

NR 8/2022

ISSN 1731-030X

# PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO



CURRENDA



# Przegląd Prawa Egzekucyjnego

# **PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO**

Miesięcznik

## **KOMITET REDAKCYJNY:**

### **REDAKTOR NACZELNY**

Prof. dr hab. Sławomir Cieślak

### **REDAKTORZY TEMATYCZNI**

Prof. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego

Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

### **REDAKTORKA PROWADZĄCA I JĘZYKOWA**

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

### **SEKRETARZ REDAKCJI**

Mgr Magdalena Ruzicka

### **RADA NAUKOWA**

#### **PRZEWODNICZĄCY**

Prof. dr hab. Janusz Jankowski

#### **CZŁONKOWIE**

Dr Tomasz Banach

Dr Anna Barańska

Dr Elena Borisova

Prof. dr Laura Ervo

Prof. dr hab. Svetlana Fursa

Prof. dr Yevhen Fursa

Prof. Viktória Harsági

Prof. dr hab. Andrzej Jakubecki

Prof. dr Johann Kindl

Prof. UŁ dr hab. Michał Krakowiak

Dr Rafał Łyszczek

Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius

Prof. Joan Picó i Junoy

Prof. dr Álvaro Pérez Ragone

Prof. Ricardo Sichel

Dr John Sorabji

Dr Mariusz Sorysz

Dr hab. Dmitriy Toumanov

Dr hab. Vladimir Yarkov

### **LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA**

Prof. Natalie Fricero

Prof. UW r dr hab. Izabella Gil

Prof. ASzWoj dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Prof. UAM dr hab. Andrzej Jarocho

Prof. UR dr hab. Anna Kościółek

Prof. UG dr hab. Anna Machnikowska

Prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ

**Zgodnie z wykazem MEiN z dnia 1.12.2021 r. dotyczącym czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych PPE znajduje się na liście czasopism punktowanych z wynikiem 20 punktów.**

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmię informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 450 egz.

Sopot 2022

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Sekretarz redakcji: Magdalena Ruzicka

Kontakt mailowy do red. prowadzącego: magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310; 58 550 38 75

www.sklep.currenda.pl; www.czytelnia.currenda.pl

www.przegladprawaegzekucyjnego.pl

# W NUMERZE:

## ARTYKUŁY

---

- 7 Odpowiedzialność karna za przestępstwo faworyzowania wierzycieli, a jej wyłączenie przy spłacie wierzytelności uprzywilejowanych**  
Penal Liability for Crime of Favouring a Creditor and its Exclusion when Repaying Preferred Liabilities  
*dr hab. Zygmunt Kukula, pracownik naukowy Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej; funkcjonariusz Policji*
- 33 Dopuszczalność i charakter prawny zażalenia w postępowaniu klauzulowym**  
Admissibility and Legal Nature of a Complaint in Clause Proceedings  
*Anna Jaroniewska, prawnik w kancelarii adwokackiej*
- 51 Analiza zastępstwa długotrwałego na przykładzie art. 19 ust. 1 pkt. 2 ustawy o komornikach sądowych – problemy praktyczne**  
Analysis of Long-Term Replacement Exemplified in Art. 19(1)(2) of the Act on Bailiffs – Practical Problems  
*Marta Pawłowska, uczestniczka prawniczego seminarium doktorskiego w Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie; prawnik w kancelarii komorniczej*

## GLOSY

---

- 79 Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2022, III CZP 32/22 (częściowo krytyczna)**  
Gloss on the Resolution of the Supreme Court of 2 February 2022, III CZP 32/22 (Partly Critical)  
*Mateusz Pietrzyk, sędzia Sądu Rejonowego w Chrzanowie*

Już w sklepie Currendy!  
[www.sklep.currenda.pl](http://www.sklep.currenda.pl)

# Zasada dyspozycyjności stron postępowania egzekucyjnego

Joanna Szachta



CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

[www.czytelnia.currenda.pl](http://www.czytelnia.currenda.pl)

## STRESZCZENIE **Odpowiedzialność karna za przestępstwo faworyzowania wierzycieli, a jej wyłączenie przy spłacie wierzytelności uprzywilejowanych**

*Opracowanie odnosi się do mało eksponowanej dotychczas w literaturze przedmiotu tematyki zwracającej uwagę na problemy praktyczne związane z wykładnią przepisu art. 302 § 1 k.k., czego konsekwencją jest ograniczenie ogólnej zasady równego zaspokajania wszystkich wierzycieli, gwarantowanej przez rozwiązania zawarte w tym przepisie. Zwraca się uwagę na występowanie kolizji Kodeksu karnego z postanowieniami innych ustaw ograniczających zasięg zakazu nałożonego tym przepisem karnym. Zbyt mało uwagi poświęca się konieczności uwzględniania regulacji nakazujących dłużnikowi zapłatę pierwych zobowiązań na rzecz wierzycieli, którym przysługuje takie prawo. Postępowanie dłużnika łamiącego normę prawa karnego jest jednak wyłączone spod odpowiedzialności karnej za przestępstwo i tym samym usprawiedliwione, ponieważ dłużnika wiążą inne przepisy rangi ustawowej, nakazujące zmianę kolejności spłaty zobowiązań. Znajdują one swoje uzasadnienie w rozwiązaniach uchylających karalność takiego czynu ze względu na to, że zachowanie dłużnika pozostaje, co do zasady, zgodne z obowiązującym porządkiem prawnym. Prawo karne musi bowiem uwzględniać obowiązki nałożone przez przepisy szczególne. Postuluje się też konieczność wprowadzenia zmian w dotychczasowym opisie czynu zabronionego zwanego faworyzowaniem wierzycieli poprzez zapis pozwalający, w drodze wyjątku, na zapłatę niektórych długów z pominięciem pozostałych wierzycieli.*

**Słowa kluczowe:** wierzyciel, dług, przestępstwo, spłata zadłużenia, kolizja przepisów

---

## SUMMARY **Penal Liability for Crime of Favouring a Creditor and its Exclusion when Repaying Preferred Liabilities**

*The paper concerns a problem, which has not been discussed in the literature on the subject enough so far, that is practically related to the interpretation*

*of art. 302 § 1 of the Criminal Code, its consequence being the limitation of the general rule of satisfying all creditors, guaranteed by solutions included in that regulation. A collision can be noted between the Criminal Code and regulations of other acts that limit the scope of the prohibition imposed with this penal regulation. Not enough attention has been paid to the necessity of taking into account regulations that impose on a debtor the duty to pay certain liabilities to creditors who have such a right. However, actions of a debtor who violates a standard of criminal law is excluded from penal liability for a crime and is thus justified, because a debtor is bound by other statutory regulations, which impose a change of sequence of repaying liabilities. They are justified in solutions that revoke penal liability for such an act because the behaviour of a debtor remains in principle in accordance with applicable legal order. After all, penal law has to take into account obligations imposed by special regulations. It is postulated also to introduce necessary changes into the present description of a prohibited act, called favouring a creditor, with a provision allowing, in exceptional cases, the repayment of certain debts with the omission of other creditors.*

**Keywords:** *creditor, debt, crime, repayment of debt, collision of regulations*

# Odpowiedzialność karna za przestępstwo faworyzowania wierzycieli, a jej wyłączenie przy spłacie wierzytelności uprzywilejowanych

## I.

Ochrona interesów majątkowych wierzycieli od dawna jest przedmiotem zainteresowania nauk prawnych. Istotnego znaczenia nabiera ona w kontekście zagadnień karnoprawnych, co jest związane z poważnym naruszeniem regulacji zapewniających efektywny i sprawny przebieg zarówno samej egzekucji komorniczej, jak i zdarzeń powstałych przed egzekucją, a w konsekwencji rzutujących w istotnym stopniu na jej końcowy przebieg. Pomimo to wiele aspektów ochrony karnoprawnej w tym obszarze wciąż pozostaje niejasnych lub co najmniej spornych. Jednym z nich jest kwestia spłaty przez dłużnika niektórych zobowiązań, z pominięciem innych już wymagalnych, w sytuacji gdy w tak opisanym zachowaniu można dopatrywać się wypełnienia znamion przestępstwa faworyzowania wierzycieli. Zasadne staje się w związku z tym postawienie pytania, czy w każdym takim przypadku postępowanie dłużnika rzeczywiście wypełnia opis zabronionego zachowania,

zważywszy na obowiązywanie innych przepisów funkcjonujących poza prawem karnym, w świetle których postępowanie to spełnia kryterium legalności. Z dotychczasowych obserwacji praktyki konieczna wydaje się nowelizacja treści art. 302 § 1 Kodeksu karnego<sup>1</sup>, ponieważ przepis ten nie wskazuje w sposób czytelny możliwości wyłączenia takiej odpowiedzialności karnej przy spłacie wierzytelności uprzywilejowanych.

Specyfiką podjętej problematyki pozostaje bowiem okoliczność, z której wynika konieczność oceny stopnia zależności ochrony karnoprawnej od norm funkcjonujących poza tymi regulacjami, których wpływ na tę ocenę jest istotny. Tworzy to potrzebę poszukiwania właściwych rozwiązań, bez uszczerbku dla porządku prawnego, jak i uzasadnionych interesów wierzycieli. Kwestia ponoszenia odpowiedzialności karnej za udaremnienie bądź uszczuplenie przyszłej egzekucji jest złożona i nie może być rozpatrywana jedynie z perspektywy rygorów narzuconych w art. 300 i 302 § 1 k.k. Rzutują na jej formułę w pewnym zakresie także przepisy regulujące przebieg postępowania egzekucyjnego zawarte w Kodeksie postępowania cywilnego<sup>2</sup>, jak również w ustawie o postępowaniu egzekucyjnym w administracji<sup>3</sup>. W procesie poszukiwania właściwych rozwiązań dla sytuacji kolizyjnych nie można tracić z pola widzenia argumentu, iż prawo karne w sprawach o charakterze majątkowym spełnia funkcję subsydiarną, uzupełniając jedynie przeznaczone do tego zadania przepisy innych dziedzin prawa niż prawo karne. Wykorzystanie przepisów karnych traktowane jest jako *ultima ratio*.

W literaturze przedmiotu dotychczas zbyt mało uwagi poświęcono tej kwestii, przesuwając ciężar zainteresowania w kierunku eksponowania generalnej zasady równomiernego spłacania wierzytelności, na której opiera się karnoprawna ochrona art. 302 § 1 k.k. Praktycy

<sup>1</sup> Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1138); dalej: k.k.

<sup>2</sup> Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805); dalej: k.p.c.

<sup>3</sup> Ustawa z 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 479 z późn. zm.).

stosujący prawo odczuwają wyraźny deficyt braku stanowiska wskazującego kierunek wykładni tegoż przepisu, pozwalający na rozstrzygnięcie sytuacji konfliktowej w obliczu pojawienia się sprzecznych obowiązków obciążających dłużnika przy spłacie niektórych zobowiązań. Wynika to z wprowadzenia do porządku prawnego pewnych regulacji stwarzających możliwość odmiennej kolejności zaspokajania pretensji wierzycieli niż ta narzucona poprzez art. 302 § 1 k.k., co rodzi uzasadnione obawy ukształtowania niekorzystnej dla zainteresowanego sytuacji prawno-karnej. Zważywszy na realną możliwość pojawienia się takiego zagrożenia, przy jednoczesnym braku wykładni spornych znamion art. 302 § 1 k.k., problem ten nabiera istotnego znaczenia dla praktyków.

## 2.

Przestępstwo faworyzowania wierzycieli wprowadzone zostało do art. 302 § 1 k.k., w przeszłości natomiast występowało już w art. 277 Kodeksu Karnego z 1932 r.<sup>4</sup> W obecnym kształcie przewiduje ono zagrożenie karą w postaci grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 dla osoby, która w razie grożącej jej niewypłacalności lub upadłości, nie mogąc zaspokoić wszystkich wierzycieli, spłaca lub zabezpiecza tylko niektórych, działając na szkodę pozostałych. Intencją objęcia kryminalizacją tego obszaru było zagwarantowanie, a dokładniej uszczelnienie ochrony majątkowych interesów wierzycieli w obawie przed dowolną kolejnością regulowania przez dłużnika swoich wymagalnych wierzytelności w sytuacji, kiedy wysoce prawdopodobna staje się perspektywa utraty płynności płatniczej, a w konsekwencji przymusowa egzekucja niespłaconych długów. Już w Motywach Ustawodawczych Komisji Kodyfikacyjnej do Kodeksu karnego z 1932 r. podkreślano, że „skoro karygodnym jest działanie na szkodę wierzycieli, przeto dłużnik mógłby uniknąć odpowiedzialności

---

<sup>4</sup> Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1932 r. Nr 60, poz. 571 z późn. zm.).

karnej, gdyby widząc swoje położenie majątkowe i nieuniknioną ruinę, zdecydował się resztą mienia zaspokoić pewnych wierzycieli i powoływać się następnie na okoliczności, że niczego dla siebie nie zatrzymał, a wszystko co miał, oddał wierzycielom. Oczywiście nie uniknąłby odpowiedzialności z chwilą, gdyby przyszło do niewypłacalności, względnie ogłoszenia upadłości, jednak w interesie obrotu i życia gospodarczego leży, aby już przedtem można stwierdzić działanie karygodne i wkroczeniem oskarżyciela publicznego zapobiec dowolnemu rozporządzeniu majątkiem, który służyć ma na pokrycie równomierne, zgodne z ustawą upadłościową, wszystkich wierzycieli<sup>5</sup>. Uwagi te, mimo upływu czasu, są jak najbardziej aktualne.

W praktyce takie uprzywilejowanie niektórych wierzycieli może niekiedy wiązać się z fabrykowaniem fikcyjnych zobowiązań lub ukrywaniem przedmiotów majątkowych<sup>6</sup>. Taka sytuacja zdaniem doktryny prawa karnego nie prowadzi jednak do wypełnienia znamion czynu faworyzowania wierzycieli, ale jedynie czynu z art. 300 § 1–3 k.k.<sup>7</sup> Kryminalizowane działania dłużnika muszą zostać podjęte w czasie, w którym dopiero grozi mu niewypłacalność lub upadłość<sup>8</sup>, bowiem w tym momencie nie obciążają go jeszcze rygory ograniczające swobodę prowadzenia aktywności gospodarczej, z którą wiąże się spłata wierzytelności. Okoliczności modalne znamion czynu zabronionego w postaci „grożącej niewypłacalności lub upadłości” wyraźnie oddzielają tę odpowiedzialność od odpowiedzialności karnej za udaremnienie egzekucji. Tym samym, za niedopuszczalny uznano zbieg kumulatywny art. 300 § 2 k.k. z art. 302 § 1 k.k.<sup>9</sup> Po uruchomieniu postępowania upadłościowego lub restrukturyzacyjnego obowiązują już bowiem inne reguły postępowania przy spłacie zadłużenia. W pierwszym ze wspomnianych przypadków

<sup>5</sup> Glaser S., Mogilnicki S., *Kodeks karny. Komentarz*, Kraków 1934, s. 984.

<sup>6</sup> *Ibidem*, s. 984.

<sup>7</sup> J. Majewski [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363*, pod red. A. Zolla, Warszawa 2016, s. 773.

<sup>8</sup> Wyrok SN z dnia 27 listopada 2015 r., II KK 216/15, OSNKW/1/13; wyrok SA w Szczecinie z dnia 7 listopada 2016 r., II Aka 94/16, Lex nr 2292446.

<sup>9</sup> Wyrok SA w Katowicach z dnia 10 kwietnia 2014 r., II Aka 36/14, Lex nr 1487106.

dłużnik traci zarząd swoim majątkiem, w drugim zaś obowiązują go ograniczenia w swobodnym regulowaniu zobowiązań.

W procesie formowania się wykładni przepisu karnego z art. 302 § 1 k.k. zwrócono uwagę, iż dłużnik, który spłaca lub zabezpiecza jednych wierzycieli, mogąc w tym czasie zaspokoić wszystkich, nie popełnia przestępstwa określonego w art. 302 § 1 k.k.<sup>10</sup> W innym wypadku jego nieuzasadnione preferencje w regulowaniu zobowiązań będą prowadzić do wyrządzenia szkody wierzycielom pominiętym w tej spłacie<sup>11</sup>. Należy wyjaśnić, że czynność dłużnika podejmowana w opisanej sytuacji to każdy przypadek zaspokojenia wierzyciela prowadzący do zmniejszenia majątku dłużnika. Bez znaczenia dla odpowiedzialności karnej pozostaje, czy spłaca on wierzyciela w całości, czy jedynie w części<sup>12</sup>. W literaturze prawa karnego podkreśla się, iż do wypełnienia znamion tego czynu może dojść jedynie, gdy obok faworyzowanego wierzyciela dłużnik ma jeszcze co najmniej dwóch wierzycieli, na szkodę których działa takim zachowaniem<sup>13</sup>. Wystarczy więc w tej sytuacji spłata bądź zabezpieczenie jednego z nich. Celem określonym w art. 302 § 1 k.k. jest objęcie kryminalizacją takich czynności dłużnika, które są w konsekwencji szkodliwe dla ogółu wierzycieli<sup>14</sup>. Jednak i tu nie ma do końca zgody, bowiem niektórzy autorzy przyjmują, że dla wypełnienia kompletu znamion ustawowych czynu nie wystarcza, aby szkoda dotknęła tylko jednego wierzyciela, z drugiej strony nie musi dojść do pokrzywdzenia wszystkich wierzycieli, ponieważ w przepisie znalazł się zwrot „innych”, nie zaś „wszystkich” wierzycieli<sup>15</sup>. Pojęcia „innych” oraz „ogółu”, czy też „wszystkich” różnią się między sobą znacząco. Jest to jeden z przykładów

<sup>10</sup> Wyrok SA w Krakowie z dnia 29 czerwca 2017 r., II Aka 36/17, KZS 2017/12/28.

<sup>11</sup> Wyrok SA w Białymstoku z dnia 7 lipca 2017 r., II Aka 69/17, Lex nr 2369654.

<sup>12</sup> Wyrok SA w Katowicach z dnia 14 grudnia 2016 r., II Aka 298/16, Lex nr 2202529.

<sup>13</sup> M. Kozaczek, *Faworyzowanie wierzycieli – przestępstwo z art. 302 § 1 Kodeksu karnego*, Pr. Bank. 2007, nr 10, s. 72.

<sup>14</sup> R. Zawłocki [w:] *System Prawa Karnego. Tom 9. Przestępstwa przeciwko wierzycielom i gospodarcze*, pod red. R. Zawłockiego, Warszawa 2011, s. 644.

<sup>15</sup> R.S. Adamus, M. Lubelski, *Karnoprawna ochrona wierzycieli w postępowaniu naprawczym*, Prok. i Pr. 2009, nr 4, s. 47.

na pojawiające się problemy interpretacyjne przepisu, którego skuteczność poddano tutaj ocenie.

Zachowanie sprawcy tego czynu narusza zasadę proporcjonalności w spłacie zadłużenia bądź przepisy, które wskazują, jakie wierzytelności powinny być zaspokajane w pierwszej kolejności<sup>16</sup>. Uwaga ta zawiera jednocześnie sugestię, że wspomniana zasada proporcjonalności ulega zawężeniu, co świadczy o tym, iż wierzyciele jako „całość” nie są tak naprawdę w jednakowym stopniu objęci ochroną art. 302 § 1 k.k., gdy jeden lub kilku z nich będzie mogło powołać się na pierwszeństwo w spłacie. Komplikacje pojawiają się jednak z tego względu, że treść art. 302 § 1 k.k. rozpatrywana z literalnego punktu widzenia pomija zupełnie kwestię, czy i w jakich sytuacjach – z perspektywy prawnokarnego wartościowania popełnionego czynu – zaspokajanie wierzytelności z pominięciem zasady proporcjonalności jest dopuszczalne i jak to wpływa na ostateczny kształt odpowiedzialności karnej w tym konkretnym przypadku. Źródłem tych wątpliwości jest deficyt odpowiednio sformalizowanego kontratypu.

Brak jakiegokolwiek stanowiska ustawodawcy w tej kwestii staje się źródłem wątpliwości przy ocenie postępowania dłużnika w sytuacjach szczególnych, bowiem przypadki powodowane istnieniem przepisów wprowadzających wyjątki pojawiają się w prawniczej praktyce. Sygnalizowano już możliwość wystąpienia problemów interpretacyjnych na tym tle w literaturze przedmiotu. Argumentowano wówczas, iż warunkiem odpowiedzialności za przestępstwo z paragrafu 1 art. 302 k.k. jest nie każde „wybiórcze” zaspokajanie wierzycieli, a tylko takie, które dokonywane jest wbrew przepisom ustawy<sup>17</sup>. Jako jeden z przykładów wyjątku od równomiernej spłaty wierzytelności, a tym samym wyłączenia konkretnego przypadku spod zasięgu oddziaływania art. 302 § 1 k.k. jest potrącenie wzajemnych roszczeń między wierzycielami, ponieważ następuje to z mocy prawa i jest aktualne także po ogłoszeniu

<sup>16</sup> A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 620–621.

<sup>17</sup> J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Orzecznictwo. Komentarz*, Warszawa 2002, s. 573.

upadłości<sup>18</sup>. To nie jedyny taki wyjątek, aczkolwiek może on wpłynąć na proces poszukiwania skutecznych rozwiązań dla tej sytuacji kolizyjnej i doprowadzić do uchylenia odpowiedzialności karnej, ograniczając faktyczny zasięg kryminalizacji wynikający z przywołanego przepisu. Jest to o tyle istotne, że wnioski wyniesione do tej pory z praktyki potwierdzają niestety, iż organy ścigania, szczególnie prokuratury, ale też sądy, opierają się w procesie prawnokarnego wartościowania popełnionego w tych okolicznościach czynu na wykładni literalnej art. 302 § 1 k.k., kwestionując istnienie wyjątków. W konsekwencji pogarsza to nie tylko sytuację prawną dłużników, ale też podważa zaufanie do stabilności porządku prawnego, naruszając przy tym funkcję gwarancyjną prawa karnego.

### 3.

Spoglądając kompleksowo na przedstawione rozwiązania wynikające z art. 302 § 1 k.k., nie sposób założyć, że dopuszcza on istnienie odstępstw od ustanowionej w nim reguły proporcjonalności. Zadanie poszukiwania satysfakcjonującego rozwiązania należałoby rozpocząć od przyjrzenia się regulacjom wykazującym podobieństwo do przypadku, który jest przedmiotem niniejszych rozważań. Warto przyrzeć się art. 1025 k.p.c., bowiem pojawia się w nim pewne podobieństwo do sytuacji, która może przybliżyć osiągnięcie celu poprawy dotychczasowej skuteczności rozwiązań istniejących w art. 302 § 1 k.k. Wprowadza on do rozważań prawnie usankcjonowaną pewną kategorię wierzycieli oczekujących w kolejce na spłatę swoich należności i może stanowić teoretyczną podstawę podziału długów na zwykłe i uprzywilejowane, o których to w opisie zabronionego zachowania w art. 302 § 1 k.k. nic nie wspomniano. Trudno w tym momencie jednoznacznie odnieść się do tego, czy jest to rezultat świadomej woli ustawodawcy, czy też nieuwzględnienie realiów działalności gospodarczej z perspektywy ustanowienia zakazu karnego,

<sup>18</sup> A. Marek, *op. cit.*, s. 620–621; R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie karnym*, Sopot 2007, s. 235.

z pominięciem normy innych dziedzin prawa wkraczających w obszar regulowany tym przepisem. Artykuł 1025 k.p.c. może zostać wykorzystany w procesie poszukiwania argumentów przemawiających za słuszością założenia dopuszczającego naruszenie wprowadzonej do art. 302 § 1 k.k. reguły. Mankamentem formułowanej na jego podstawie koncepcji jest jednak to, że reguluje on tok postępowania egzekucyjnego, natomiast art. 302 § 1 k.k. znajduje zastosowanie wyłącznie do zdarzeń poprzedzających prowadzoną egzekucję.

Niewątpliwym atutem wykorzystania art. 1025 k.p.c. w procesie wykładni przepisów o faworyzowaniu wierzycieli okazuje się to, że w sposób normatywny przepis ustala porządek zaspokajania należności obciążających dłużnika, stanowiąc w konsekwencji uzasadnienie dla sensu istnienia katalogu wierzycieli uprzywilejowanych. Dopiero na tej podstawie można tworzyć plan podziału należności. Podział ten jest rozbudowany – obejmuje zarówno należności zabezpieczone przez prawo, jak i należności budżetowe wymienione w § 1 pkt 7. W ich skład wchodzi należności, do których stosuje się przepisy działu III Ordynacji podatkowej<sup>19</sup>, o ile nie zostały zaspokojone w kolejności piątej. Sprawę komplikuje dodatkowo § 3' tegoż przepisu, stanowiący, iż z pierwszeństwa równego należnościom kategorii siódmej korzystają należności celne, o których mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 952 z dnia 9 października 2013 r. ustanawiającego unijny kodeks celny<sup>20</sup>, dochodzone na podstawie tytułu wykonawczego innego niż jednolity tytuł wykonawczy państwa członkowskiego UE. Przedstawiona zależność pokazuje, z jakimi przeszkodami można mieć do czynienia w wysiłkach poszukiwania optymalnego rozwiązania sytuacji, którą objęto zakresem niniejszego opracowania. Przykład opisany w k.p.c. rzuca więcej światła na tło rozpatrywanego problemu, jednak w tym

<sup>19</sup> Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1540 z późn. zm.).

<sup>20</sup> Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 952 z dnia 9 października 2013 r. ustanawiające unijny kodeks celny (Dz.U. UE nr L 269/1 z dnia 10 października 2013 r.).

kształcie nie może stanowić uzasadnienia dla postępowania dłużnika w przypadku podjęcia decyzji o zmianie kolejności spłaty bądź zabezpieczeniu wierzycieli z wyłączeniem zasady równomierności.

Rozwinięciem ustanowionych w Kodeksie postępowania cywilnego postanowień o uprzywilejowaniu wierzycieli jest art. 1026 k.p.c. W przepisie tym przewidziano odstępstwo od równomiernego zaspokajania wszystkich należności z danej grupy, jeśli suma objęta podziałem nie jest wystarczająca do wypełnienia zobowiązania. Przepis ten zawiera normy kolizyjne odnoszące się m.in. do zabezpieczeń hipotecznych, czy praw lub roszczeń ciężących na nieruchomości<sup>21</sup>. W prowadzonych tu rozważaniach przepis ten nie będzie jednak brany pod uwagę.

#### 4.

Ze względu na to, że dopuszczenie się przestępstwa polegającego na faworyzowaniu wierzycieli może nastąpić wyłącznie w czasie poprzedzającym rozpoczęcie egzekucji komorniczej, należy uwzględnić okoliczności modalne tego czynu. Jak wynika z treści art. 302 § 1 k.k., powołano się w nim na dwa objęte jego zakresem stany faktyczne: zagrożenie niewypłacalnością oraz zagrożenie upadłością. Obydwa wymienione pojęcia nie zostały zdefiniowane w Kodeksie karnym, dlatego wymagają one stosownego wyjaśnienia. O ile definicja upadłości funkcjonuje już w prawie gospodarczym od wielu lat<sup>22</sup>, przez co nie powoduje obecnie istotnych wątpliwości, to pojęcie niewypłacalności dosyć długo przysparzało praktykom problemów.

<sup>21</sup> E. Tomaszczyk-Macierzyńska, *Porządek zaspokojenia długów spadkowych*, Rejent 2017, nr 9, s. 102–123; Z. Woźniak, *Podział sum uzyskanych ze zbycia rzeczy obciążonych rzeczowo w postępowaniu upadłościowym*, PPH 2005, nr 3, s. 20–28; J. Gołaczyński, *Kolejność zaspokajania w postępowaniu egzekucyjnym wierzytelności zabezpieczonych zastawem zwykłym, rejestrowym i skarbowym*, Pr. Bank. 2002, nr 7–8, s. 117; I. Kunicki, *Przywileje egzekucyjne w projekcie zmian prawa egzekucyjnego*, PE 2001, nr 10, s. 27.

<sup>22</sup> Art. 5 § 1 Prawa upadłościowego z dnia 24 października 1934 r. oraz art. 11 ustawy Prawo upadłościowe z dnia 28 marca 2003 r.

Wątpliwości w sposobie pojmowania niewypłacalności zostały wyjaśnione dopiero z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne<sup>23</sup>, regulującej zawieranie przez dłużnika niewypłacalnego lub zagrożonego niewypłacalnością układu z wierzycielami. W świetle art. 6 ust. 3 pr.restr. przez dłużnika zagrożonego niewypłacalnością należy rozumieć dłużnika, którego sytuacja ekonomiczna wskazuje, że w niedługim czasie może stać się niewypłacalny. Zgodnie z art. 266 pr.restr. to na dłużniku spoczywa ciężar uprawdopodobnienia okoliczności, które za tym przemawiają, zaś ich końcowa ocena należy do sądu<sup>24</sup>. Wyklucza się jednocześnie badanie tego stanu przy wykorzystaniu opinii biegłego sądowego – polegać należy wyłącznie na przedstawionym przez dłużnika stanie niewypłacalności lub zagrożenia taką niewypłacalnością<sup>25</sup>. Ujmując powyższe bardziej syntetycznie – jest to stan, w którym dłużnik wprowadzie reguluje swoje zobowiązania, jednak z całokształtu jego sytuacji ekonomicznej jasno wynika, że w niedługim czasie taką zdolność utraci<sup>26</sup>. Definicja ustawowa niewypłacalności wydaje się zatem definicją niepełną – wymaga wartościowania wspomnianych przesłanek.

Wywiera to w istotnym stopniu wpływ na dalsze prowadzenie działalności gospodarczej, która przecież opiera się na terminowym regulowaniu wymagalnych zobowiązań. Jednocześnie może pojawić się problem w ocenie, czy już w tym momencie należy zaprzestać regulowania długów w pełnej wysokości, czy tylko spłacać je proporcjonalnie wobec wszystkich uprawnionych. Decyzja zależy tu od arbitralnej oceny dłużnika. Trzeba mieć świadomość, że w takich wypadkach mogą wystąpić

<sup>23</sup> Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 814 z późn. zm.); dalej: pr.restr.

<sup>24</sup> F. Zedler, *Podstawy otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego*, PPC 2016, nr 3, s. 577–594.

<sup>25</sup> M. Kubiczek, B. Sokół, *Przesłanki prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego w świetle jego celu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2015, nr 2, s. 22–32.

<sup>26</sup> Zob. więcej na ten temat w wymienionych publikacjach: F. Zedler [w:] A. Jakubec-ki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010; R. Adamus [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, pod red. A. Witosza, Warszawa 2009; J. Dukiel, J. Pałys, *Postępowanie naprawcze w razie zagrożenia niewypłacalnością. Komentarz*, Warszawa 2004.

przesłanki osadzone w specyfice funkcjonowania konkretnej branży, gdzie niejako z konieczności ekonomicznej należy ostrożnie odnieść się do przestrzegania zasady proporcjonalności w zaspokajaniu wierzycieli, traktując ją jako rozwiązanie ostateczne.

Biorąc pod uwagę wskazane przesłanki, w przypadku takiego postępowania podmiotu zagrożonego upadłością lub niewypłacalnością trudno będzie rozstrzygnąć, czy zapłata długu na rzecz wierzyciela może być uznana za realizację czynu zabronionego. Dotyczyć to będzie tych sytuacji, kiedy można wnioskować o spełnieniu się przesłanki zagrożenia niewypłacalnością. Jednakże aktywne, ale i ryzykowne postępowanie dłużnika, mimo wybiórczego zaspokajania wierzycieli, może przynosić pozytywne rezultaty, a więc przyczynić się do poprawy sytuacji gospodarczej podmiotu, rokującej szansę pełnego odzyskania płynności płatniczej, bez potrzeby wdrażania postępowania restrukturyzacyjnego. Postępowanie to z punktu widzenia wykładni językowej znamion przestępstwa z art. 302 § 1 k.k. może w opisywanej sytuacji pozostawać w kolizji z zasadnością uznania go za czyn zabroniony.

## 5.

W obrocie gospodarczym pojawiają się jednak przypadki uzasadniające podjęcie decyzji o konieczności zapłaty niektórych długów, ponieważ znajduje to swoje oparcie w przepisach stosownych ustaw. O wprowadzeniu przywilejów dla określonych grup podmiotów decydują zasadniczo założenia polityki państwa, zwłaszcza aspekty podatkowe, socjalne bądź ważny interes publiczny. Dłużnik zmuszony jest w swoim procesie decyzyjnym uszanować również i te wymagania, natomiast prawo karne powinno uwzględniać je w sposób elastyczny przy ustalaniu granic czynu zabronionego.

Pierwszym przykładem wyjątków prowadzących do sytuacji kolizyjnych w spłacie zadłużenia okazuje się Ordynacja podatkowa. Artykuł 21 § 1 pkt 1 tej ustawy informuje, iż zobowiązanie podatkowe podatnika

powstaje z dniem zaistnienia zdarzenia, z którym ustawa podatkowa wiąże powstanie takiego zobowiązania lub doręczenia decyzji organu podatkowego ustalającego wysokość zobowiązania. Co do zasady termin płatności podatku wynosi 14 dni, licząc od dnia doręczenia decyzji ustalającej wysokość zobowiązania podatkowego. Zignorowanie terminu płatności powoduje zaległość podatkową, ponieważ podatek nie został zapłacony w wymaganym terminie. Z kolei art. 26 Ordynacji podatkowej zabezpiecza uregulowanie zaległości podatkowych poprzez wprowadzenie rozwiązania, w świetle którego podatnik odpowiada całym swoim majątkiem za występujące zaległości podatkowe. Na mocy art. 41 § 1 Ordynacji podatkowej wprowadzono zatem mechanizm gwarancyjny – Skarbowi Państwa przysługuje zastaw skarbowy na wszystkich będących własnością podatnika rzeczach ruchomych, jeśli zaległości podatkowe wraz z odsetkami nie zostaną zapłacone. Wprowadzenie takich zabezpieczeń wymusza konieczność rewizji podstaw odpowiedzialności karnej w omawianym przypadku. Zważywszy na brak mechanizmów wyłączających spłatę zadłużenia we wspomnianym przepisie, kolizja z prawem karnym wydaje się oczywista, gdyż zapłata zobowiązań podatkowych ograniczy szanse zapłaty innych wymaganych już wierzytelności. Lektura kolejnych przepisów potwierdza, że nie jest to jedyny taki przypadek.

W art. 57 § 1 k.k.s.<sup>27</sup> wskazano wykroczenie skarbowe polegające na uporczywym niewpłacaniu w terminie podatku przez podatnika. Jak określają przepisy prawa podatkowego, podatnik nie może przesuwac na wierzyciela podatkowego własnych niepowodzeń gospodarczych. Oczekiwać należy w tej sytuacji wywiązania się z tego obowiązku, nawet jeśli pociąga to za sobą złamanie reguły wprowadzonej w art. 302 § 1 k.k., właśnie ze względu na ważny interes publiczny o charakterze zobowiązań podatkowych.

Kolejny zasługujący na uwagę wyjątek pojawia się w art. 77 k.k.s. typizującym przestępstwo oraz wykroczenie. Karze grzywny albo

<sup>27</sup> Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 859 z późn. zm.); dalej: k.k.s.

pozbawienia wolności podlega podatnik lub inkasent, który pobranego podatku nie wpłaca na rzecz właściwego organu. O tym, jak silną presję zdoła on wywrzeć na sytuację finansową dłużnika podatkowego, potwierdza zapatrywanie orzecznictwa, według którego bez znaczenia dla odpowiedzialności karnej płatnika jest to, czy posiada on środki finansowe na odprowadzenie pobranego podatku dochodowego, na bieżącą produkcję, wypłatę wynagrodzenia dla pracowników, czy też na spłatę zobowiązań wobec kontrahentów<sup>28</sup>. W literaturze przedmiotu po raz pierwszy zwraca się uwagę na ewidentną kolizję zakresu odpowiedzialności karnej art. 302 § 1 k.k. z rozwiązaniami art. 57 i 77 k.k.s. Sztywne przestrzeganie rozwiązań zawartych w art. 302 § 1 k.k. przekreśliłoby szansę restrukturyzacji zadłużonego podmiotu, ponieważ nie sposób połączyć generalnego zakazu dokonywania jakichkolwiek płatności w stanie zagrożenia niewypłacalnością z niezbędnym kontynuowaniem dotychczasowej działalności gospodarczej<sup>29</sup>. Nie ulega wątpliwości, iż za sprawą przepisów prawa podatkowego można postawić dłużnika przed wyborem rozwiązania, w którym każda podjęta przez niego decyzja doprowadzi do naruszenia norm prawnokarnych. Dłużnik zmuszony jest więc wybierać pomiędzy narażeniem się na odpowiedzialność przewidzianą w art. 302 § 1 k.k. lub grożącą mu z art. 77 k.k.s.

## 6.

Kolejna sytuacja kolizyjna, z którą mamy do czynienia w praktyce, pojawia się w regulacjach prawa pracy. Przedsiębiorca zatrudniający pracowników ma ustawowy obowiązek wypłaty wynagrodzenia za pracę. Jest to jedno z podstawowych zobowiązań prowadzącego działalność gospodarczą. Pracownicy są jednym z wielu kontrahentów mających prawo do wypłaty przysługujących im świadczeń. W porównaniu

<sup>28</sup> Wyrok SN z dnia 16 maja 2002 r., V KRn 427/98, Lex nr 56067.

<sup>29</sup> M. Kubiczek, B. Sokół, *Zasady zaspokajania wierzytelności przez menadżera w stanie niewypłacalności w kontekście art. 302 Kodeksu karnego oraz art. 57 i 77 Kodeksu karnego skarbowego*, Doradca Restrukturyzacyjny 2021, nr 1, s. 84–93.

z innymi kategoriami zobowiązań wynagrodzenia za pracę podlegają szczególnej ochronie prawnej, stawiając pracowników na pozycji uprzywilejowanej względem innych wierzycieli. Obowiązek uregulowania należności pracowniczych implikuje konieczność naruszenia generalnej zasady proporcjonalnej spłaty wierzycieli. Przemawiają za tym argumenty płynące z dwóch źródeł.

Pierwszy z nich wynika z ustawowych kompetencji przysługujących Państwowej Inspekcji Pracy pozwalających ingerować w proces wydatkowania środków finansowych przedsiębiorcy w sytuacjach szczególnych, zapewniając skuteczność wypełnienia postanowień prawa pracy. Mianowicie art. 11 pkt 7 ustawy o Państwowej Inspekcji Pracy<sup>30</sup> zezwala – w przypadku stwierdzenia naruszenia przepisów prawa pracy lub przepisów dotyczących legalności zatrudnienia – nakazać pracodawcy wypłatę należnego wynagrodzenia za pracę, a także innego świadczenia przysługującego pracownikom. Nakazy w tych sprawach podlegają natychmiastowemu wykonaniu, przez co dłużnikowi nie przysługuje możliwość uchylecia się od nałożonego obowiązku. Z uwagi na szybki wzrost wynagrodzeń w ostatnim czasie należności z tej kategorii stanowią istotne wydatki dla przedsiębiorców.

Pracodawca, stając *de facto* pod presją natychmiastowego wykonania nakazu, w celu uniknięcia dalszych następstw powstałej zwłoki zmuszony jest dobrowolnie uregulować zaległe długi pracownicze<sup>31</sup>. Stan niewypłacalności pracodawcy, powstały z przyczyn przez niego niezawinionych, nie wpływa na proces oceny zasadności wydania nakazu z art. 11 pkt 7 ustawy o PIP<sup>32</sup>. Orzecznictwo zajęło w tej kwestii zgodne stanowisko, przyjmując, że zaspokojenie kontrahenta (a więc każdego innego dłużnika) nie może odbywać się kosztem pokrzywdzonego pracownika poprzez niewypłacenie mu wynagrodzenia, czy też zapłatę w zmniejszonej wysokości<sup>33</sup>.

<sup>30</sup> Ustawa z dnia 13 kwietnia 2019 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1251 z późn. zm.); dalej: ustawa o PIP.

<sup>31</sup> Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 21 marca 2018 r., II SA/Bd 1235/17, Lex nr 2495317.

<sup>32</sup> Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 21 marca 2018 r., II SA/Bd 1236/17, Lex nr 2495318; wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 5 lutego 2014 r., II SA/Bd 1454/13, Lex nr 1457861.

<sup>33</sup> Z uzasadnienia wyroku SA w Katowicach z dnia 10 kwietnia 2014 r., II Aka 76/14, Lex nr 1487106.

Przedstawione argumenty nie pozostawiają wątpliwości, iż nie sposób odmówić pracodawcy, będącemu jednocześnie dłużnikiem, prawa do wykonania tego obowiązku samoistnie – jeszcze przed spodziewaną w najbliższym czasie interwencją Państwowej Inspekcji Pracy wynikającą ze skargi pracowników – a więc dobrowolnego uregulowania należnych pracownikom świadczeń za pracę z pierwszeństwem przed pozostałymi wierzycielami. Traktowanie tego typu postępowania jako wyczerpującego znamiona przestępstwa z art. 302 § 1 k.k. nie znajduje więc racjonalnego uzasadnienia. Należy również zaznaczyć, że wykonanie tej powinności nakazuje art. 282 § 1 pkt 1 k.p., typizując wykroczenie polegające na niewypłaceniu w terminie wynagrodzenia za pracę lub bezpodstawną obniżkę albo dokonanie bezpodstawnych potrąceń. Znajdzie to swoje odniesienie do przypadku, w którym poszukując rozwiązań kompromisowych, pracodawca obniża należne pracownikowi wynagrodzenie, aby tym sposobem zachować równe dla wszystkich zasady spłaty swoich zobowiązań. Poza zakresem znaczeniowym wynagrodzenia za pracę pozostają płatności przypadające z innych tytułów, w tym zwłaszcza z umowy o dzieło i umowy zlecenia.

Drugi z sygnalizowanych wcześniej argumentów wynika z konieczności regulowania przez pracodawcę obowiązkowych składek na ubezpieczenie społeczne przysługujące Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych od zatrudnionych pracowników. Należności te – jak słusznie dostrzegł sąd, rozpatrując podobny przypadek nawiązujący do odpowiedzialności karnej za faworyzowanie wierzycieli – mające postać składek ubezpieczeniowych, zdrowotnych, na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, posiadają charakter danin publicznych, a obowiązek ich uiszczenia wynika z odrębnych ustaw. Dodatkowo o statusie uprzywilejowania ich w odniesieniu do pozostałych wierzytelności decyduje fakt, że dochodzenie ich zapłaty przez uprawnione organy może nastąpić w drodze egzekucji administracyjnej, na podstawie wydanych w tym postępowaniu tytułów wykonawczych. Sąd nie kwestionuje zasady uczciwego rozłożenia straty możliwie

równomiernie na wszystkich wierzycieli, z zastrzeżeniem roszczeń wierzycieli korzystających z pierwszeństwa przed interesami pozostałych<sup>34</sup>. Omawiane sytuacje nie pozostawiają wątpliwości co do ustawowego umocowania przywileju pierwszeństwa w zapłacie należności publicznoprawnych przed pozostałymi zobowiązaniami, co formalnie tworzy podstawy uprzywilejowania budżetu, ze szkodą dla pozostałych wierzycieli dłużnika, a jego samego stawia przed kolejną sytuacją kolizyjną.

## 7.

Poszukując innych wyjątków pozwalających ograniczyć dotychczasowe sztywno ustalone granice odpowiedzialności karnej dłużnika za dowolne i uznaniowe zaspokajanie wierzycieli, warto wskazać dosyć istotną, aczkolwiek słabo eksponowaną dotychczas rolę, jaką spełniają zobowiązania wynikające z tytułu ubezpieczeń majątkowych obwarowanych wymogiem przymusu zawarcia umowy ubezpieczeniowej. Zaznaczyć trzeba, że nie chodzi tu wyłącznie o konsekwencje finansowe przewidziane w sytuacji braku zapłaty, ale szersze spojrzenie na rezultaty tego stanu rzeczy z perspektywy następstw dla działalności gospodarczej dłużnika. Brak opłacenia składek w przypadku wystąpienia zdarzenia losowego powodującego szkodę w majątku dłużnika uderza pośrednio w interes jego wierzycieli, bowiem zostaną oni pozbawieni realnych szans na odzyskanie chociażby w części swoich należności, które hipotetycznie mogłyby pochodzić z wypłaty odszkodowania. Zapłata w tych okolicznościach składki ubezpieczeniowej, której środki mogłyby zostać przeznaczone na spłatę już istniejącego zobowiązania, może zostać oceniona jako forma preferencji jednego z wierzycieli – zakładu ubezpieczeń. W rezultacie korzyści z podjęcia takiej decyzji mogą zrównoważyć potencjalne niedogodności.

---

<sup>34</sup> Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 7 lipca 2017 r., II Aka 69/17, KZS/12/55.

Podobne rozwiązania do wyżej opisanych przewiduje ustawa z dnia 22 maja 2015 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczeń Komunikacyjnych<sup>35</sup>. Adresowane są one przede wszystkim do obowiązkowych ubezpieczeń posiadaczy pojazdów mechanicznych, ale też do obowiązkowego ubezpieczenia z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego oraz ubezpieczeń wynikających z odrębnych ustaw bądź umów międzynarodowych ratyfikowanych przez RP, nakładających na określone podmioty przymus zawarcia umowy ubezpieczenia. Spełnienie tego obowiązku podlega kontroli wykonywanej przez organy do tego powołane.

W celu zagwarantowania skutecznej egzekucji tego obowiązku ustawodawca na mocy art. 83 ust. 1 przywołanej ustawy nałożył wymóg uiszczenia opłaty w razie niewypełnienia tego obowiązku. Wysokość opłaty wynika z przepisów ustawy i opiera się na wielokrotności minimalnego wynagrodzenia za pracę. W przypadku posiadaczy pojazdów mechanicznych, którzy nie zawarli umowy ubezpieczenia OC, jest to stawka progresywna. Dla zobrazowania skali jej dolegliwości należałoby podać przykład stawki 100% opłaty w przypadku, gdy okres ten przekroczy 14 dni. Liczone jest to od dnia, w którym pojazd pozostaje bez obowiązkowego ubezpieczenia, a stanowi to dwukrotność kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę dla samochodów osobowych i trzykrotności tego wynagrodzenia dla samochodów ciężarowych, ciągników samochodowych i autobusów. Beneficjentem tych opłat zgodnie z art. 88 ust. 3 pkt 3 omawianej ustawy jest Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny. Przedsiębiorcy korzystają z własnych środków transportu jako niezbędnych dla zapewnienia podstaw prowadzenia działalności, a także z oferty ubezpieczeniowej. Nie sposób odmówić przedsiębiorcom prawa do zawarcia takich umów i realizacji wynikających z tego tytułu zobowiązań. Bezpodstawne uchylanie się od spełnienia tego obowiązku z obawy

<sup>35</sup> Ustawa z dnia 22 maja 2015 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczeń Komunikacyjnych (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 854).

przed ponoszeniem konsekwencji nałożonych w art. 302 § 1 k.k. nie tylko powiększa istniejące już zadłużenie, chociażby z powodu konieczności zapłaty kar pieniężnych ubezpieczycielom, ale zwiększa też potencjalne obciążenie dłużnika w przypadku strat majątkowych nieobjętych parasolem ubezpieczeniowym.

## 8.

Przedstawione w niniejszym opracowaniu przypadki dowodzą, że w niektórych obszarach regulowania wymagalnych zobowiązań, głównie w profesjonalnym obrocie gospodarczym, występują dylematy, z którymi przychodzi zmierzyć się w praktyce przy rozpatrywaniu zasadności oskarżenia za przestępstwo faworyzowania wierzycieli. Wykorzystywanie przepisu art. 302 § 1 k.k. w świetle dostępnych statystyk przestępczości nie jest zbyt częste, jednak nie osłabia to rangi związanej z tym tematyki. Wpływa ona bezpośrednio na sytuację prawnokarną przedsiębiorców w momencie załamania się, chociażby tylko okresowego, płynności płatniczej, co znajduje swoje przełożenie na podejmowane decyzje. Zagadnienia z tego zakresu były już co prawda sygnalizowane w publikacjach doktryny, jednakże potraktowano je zbyt marginalnie. Sedno rozpatrywanego problemu tkwi w przyjętym modelu spłaty wymagalnego zadłużenia, określonym w omawianym przepisie karnym, wprowadzającym rygor równego traktowania wszystkich wierzycieli. Źródłem wynikających z tego powodu problemów jest zakaz prawa karnego konkurujący z niesformalizowanym mechanizmem przezwycięzania trudności gospodarczych. Dotyczy to normalnej sytuacji jednostek gospodarczych borykających się z problemami finansowymi, które nie są w stanie spłacić wszystkich wymagalnych w danej chwili zobowiązań. Wtedy dokonuje się spłaty tylko takich, które mogą grozić ewentualnym wstrzymaniem dalszej aktywności gospodarczej. Reguluje się więc należności np. za prąd, telefony, wynajem lokali, aby móc kontynuować tę działalność. Zbyt sztywne trzymanie się istniejących

zakazów prawa karnego sprowadza realne niebezpieczeństwo zakłócenia procesów gospodarczych. Zgodnie zresztą z zasadą subsydiarności prawa karnego, ochrona obrotu gospodarczego nie powinna być rozszerzana na obszary, w których prowadziłoby to do zakłócenia normalnych procesów gospodarczych.

Preferowanie przy spłacie zadłużenia interesu niektórych wierzycieli, w czasie zakłóceń w utrzymaniu płynności płatniczej, ale rokującej nadzieję na wyjście z kryzysu, a więc w czasie wystąpienia niewypłacalności nawet krótkotrwalej, z prawnego punktu widzenia nie powinno bezwzględnie skutkować objęciem kryminalizacją z art. 302 § 1 k.k. Nabiera to szczególnego wymiaru w momencie, kiedy przedsiębiorcy podejmują rzeczywiste wysiłki zmierzające do uratowania swoich firm przed likwidacją, przeżywających trudności spowodowane np. epidemią Covid-19 oraz powiększającą się inflacją, wzrostem kosztów produkcji i usług. Spostrzeżenie to nabiera istotnego znaczenia w obecnych czasach, albowiem notuje się wyraźny wzrost liczby upadających przedsiębiorstw oraz ich likwidacji. Zbyt rygorystyczne odwoływanie się do obowiązku bezwzględnego przestrzegania norm prawa karnego, zwłaszcza tych wykazujących wewnętrzną niekonsekwencję, ze szkodą dla szeroko pojmowanego porządku prawnego, w którym norma karna stanowi zaledwie jeden z elementów, nakazuje poszukiwanie rozwiązań prawnych ułatwiających wyjście z niektórych sytuacji kolizyjnych bez uszczerbku dla ochrony dóbr prawnych.

Pierwszym z nich, po które zgodnie z logiką prawniczą należałoby sięgnąć, jest zastosowanie rozwiązań kontratypowych jako tych niewymagających uruchomienia procesu legislacyjnego, a jedynie wykładni istniejących już regulacji. Zastosowanie kontratypów w prawie karnym bywa różnicowane i obwarowane wieloma warunkami dodatkowymi. W odniesieniu do obrotu gospodarczego katalog takich rozwiązań jest jednak zawężony – może wchodzić w grę jedynie kolizja obowiązków jako kontratyp ustawowy z art. 26 § 5 k.k. oraz pozaustawowy kontratyp zwany działaniem w ramach uprawnień i obowiązków.

Pierwszy ze wskazanych kontratypów opiera się na założeniu, iż przepisy o stanie wyższej konieczności stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy z ciężących na sprawcy obowiązków tylko jeden może być spełniony. Punktem wyjścia jest wystąpienie typowego stanu wyższej konieczności, a więc sytuacja, gdy pojawia się bezpośrednie niebezpieczeństwo grożące jakimkolwiek dobru chronionemu prawem, i ktoś, działając w celu uchylenia tego niebezpieczeństwa, którego nie można inaczej uniknąć, poświęca dobro mające wartość niższą od dobra ratowanego. Odpowiednio stosowany kontratyp modyfikuje standardowe warunki kwalifikujące wystąpienie takiej sytuacji. Należy odnieść to do kolizji obowiązków płynących z uregulowań pozaustawowych, takich jak wewnętrzne regulaminy, kontrakty menadżerskie, statuty spółek. Z tychże obowiązków tylko jeden może być w danej chwili spełniony. Sprawca, dokonując wyboru obowiązku, który zamierza wypełnić, musi kierować się wartością dobra prawnego, którego ochronie miałoby służyć wypełnienie jednego z ciężących na nim obowiązków. W kontekście odpowiedzialności karnej z art. 302 § 1 k.k. sprowadzałoby się to do porównania kwot zadłużenia, jakie należy w tym samym czasie uregulować, i wybrania kwoty najwyższej, nie bacząc, czy jest to wierzytelność publicznoprawna, czy też przypadająca pozostałym wierzycielom. Dłużnik postępujący według tego scenariusza, który zdecydował się uregulować najwyższe kwotowo zobowiązanie na rzecz podmiotu prywatnego, swojego głównego kontrahenta, byłby zwolniony od odpowiedzialności karnej za brak zapłaty wynikającej z ustawy z dnia 22 maja 2015 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczeń Komunikacyjnych – czy to podatków, czy też wynagrodzeń pracowniczych, powołując się właśnie na przepis art. 26 § 1 k.k. poświęcając w ten sposób słuszne, oparte na ustawie prawa. Rozwiązania tego z wielu powodów, o których wcześniej wspomniano, nie sposób zaakceptować. Należy sięgnąć po inne wyjście z tej sytuacji, aby uniknąć odpowiedzialności karnej za złamanie reguły zaspokajania zobowiązań określonej w art. 302 § 1 k.k.

Rozwiązaniem tym okazuje się pozaustawowy kontratyp działania w ramach uprawnień i obowiązków<sup>36</sup>. Jego koncepcja polega na wyłączeniu odpowiedzialności karnej opartej na braku sprzeczności wewnątrz danego systemu prawa. Jeśli w treści konkretnego przepisu prawa powszechnie obowiązującego daje się adresatowi normy uprawnienie do określonego postępowania, to czyn przez niego dokonany w tych warunkach wyklucza podstawę przypisania mu odpowiedzialności karnej. Doktryna tłumaczy tę sytuację w ten sposób, że prawo karne musi ustąpić przed przepisem innej dziedziny prawa, jeśli jest ona w tym sensie zawsze dziedziną „słabszą”<sup>37</sup>. Przykładem takiego właśnie braku sprzeczności jest przestępstwo pozbawienia człowieka wolności – o ile bowiem art. 189 k.k. kryminalizuje pozbawienie takiej wolności (zasada ogólna), to już art. 250 innej ustawy, jaką jest Kodeks postępowania karnego, dopuszcza jej pozbawienie w ramach tymczasowego aresztowania (wyjątek od zasady ogólnej). Ilustrują to kolejne przykłady stosowania tego rozwiązania do wielu innych przypadków, gdzie taka kolizja występuje (np. art. 432 k.c. o zajęciu cudzego zwierzęcia, czy dozwolona samopomoc w prawie cywilnym – art. 343 k.c.). Poza tym wśród koniecznych warunków powołania się na ten kontratyp wymagane jest, aby uprawnienie wyłączające przestępność czynu mieściło się w zapisach ustawowych<sup>38</sup>. Ponieważ wierzytelności uprzywilejowane regulowane są przez przepisy rangi ustawowej, pojawiająca się w stosownych przypadkach sytuacja kolizyjna w stosunku do art. 302 § 1 k.k. powinna zostać rozwiązana właśnie przy wykorzystaniu tego mechanizmu kontratypowego.

Zaprezentowane wyjście z konfliktowej sytuacji nie rozwiązuje jednak istoty problemu, bowiem w ten sposób poczyniona wykładnia nie daje gwarancji pełnego stosowania jej w prawniczej praktyce. Wyłączenie realizacji kompletu ustawowych znamion uwzględniać musi konieczność spłat należności publicznoprawnych zagrożonych dodatkowymi

<sup>36</sup> Zob. więcej na ten temat w artykule: Z. Wiernikowski, *Działanie w ramach uprawnienia lub obowiązku prawnego jako okoliczność wyłączająca bezprawność czynu*, PiP 1987, nr 3.

<sup>37</sup> W. Wolter, *Funkcja błędu w prawie karnym*, Warszawa 1965, s. 175.

<sup>38</sup> L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 1999, s. 122.

sankcjami na wypadek niewykonania nałożonego obowiązku. Przemawiają za tym argumenty podane przy omawianiu chociażby kwestii spłaty należności pracowniczych, podatkowych, czy ubezpieczeniowych.

Przytoczone uwagi krytyczne w pełni uprawniają do wyrażania opinii o wadliwości dotychczasowej regulacji art. 302 § 1 k.k. i potrzebie odpowiedniej korekty zasady odpowiedzialności karnej dłużników. Należy zastanowić się nad propozycją zmiany dotychczasowego zakresu odpowiedzialności karnej określonego w art. 302 § 1 k.k. poprzez wprowadzenie ograniczenia zasięgu penalizacji do przypadków bezprawnego naruszenia zasady proporcjonalności zaspokajania wierzycieli. Innymi słowy, naruszenie tej powinności w ramach nałożonych przez prawo obowiązków kolizyjnych powinno zostać wyłączone spod kryminalizacji omawianego przepisu z mocy samej ustawy, bez konieczności poszukiwania rozwiązań kontratypowych. Omawiany przepis cechuje się niekonsekwencją, stawiając dłużnika w dwuznacznej sytuacji. Nie uwzględnia też niektórych innych norm prawa, które zostały tu zaprezentowane. Pożądanym byłoby zatem uszczegółowienie dotychczasowych znamion art. 302 § 1 k.k. o treść: „za wyjątkiem przypadków przewidzianych przepisami prawa ustanawiających inną kolejność spłaty”. Byłby to zabieg korygujący o charakterze *quasi*-deklaratoryjnym, bowiem niezależnie od woli ustawodawcy wyjątki te już wprowadzono, zaś ich nieuwzględnianie przez organy ścigania i wymiar sprawiedliwości przyczynia się do komplikacji w stosowaniu prawa w praktyce i znacząco wpływa na osłabienie funkcji gwarancyjnej prawa karnego. Zmiana ta dawałaby pewność, że nikt nie zostanie pociągnięty do odpowiedzialności karnej za działanie, które w czasie jego dokonywania nie było wyraźnie zabronione pod groźbą kary.

## 9.

Przedstawione uwagi stanowią niewątpliwie jeden z elementów w dyskusji na temat skuteczności prawa karnego w obszarze zabezpieczenia interesów wierzycieli w prawie karnym. Wybiegają one poza problematykę

ściśle związaną z ochroną egzekucji komorniczej, jednak ze względu na potencjalne negatywne następstwa dla wierzycieli pozostają z nią w integralnym związku. Dotychczasowe publikacje z zakresu nauk prawnych pozostawały na uboczu problemów, jakie praktyka dostrzegła na tej płaszczyźnie. Nawet jeżeli ustawodawca nie zdecyduje się na korektę regulacji art. 302 § 1 k.k., zaproponowana droga wyjścia z sytuacji kryzysowej powinna okazać się przydatna, zwłaszcza że została w należyty sposób poparta argumentami. Z uwagi na powszechnie akceptowane cele, jakie ma spełniać art. 302 § 1 k.k. oraz instytucja kontratypu, a także uprzywilejowanie niektórych wierzycieli względem innych oczekujących w kolejce na zapłatę należności, nie sposób założyć, iż zaproponowane rozwiązania pozostają sprzeczne z powszechnie obowiązującym systemem prawa. Należy zatem podjąć próbę ustawowego rozwiązania przedstawionych problemów w proponowany sposób, aby wyłączyć spod kryminalizacji sytuacje, które nie sprzyjają sprawnemu funkcjonowaniu omawianego przepisu w ochronie obrotu gospodarczego.

---

*dr hab. Zygmunt Kukula, pracownik naukowy Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej; funkcjonariusz Policji*

---

#### Literatura przedmiotu

- Adamus R. [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, pod red. A. Witosza, Warszawa 2009.
- Adamus R.S., Lubelski M., *Karnoprawna ochrona wierzycieli w postępowaniu naprawczym*, Prok. i Pr. 2009, nr 4.
- Dukiel J., Pałys J., *Postępowanie naprawcze w razie zagrożenia niewypłacalnością. Komentarz*, Warszawa 2004.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 1999.
- Glaser S., Mogilnicki S., *Kodeks karny. Komentarz*, Kraków 1934.
- Gołaczyński J., *Kolejność zaspokajania w postępowaniu egzekucyjnym wierzytelności zabezpieczonych zastawem zwykłym, rejestrowym i skarbowym*, Pr. Bank. 2002, nr 7–8.
- Kozaczek M., *Faworyzowanie wierzycieli – przestępstwo z art. 302 § 1 Kodeksu karnego*, Pr. Bank. 2007, nr 10.
- Kubiczek M., Sokół B., *Przesłanki prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego w świetle jego celu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2015, nr 2.
- Kubiczek M., Sokół B., *Zasady zaspokajania wierzytelności przez menadżera w stanie niewypłacalności w kontekście art. 302 Kodeksu karnego oraz art. 57 i 77 Kodeksu karnego skarbowego*, Doradca Restrukturyzacyjny 2021, nr 1.

- Kunicki I., *Przywileje egzekucyjne w projekcie zmian prawa egzekucyjnego*, PE 2001, nr 10.
- Majewski J. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363*, pod red. A. Zolla, Warszawa 2016.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004.
- Tomaszczyk-Macierzyńska E., *Porządek zaspokojenia długów spadkowych*, Rejent 2017, nr 9.
- Wiernikowski Z., *Działanie w ramach uprawnienia lub obowiązku prawnego jako okoliczność wyłączająca bezprawność czynu*, PiP 1987, nr 3.
- Wojciechowski J., *Kodeks karny. Orzecznictwo. Komentarz*, Warszawa 2002.
- Wolter W., *Funkcja błędu w prawie karnym*, Warszawa 1965.
- Woźniak Z., *Podział sum uzyskanych ze zbycia rzeczy obciążonych rzeczowo w postępowaniu upadłościowym*, PPH 2005, nr 3.
- Zawłocki R. [w:] *System Prawa Karnego. Tom 9. Przestępstwa przeciwko wierzycielom i gospodarcze*, pod red. R. Zawłockiego, Warszawa 2011.
- Zawłocki R., *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie karnym*, Sopot 2007.
- Zedler F. [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Zedler F., *Podstawy otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego*, PPC 2016, nr 3.

### Akty prawne

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 952 z dnia 9 października 2013 r. ustanawiające unijny kodeks celny (Dz.U. UE nr L 269/1 z dnia 10 października 2013 r.).
- Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1932 r. Nr 60, poz. 571 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 13 kwietnia 2019 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1251 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 814 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805).
- Ustawa z dnia 22 maja 2015 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczeń Komunikacyjnych (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 854).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1138).
- Ustawa z 17 czerwca 1966 roku o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (t.j. Dz.U. 2022 r., poz. 479 z późn. zm.).
- Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1540 z późn. zm.).
- Ustawa z 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 859 z późn. zm.).

### Orzecznictwo

- Wyrok SN z dnia 16 maja 2002 r., V KRN 427/98, Lex nr 56067.
- Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 5 lutego 2014 r., II SA/Bd 1454/13, Lex nr 1457861.
- Wyrok SA w Katowicach z dnia 10 kwietnia 2014 r., II Aka 36/14, Lex nr 1487106.
- Wyrok SN z dnia 27 listopada 2015 r., II KK 216/15, OSNKW/1/13.
- Wyrok SA w Szczecinie z dnia 7 listopada 2016 r., II Aka 94/16, Lex nr 2292446.
- Wyrok SA w Katowicach z dnia 14 grudnia 2016 r., II Aka 298/16, Lex nr 2202529.
- Wyrok SA w Krakowie z dnia 29 czerwca 2017 r., II Aka 36/17, KZS 2017/12/28.
- Wyrok SA w Białymstoku z dnia 7 lipca 2017 r., II Aka 69/17, Lex nr 2369654.
- Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 7 lipca 2017 r., II Aka 69/17, KZS/12/55.
- Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 21 marca 2018 r., II SA/Bd 1235/17, Lex nr 2495317.

## STRESZCZENIE **Dopuszczalność i charakter prawny zażalenia w postępowaniu klauzulowym**

*W niniejszym opracowaniu poddano pod rozwagę jeden ze środków zaskarżenia, tj. zażalenie w postępowaniu klauzulowym. W pierwszej części opracowania skupiono się na warunkach dopuszczalności tego środka prawnego, zwracając szczególną uwagę na stosunkowo szeroki zakres przedmiotowy oraz termin do wniesienia zażalenia. Kolejno poruszone zostały kwestie związane z charakterem prawnym omawianej instytucji, jej istotą oraz cechami. Wymagało to odwołania się do konstytucyjnej zasady dwuinstancyjnego postępowania. W artykule uwzględniono niewielkie, lecz istotne zmiany wprowadzone nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r. w zakresie postępowania egzekucyjnego, którego początkowym etapem jest postępowanie klauzulowe.*

*Kluczowym celem artykułu jest analiza warunków dopuszczalności oraz charakteru prawnego zażalenia w postępowaniu klauzulowym. Autorka opracowania, na podstawie orzecznictwa, zbadała, czy po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r. zażalenie to należy do tzw. zażaleń poziomych, rozpoznawanych przez ten sam sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, ale w innym składzie osobowym, czy stanowi ono zażalenie w swojej klasycznej postaci, rozstrzygane przez sąd wyższego rzędu.*

*Zażalenie w postępowaniu klauzulowym należy zakwalifikować do zażaleń poziomych, pozbawionych cechy dewolutywności. Nie powodują one przeniesienia sprawy do sądu wyższego rzędu. Nie narusza to jednak zasady dwuinstancyjnego postępowania zagwarantowanej w art. 176 Konstytucji RP.*

**Słowa kluczowe:** *środek zaskarżenia, postępowanie egzekucyjne sensu largo, dewolutywność, klauzula wykonalności, tytuł egzekucyjny*

-----

## SUMMARY **Admissibility and Legal Nature of a Complaint in Clause Proceedings**

*In this article, one of the remedies, i.e. the complaint in clause proceedings, is subjected to consideration. The first part of the study focuses on the conditions of admissibility of this legal remedy, paying particular attention to the relatively broad*

*subject matter and the time limit for filing a complaint. Subsequently, the issues related to the legal nature of the institution in question, its essence and features were raised. This required reference to the constitutional principle of two-instance proceedings. This article considers the small but significant changes introduced by the July 4, 2019 amendment to the Code of Civil Procedure regarding enforcement proceedings, the initial stage of which is clause proceedings.*

*The key objective of the article is to analyse the conditions of admissibility and legal character of the complaint in the clause proceedings. The author of the study, on the basis of the case law, will examine whether, after the amendment of the Code of Civil Procedure on July 4, 2019, this complaint belongs to the so-called horizontal complaints, i.e. those that are examined by the same court that issued the appealed decision, albeit in a different composition, or whether it constitutes a complaint in its classic form, resolved by a higher court.*

*Complaints in clause proceedings should be classified as horizontal complaints, lacking the feature of devolution. They do not result in transfer of the case to a higher court. However, this does not violate the principle of two-instance proceedings guaranteed by Article 176 of the Polish Constitution.*

**Keywords:** *appeal, enforcement proceedings sensu largo, devolutive effect, enforcement clause, enforcement title*

# Dopuszczalność i charakter prawny zażalenia w postępowaniu klauzulowym<sup>1</sup>

## I. Wstęp

Nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r.<sup>2</sup> wprowadzono niewielkie, lecz istotne zmiany w zakresie postępowania egzekucyjnego, którego pierwszym etapem jest postępowanie klauzulowe<sup>3</sup>. Ma ono na celu nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, a więc stworzenie podstawy egzekucji sądowej, którą stosownie do art. 776 zd. 1 jest tytuł wykonawczy. Sąd pierwszej lub drugiej

---

<sup>1</sup> Opracowanie stanowi pogłębienie analizy zagadnienia poruszonego w pracy magisterskiej przygotowanej przez A. Jaroniewską pod kierunkiem prof. dr. hab. Sławomira Cieślaka pt. „Dopuszczalność zażalenia poziomego w procesie cywilnym” oraz zawiera jej fragmenty.

<sup>2</sup> Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.); dalej: k.p.c.

<sup>3</sup> W doktrynie wyróżnia się postępowanie egzekucyjne w znaczeniu wąskim oraz szerokim. Pierwsze z nich jest bezpośrednio związane z prowadzeniem egzekucji, zaś drugie obejmuje wszystkie etapy czynności procesowych podejmowanych w celu przymusowego spełnienia świadczenia. Do postępowania egzekucyjnego *sensu largo* należy zaliczyć postępowanie klauzulowe. Wątpliwości powstają natomiast w sytuacji próby zakwalifikowania tego postępowania do postępowania egzekucyjnego w znaczeniu ścisłym. Można napotkać na poglądy zakładające, że postępowanie klauzulowe jest postępowaniem odrębnym i uzupełniającym w stosunku do postępowania egzekucyjnego oraz postępowania rozpoznawczego toczącego się przed wydaniem tytułu egzekucyjnego (tak np. P. Gil [w:] *Meritum. Postępowanie cywilne*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2017, s. 1139; uchwała SN z dnia 9 listopada 1994 r., III CZP 143/94, OSNC 1995/3/64).

instancji (na mocy art. 781 § 1<sup>4</sup> również referendarz sądowy) nadaje klauzulę wykonalności postanowieniem niezwłocznie, nie później niż w terminie 3 dni od dnia złożenia wniosku wierzyciela o jej nadanie<sup>4</sup>. Na to postanowienie przysługuje zażalenie (art. 795 § 1 k.p.c.). Jego wniesienie może prowadzić do zmiany postanowienia lub jego uchylenia<sup>5</sup> w celu zminimalizowania ryzyka istnienia w obrocie prawnym nieprawidłowych decyzji. Za pomocą tego zażalenia dłużnik może zwalczyć uchybienia formalne popełnione przez sąd w toku postępowania co do nadania klauzuli wykonalności. Merytoryczną obronę przed egzekucją gwarantuje powództwo z art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c.<sup>6</sup>

Jak słusznie wskazuje M. Michalska-Marciniak, środki zaskarżenia są to wszelkie środki prawne, przewidziane przez przepisy prawa, które pozwalają osobie poszkodowanej przez rozstrzygnięcie sądu zatrzymać niesłuszność orzeczenia<sup>7</sup>. Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie jednego ze środków zaskarżenia, tj. zażalenia w postępowaniu klauzulowym, a w szczególności analiza jego warunków dopuszczalności oraz charakteru prawnego.

W artykule postawione zostały dwie tezy: po pierwsze – zażalenie w postępowaniu klauzulowym ma charakter niedewolutywny, wobec czego należy uznać je za inny środek zaskarżenia w rozumieniu art. 363 § 1 k.p.c.; po drugie – brak cechy dewolutywności nie narusza zasady dwuinstancyjnego postępowania wyrażonej w art. 176 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej<sup>8</sup>.

<sup>4</sup> Wyjątkiem są sytuacje, w których sąd nadaje klauzulę wykonalności tytułowi egzekucyjnemu z urzędu. Z uwagi na tematykę niniejszego artykułu nie zostaną one szczegółowo omówione. Należy jedynie wspomnieć, że nadawanie klauzuli wykonalności z urzędu zostało uregulowane w art. 477<sup>6</sup> § 3, art. 743 § 1, art. 782 § 1 zd. 2, art. 782 § 2 oraz art. 1082 k.p.c.

<sup>5</sup> S. Hanausek, *System zaskarżania orzeczeń sądowych w nowym polskim postępowaniu cywilnym*, SC 1967, nr 9, s. 141.

<sup>6</sup> Wyrok SA w Poznaniu z dnia 13 grudnia 2012 r., I ACa 1016/12, Lex nr 1264379.

<sup>7</sup> M. Michalska-Marciniak, *Zasada instancyjności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013, s. 78.

<sup>8</sup> Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.); dalej: Konstytucja RP.

## 2. Warunki dopuszczalności zażalenia klauzulowego

Istnienie przedmiotu zaskarżenia, legitymacja do wniesienia środka, interes we wniesieniu środka (*gravamen*), zachowanie terminu do wniesienia środka oraz wymagania formalne zaskarżenia stanowią warunki dopuszczalności wszystkich środków zaskarżenia, zaś ich ukształtowanie związane jest z regułą wyłączności (braku konkurencji)<sup>9</sup>. Co więcej, zgodnie z wolą prawodawcy od danego orzeczenia sądowego strona może wnieść wyłącznie jeden, wskazany w ustawie środek zaskarżenia, nie posiada ona dowolności w zakresie wyboru.

### 2.1. Przedmiot zaskarżenia w postępowaniu klauzulowym

Kluczową przesłanką dopuszczalności jest faktyczne i prawne istnienie orzeczenia, które podlega zaskarżeniu. Z uwagi na art. 767<sup>4</sup> k.p.c., zgodnie z którym zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie, niezbędne stało się jednoznaczne wskazanie zakresu przedmiotowego zażalenia w postępowaniu klauzulowym. Jak już wspomniano, zażalenie to przysługuje na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności. Rozstrzygnięcie może być wydane przez sąd pierwszej bądź drugiej instancji. W tym miejscu należy jednak zaznaczyć, że art. 795 § 1 k.p.c. nie stanowi *lex specialis* względem art. 394 k.p.c. w kwestii zakresu przedmiotowego zażalenia w procedurze cywilnej. Badany środek prawny przysługuje od postanowień sądu pierwszej instancji kończących postępowanie w sprawie oraz postanowień sądu pierwszej instancji i zarządzeń przewodniczącego enumeratywnie wskazanych w przepisie, a zatem nie jest dopuszczalne zaskarżenie zażaleniem postanowienia sądu drugiej instancji, wydanego na podstawie art. 781 § 1 zd. 2 k.p.c. w przedmiocie nadania tytułowi egzekucyjnemu

<sup>9</sup> T. Zembrzuski, *Dopuszczalność zażalenia* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom III. Środki zaskarżenia*, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013, s. 401.

klauzuli wykonalności<sup>10</sup>. Postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie<sup>11</sup>.

Zażalenie przysługuje na postanowienie uwzględniające, oddalające lub odrzucające wniosek o nadanie klauzuli wykonalności, a także umarzające postępowanie wywołane jego wniesieniem<sup>12</sup>. D. Zawistowski przyjmuje, że ten środek zaskarżenia skarżący może wnieść również na postanowienia wydane na podstawie art. 793 k.p.c. oraz art. 794 k.p.c., ponieważ pozostają one w związku z klauzulą wykonalności<sup>13</sup>. Pogląd ten wydaje się trafny. Przepis art. 795 § 1 k.p.c. zamieszczony został w dziale pt. „Tytuły egzekucyjne i klauzula wykonalności” po regulacjach dotyczących wydawania dalszych tytułów wykonawczych oraz ponownego wydania tytułu wykonawczego zamiast utraconego, a zatem należy wnioskować, że obejmuje on wszystkie postępowania prawnie unormowane w tym dziale<sup>14</sup>.

Ponadto Sąd Najwyższy stwierdził, że postanowienie uchylające postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty wydanemu w postępowaniu upominawczym, które można zakwalifikować jako orzeczenie kasatoryjne ze skutkiem zmieniającym, jest postanowieniem „co do nadania klauzuli wykonalności”, a zatem przysługuje od niego zażalenie na podstawie art. 795 § 1 k.p.c.<sup>15</sup>

Na marginesie należy wspomnieć, że zażalenie w postępowaniu klauzulowym przysługuje również na postanowienie sądu karnego co

<sup>10</sup> Postanowienie SN z dnia 2 października 2007 r., II CZ 73/07, OSNC-ZD 2008/3/76.

<sup>11</sup> Postanowienie SN z dnia 23 marca 2011 r., V CZ 3/11, Lex nr 1147806.

<sup>12</sup> Podążając za wywodem P. Sławickiego, gdyby ustawodawca chciał ograniczyć dopuszczalność zażalenia wyłącznie do postanowień „o nadaniu klauzuli wykonalności”, to wówczas nie użyłby szerszego sformułowania „co do”, które obejmuje swoim zakresem również odmowę nadania klauzuli. Zob. P. Sławicki [w:] P. Sławicki, *Postępowanie klauzulowe. Art. 776–795 k.p.c. Komentarz*, Warszawa 2020, art. 795, nb. 2. Zob. również: postanowienie SO w Krakowie z dnia 4 września 2013 r., II Cz 2110/13, Lex nr 1511875.

<sup>13</sup> D. Zawistowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, art. 795, nb. 1.

<sup>14</sup> Podobny pogląd reprezentuje P. Sławicki [w:] P. Sławicki, *Postępowanie klauzulowe...*, *op. cit.*, nb. 2.

<sup>15</sup> Postanowienie SN z dnia 20 lutego 2013 r., I CZ 22/13, OSNC 2013/7–8/100.

do nadania klauzuli wykonalności wyrokowi w części rozstrzygającej o roszczeniach cywilnych<sup>16</sup>.

## 2.2. Legitymacja do wniesienia zażalenia

Legitymację podmiotu do wniesienia zażalenia wyznacza się na podstawie przepisów prawa procesowego. Uprawnienie to posiadają uczestnicy postępowania klauzulowego, a więc wierzyciel oraz dłużnik, wskazani w klauzuli wykonalności<sup>17</sup>. Ponadto legitymowanymi są kurator spadku, zarządca masy majątkowej, zarządca sukcesyjny, a także wykonawca testamentu<sup>18</sup> oraz – zgodnie z zasadami ogólnymi – prokurator i organizacja pozarządowa, jeżeli biorą oni udział w sprawie<sup>19</sup>.

Podmiotami nieuprawnionymi do wniesienia zażalenia jest zbywca wierzytelności w przypadku zaskarżenia postanowienia wydanego na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. o nadaniu klauzuli wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności<sup>20</sup> oraz dłużnik w postępowaniu prowadzonym przeciwko jego małżonkowi<sup>21</sup>.

## 2.3. Interes prawny

W doktrynie uznaje się, że interes prawny we wniesieniu środka zaskarżenia (*gravamen*) występuje w przypadku, gdy podmiot został pokrzywdzony orzeczeniem sądowym niezgodnym z jego żądaniem<sup>22</sup>. Jak słusznie wskazuje W. Broniewicz, „oznacza to, że środek zaskarżenia

<sup>16</sup> Postanowienie SN z dnia 1 czerwca 1968 r., IV KO 3/68, OSNKW 1968/10/117.

<sup>17</sup> D. Zawistowski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 795, nb. 1.

<sup>18</sup> A. Stangret-Smoczyńska, B. Pękalski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012, s. 289.

<sup>19</sup> A. Marciniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 730–1088*, pod red. A. Marciniaka, K. Piaseckiego, Warszawa 2015, s. 330.

<sup>20</sup> Uchwała SN z dnia 20 maja 2003 r., III CZP 19/03, OSNC 2004/3/34.

<sup>21</sup> Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 21 maja 2003 r., I ACz 443/03, OSA 2003/12/54.

<sup>22</sup> T. Ereciński, *Dopuszczalność zaskarżenia orzeczenia* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom III. Środki zaskarżenia*, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013, s. 99.

jest dopuszczalny w zasadzie od orzeczenia niekorzystnego dla skarżącego<sup>23</sup>. Interes prawny posiada zatem każda legitymowana osoba, która jest przekonana o wadliwości orzeczenia i chce uzyskać prawidłowe rozstrzygnięcie. Rzeczywiste wystąpienie (lub nie) błędu jest zagadnieniem odnoszącym się do zasadności zaskarżenia, a nie jego dopuszczalności<sup>24</sup>.

#### 2.4. Zachowanie terminu do wniesienia zażalenia

Stosownie do ogólnej regulacji zawartej w art. 394 § 2 k.p.c. ustawodawca do wniesienia zażalenia przewidział termin tygodniowy, który ma charakter ustawowy, prekluzyjny oraz procesowy<sup>25</sup>. Zgodnie z art. 795 § 2 k.p.c. termin ten biegnie dla wierzyciela od dnia wydania mu tytułu wykonawczego lub zawiadomienia go o utworzeniu tytułu wykonawczego w systemie teleinformatycznym albo od dnia ogłoszenia postanowienia odmownego, a gdy ogłoszenia nie było – od dnia doręczenia tego postanowienia. Dla dłużnika termin ten biegnie od dnia doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. W razie zgłoszenia wniosku, o którym mowa w art. 794<sup>2</sup> § 2 albo 3 k.p.c., termin ten biegnie od dnia doręczenia stronie uzasadnienia postanowienia albo postanowienia z uzasadnieniem. Przytoczony przepis wyodrębnia zatem bieg terminu zależnie od tego, czy dotyczy on wierzyciela, czy dłużnika<sup>26</sup>.

Pewna niejednoznaczność może powstać w przypadku wydania postanowienia uwzględniającego wniosek o nadanie klauzuli wykonalności jedynie w części. Pozornie literalna wykładnia przytoczonego przepisu mogłaby sugerować, że bieg terminu do wniesienia środka zaskarżenia rozpoczynałby się w dwóch odmiennych datach<sup>27</sup>.

<sup>23</sup> W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, wyd. 13, Warszawa 2020, s. 331.

<sup>24</sup> Por. uchwałę SN (7s) z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014/11/108.

<sup>25</sup> T. Zembrzusi, *Wymagania formalne oraz termin do wniesienia zażalenia* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom III. Środki zaskarżenia*, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013, s. 469.

<sup>26</sup> A. Marciniak [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 330.

<sup>27</sup> P. Sławicki [w:] P. Sławicki, *Postępowanie klauzulowe...*, *op. cit.*, art. 795, nb. 12.

W części uwzględniającej wniosek termin tygodniowy liczony byłby od dnia wydania wierzycielowi tytułu wykonawczego lub zawiadomienia go o utworzeniu tytułu wykonawczego w systemie teleinformatycznym, zaś w części oddalającej – od dnia ogłoszenia postanowienia<sup>28</sup>. Niemniej jednak warunkiem dopuszczalności środka zaskarżenia jest pokrzywdzenie orzeczeniem sądowym (*gravamen*), który jak słusznie wskazuje P. Sławicki, wystąpi po stronie wierzyciela wyłącznie w zakresie, w jakim nastąpi oddalenie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności. Z tego względu termin do wniesienia zażalenia powinien być liczony od dnia ogłoszenia postanowienia odmownego<sup>29</sup>.

W odniesieniu do dłużnika termin ten biegnie od dnia doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. Nie ulega jednak wątpliwości, że dopuszczalne jest wniesienie przez dłużnika zażalenia na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności przed tym doręczeniem<sup>30</sup>. Tożsame zapatrywanie przedstawił Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 2 grudnia 2003 r., III CZP 90/03, potwierdzając, iż nie podlega odrzuceniu zażalenie wniesione przez małżonka dłużnika na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności przeciwko temu małżonkowi przed rozpoczęciem biegu terminu do wniesienia tego zażalenia zgodnie z art. 795 § 2 k.p.c., tj. przed datą doręczenia małżonkowi dłużnika zawiadomienia o wszczęciu egzekucji<sup>31</sup>.

Ponadto w literaturze przedmiotu i doktrynie podkreśla się, że nawet jeśli dłużnik złoży wniosek o uzasadnienie postanowienia w trybie art. 794<sup>2</sup> § 2 i 3 k.p.c., to może on wnieść zażalenie bezpośrednio po zgłoszeniu wniosku, zaś przed doręczeniem mu uzasadnienia tego postanowienia bądź orzeczenia z uzasadnieniem. Słusznie wskazuje się, że środek zaskarżenia można wnieść od momentu powstania substratu zaskarżenia<sup>32</sup>.

<sup>28</sup> *Ibidem*.

<sup>29</sup> *Ibidem*.

<sup>30</sup> Uchwała SN z dnia 5 maja 1988 r., III CZP 29/88, OSNC 1989/10/151; uchwała SN z dnia 2 grudnia 2003 r., III CZP 90/03, OSNC 2005/2/21.

<sup>31</sup> Uchwała SN z dnia 2 grudnia 2003 r., III CZP 90/03, OSNC 2005/2/21.

<sup>32</sup> M. Muliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2015, s. 358.

W praktyce zdarzają się sytuacje, w których jeden tytuł wykonawczy jest podstawą do kilkukrotnego wszczęcia egzekucji. Wówczas tylko pierwsze doręczenie dłużnikowi zawiadomienia, o którym mowa w art. 795 § 2 zd. 2, rozpoczyna bieg tygodniowego terminu do wniesienia środka zaskarżenia na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności. Po upływie tego terminu orzeczenie to uprawomocnia się<sup>33</sup>.

## **2.5. Wymagania formalne oraz opłata od zażalenia w postępowaniu klauzulowym**

Wymagania formalne zażalenia w postępowaniu klauzulowym nie różnią się zasadniczo od wymagań właściwych dla tego środka zaskarżenia w procesie, w związku z czym zostaną one omówione jedynie w niezbędnym zakresie.

Podmiot posiadający legitymację do zaskarżenia postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności jest zobowiązany do wniesienia zażalenia z zachowaniem ustawowego terminu, w należytej formie i we właściwy sposób. Co do zasady zażalenie powinno mieć formę pisemną. Jedynie pracownik lub ubezpieczony, działający bez adwokata bądź radcy prawnego, może złożyć zażalenie ustnie do protokołu (art. 466 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Oprócz wymagań zawartych w art. 126 k.p.c., właściwych dla wszystkich pism procesowych, zażalenie powinno zawierać wskazanie zaskarżonego orzeczenia i wnioski o jego zmianę lub uchylenie (tzw. wnioski odwoławczy), a także zwięzłe uzasadnienie z przedstawieniem w miarę potrzeby nowych faktów i dowodów (art. 394 § 3 k.p.c.). Ponadto do zażalenia należy dołączyć jego odpisy oraz odpisy załączonych dokumentów w celu doręczenia ich pozostałym uczestnikom postępowania (art. 128 k.p.c.).

Zgodnie z zasadą odpłatności wiele pism w postępowaniu w sprawach cywilnych podlega obowiązkowi uiszczenia opłat. Od wejścia w życie

---

<sup>33</sup> *Ibidem*, s. 359.

ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych<sup>34</sup> od zażalenia (bądź skargi na orzeczenie referendarza sądowego) skarżący musi wnieść opłatę stałą w wysokości 50 złotych (art. 72 ust. 1 pkt 2 u.k.s.c.), co stanowi jeden z warunków dopuszczalności tego środka zaskarżenia.

### 3. Charakter prawny zażalenia w postępowaniu klauzulowym

W obecnym stanie prawnym zażalenie ma troistą postać. Po pierwsze, może stanowić środek odwoławczy (mowa w tym przypadku o tzw. zażaleniu klasycznym), który ma *stricte* kontrolny charakter. Po drugie, może być rozumiane jako szczególny środek zaskarżenia o dewolutywności ograniczonej do pierwszej instancji<sup>35</sup> bądź środek wszczynający postępowanie procesowe<sup>36</sup>.

W praktyce oraz judykaturze powstała niepewność co do charakteru prawnego zażalenia w postępowaniu klauzulowym. Przedmiotem polemiki była kwestia rozstrzygnięcia, czy ów środek prawny należy do tzw. zażeń pionowych, czy poziomych. Rozbieżna interpretacja w tym zakresie spowodowana jest wprowadzeniem przez ustawodawcę w art. 767<sup>4</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c. reguły ogólnej (*lex generalis posterior*). W myśl tej reguły zasadą w postępowaniu egzekucyjnym jest zażalenie poziome, tj. takie, które rozpoznaje sąd, w którym wydano zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Regulacja ta poprzedza przepisy dotyczące postępowania klauzulowego, została zawarta w pierwszej jednostce redakcyjnej części III Kodeksu, a zatem uzasadniona wydaje się argumentacja, że wolą prawodawcy było obowiązywanie

<sup>34</sup> Dz.U. z 2022 r., poz. 1125; dalej: u.k.s.c.

<sup>35</sup> Podążając za wywodem W. Broniewicza, szczególne środki zaskarżenia dzielą się na dwie grupy (w odniesieniu do skutku dewolutywnego) – w pierwszej znajdują się środki pozbawione dewolutywności (doprowadzają do ponownego rozstrzygnięcia danej kwestii przez organ, który wydał zaskarżone orzeczenie), zaś w drugiej – środki, które skutkują przeniesieniem sprawy do organu wyższego rzędu, w ramach tej samej, w zasadzie pierwszej instancji. Wówczas można mówić o dewolutywności ograniczonej do pierwszej instancji. Zob. W. Broniewicz, *Istota i rodzaje zażeń w postępowaniu cywilnym*, PS 2001, nr 1, s. 19.

<sup>36</sup> M. Michalska-Marciniak, *Zasada instancyjności...*, *op. cit.*, s. 92.

zażalenia o charakterze horyzontalnym w całym postępowaniu egzekucyjnym *sensu largo*.

Z drugiej jednak strony norma szczególna art. 795 k.p.c., odnosząca się do zażalenia w postępowaniu klauzulowym, wskazuje na charakter dewolutywny tego środka zaskarżenia, z uwagi na uchylenie przez sąd drugiej instancji zaskarżonego orzeczenia i przekazanie wniosku wierzyciela do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji w przypadkach, o których mowa w art. 778<sup>1</sup>, art. 778<sup>2</sup>, art. 786, art. 787, art. 787<sup>1</sup>, art. 788 i art. 789 k.p.c. lub gdy tytułem egzekucyjnym nie jest orzeczenie sądu albo referendarza sądowego (art. 795 § 2<sup>1</sup> k.p.c.). Ponadto zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie nie ma ujednoliconego stanowiska co do tego, czy postanowienie dotyczące nadania klauzuli wykonalności kończy postępowanie w sprawie.

Wątpliwości te zostały rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 26 lutego 2021 r., III CZP 22/20. Zgodnie z zawartym w niej zapatrywaniem zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji co do nadania klauzuli wykonalności (art. 795 § 1 k.p.c.), wniesione po wejściu w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw<sup>37</sup>, rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów (art. 767<sup>4</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c.)<sup>38</sup>. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały podkreślił znaczne rozszerzenie przez ustawodawcę, w wyniku tzw. wielkiej nowelizacji, zakresu przedmiotowego zażalenia poziomego, a także wskazał na doniosłe zmiany w przedmiocie postępowania zażaleniowego, w tym m.in. te dotyczące sądów właściwych do rozpoznania tego środka zaskarżenia. Wydawać by się mogło, że współcześnie zyskało ono rangę normy, a nie odstępstwa od niej<sup>39</sup>, jednak w swoim orzecznictwie SN w dalszym ciągu opowiada się za „zasadą dewolutywnego modelu postępowania zażaleniowego”<sup>40</sup>.

<sup>37</sup> Dz.U. z 2019 r., poz. 1469 z późn. zm.

<sup>38</sup> Uchwała SN z dnia 26 lutego 2021 r., III CZP 22/20, OSNC 2021/9/58.

<sup>39</sup> J. Kaspryszyn, *O potrzebie zmiany regulacji środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym – głos w dyskusji* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, pod red. K. Markiewicza, Warszawa 2011, s. 146.

<sup>40</sup> Uchwała SN z dnia 27 listopada 2020 r., III CZP 12/20, OSNC 2021/4/25; uchwała SN z dnia 25 lutego 2021 r., III CZP 17/20, OSNC 2021/10/64.

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na umiejscowienie w Kodeksie art. 767<sup>41</sup> k.p.c. oraz art. 795 k.p.c., które znajdują się w tytule I „Przepisy ogólne”, kolejno w działach I i II. Podział ten uzasadnia przyjęcie, iż art. 767<sup>42</sup> k.p.c., który stanowi *lex specialis* w odniesieniu do ogólnych regulacji dotyczących postępowania zażaleniowego w procesie (art. 394 i nast. k.p.c.), odnosi się również do właściwości sądu rozpoznającego zażalenie wniesione na postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności. Co więcej, w dziale II wskazanego tytułu nie występuje przepis, który wyłączałby zastosowanie wspomnianego art. 767<sup>43</sup> k.p.c. bądź regulowałby tę właściwość w odmienny sposób<sup>41</sup>. Bez większego znaczenia dla ustalenia sądu właściwego do rozpoznania zażalenia w postępowaniu klauzulowym jest wobec tego fakt, czy postanowienie to kończy postępowanie w sprawie. Z punktu widzenia wierzyciela w sytuacji prawomocnego oddalenia przez sąd wniosku o nadanie klauzuli wykonalności, co do zasady, będzie orzeczeniem kończącym postępowanie, zaś z perspektywy dłużnika – nie zawsze<sup>42</sup>. Może on bowiem w drodze powództwa opozycyjnego żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności, jeżeli zostaną spełnione określone ustawowo przesłanki (art. 840 k.p.c.).

Ponadto w przypadku nadania klauzuli wykonalności postanowieniem przez referendarza sądowego uczestnikowi przysługuje skarga rozpoznawana przez jednego sędziego w sądzie, w którym referendarz ten wydał zaskarżone orzeczenie, jako sąd drugiej instancji. Wobec powyższego zdaje się zatem, że ustawodawca przyjął za wystarczające dla realizacji zagwarantowanej w Konstytucji RP zasady dwuinstancyjności postępowania rozpoznawanie zażalenia z art. 795 k.p.c. przez inny skład tego samego sądu<sup>43</sup>.

Należy w tym miejscu również zaznaczyć, że po wejściu w życie nowelizacji z dnia 4 lipca 2019 r. zawarte w art. 767<sup>44</sup> § 2 k.p.c. oraz art. 795 § 2 k.p.c. pojęcie sądu drugiej instancji nie oznacza już – po wzięciu pod

<sup>41</sup> *Ibidem*.

<sup>42</sup> *Ibidem*.

<sup>43</sup> *Ibidem*.

uwagę obecnego modelu postępowania zażaleniowego – sądu wyższego rzędu, zaś sąd, który rozpoznaje ten środek zaskarżenia. Sąd Najwyższy wskazał, że wolą prawodawcy nie mogło być „wyłączenie postępowania zażaleniowego dotyczącego nadania klauzuli wykonalności (art. 795 § 1 k.p.c.) z reguły wyrażonej w art. 767<sup>4</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c. i poddania go ogólnemu reżimowi wynikającemu z art. 394 § 1 i nast. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.”, ponieważ nie zmodyfikował on w art. 795 § 2<sup>1</sup> k.p.c. sformułowania sądu drugiej instancji, zastępując go terminem „sąd wyższego rzędu”<sup>44</sup>.

Przytoczona uchwała jest następstwem kazuistycznych przepisów wprowadzonych do Kodeksu nowelizacją z lipca 2019 r. Argumentacja SN jednoznacznie dowodzi o niedewolutywnym charakterze zażalenia w postępowaniu klauzulowym i – co do zasady – należy uznać ją za trafną<sup>45</sup>. W ocenie autorki niniejszego opracowania wyraźnym zamiarem ustawodawcy w art. 767<sup>4</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c. było przyznanie sądowi, który wydał zaskarżone postanowienie, kognicji do rozpoznawania wniesionego od niego zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym, obejmującym również postępowanie klauzulowe.

Pewne wątpliwości powstają jednak na tle zapatrywania SN co do rozumienia pojęcia „sąd drugiej instancji” jako „innego składu sądu pierwszej instancji”. B. Pyzder słusznie podkreśla, że wypadki, w których sąd pierwszej instancji działa jako sąd drugiej instancji, zostały *explicite* wyodrębnione w poszczególnych przepisach (m.in. w art. 767<sup>3a</sup> § 3 k.p.c.)<sup>46</sup>. Wydaje się jednak, iż brak takiego wskazania w treści art. 767<sup>4</sup> § 2 k.p.c. oraz art. 795 § 2 k.p.c. jest efektem niedopatrzenia prawodawcy, nie zaś jego intencją nadania zażaleniu w postępowaniu klauzulowym dewolutywnego charakteru.

<sup>44</sup> *Ibidem*.

<sup>45</sup> Zob. również uchwała SN z dnia 20 sierpnia 2021 r., III CZP 58/20, Lex nr 3216621.

<sup>46</sup> B. Pyzder, *Zbieg zażalenia dewolutywnego i zażalenia poziomego w postępowaniu cywilnym*, Palestra 2020, nr 10, s. 37 (online:) <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/10-2020/artypk/zbieg-zazalenia-dewolutywnego-i-zazalenia-pozimego-w-postepowaniu-cywilnym> (dostęp: 18.05.2022).

#### 4. Wnioski

Instytucja zażalenia jest niezwykle istotnym i doniosłym środkiem prawnym, dającym uczestnikom postępowania możliwość zaskarżania orzeczeń. Jak wykazano w niniejszym artykule, z uwagi na swoje kompleksowe zastosowanie instytucja ta stanowi przedmiot zainteresowania zarówno nauki prawa, jak i judykatury.

Omówione w pierwszej części artykułu warunki dopuszczalności ukazują podobieństwa między zażaleniem „klasycznym”, rozumianym jako środek odwoławczy w procesie, a zażaleniem w postępowaniu klauzulowym. Mając na uwadze literalne brzmienie art. 795 § 1 k.p.c., здава́ć by się mogło, że jego zakres przedmiotowy ogranicza się wyłącznie do postanowień sądu pierwszej instancji nadających tytułowi egzekucyjnemu klauzulę wykonalności, jednakże zażalenie to przysługuje również na postanowienia oddalające albo odrzucające wniosek o nadanie klauzuli wykonalności, a także umarzające postępowanie wywołane jego wniesieniem.

Rozważania dotyczące charakteru prawnego zażalenia w postępowaniu klauzulowym pozwoliły na wysnucie wniosku, zgodnie z którym należy ono do tzw. zażeń poziomych, które nie posiadają cechy dewolutywności. Wywierają one jedynie skutek suspensywny i reformatoryjny. Ich odrębność wynika z nieprzenoszenia rozpoznania sprawy do sądu wyższego szczebla<sup>47</sup>, co stanowi fundamentalną cechę odróżniającą środki odwoławcze od innych środków zaskarżenia. W konsekwencji zażalenie poziome należy uznać za inny środek zaskarżenia w rozumieniu art. 363 § 1 k.p.c.<sup>48</sup> Pomimo że wykładnia systemowa niejako zobowiązuje do uznawania zażalenia poziomego za zwyczajny środek zaskarżenia, to nie można zlekceważyć jego szczególnego charakteru prawnego,

<sup>47</sup> T. Zembrzusi, *Zażalenie po nowelizacji, czyli o standardzie środka zaskarżenia*, Palestra 2019, nr 11–12, s. 248 (online:) <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/11-12-2019/artukul/zazalenie-po-nowelizacji-czyli-o-standardzie-srodka-zaskarzenia> (dostęp: 23.04.2022).

<sup>48</sup> Postanowienie SN z dnia 7 czerwca 2019 r., II CZ 37/19, Lex nr 2683640.

w porównaniu z charakterem prawnym tzw. zażalenia klasycznego. Środki te nie mogą być ze sobą utożsamiane.

Brak cechy dewolutywności często spotyka się z krytyką wśród teoretyków i praktyków prawa. Dewolutywność ma bowiem wiele zalet. Mogłoby się wydawać, że kompetencja do badania sprawy przez organ bardziej doświadczony daje większą pewność prawidłowego rozstrzygnięcia<sup>49</sup>. Należy również zauważyć, że instancyjność gwarantuje w dużym stopniu spójność wykładni prawa oraz jednolitość orzecznictwa w sądach podległych wobec sądów wyższego rzędu<sup>50</sup>. Co więcej, zażalenia w postępowaniu klauzulowym w obecnym stanie prawnym będą rozstrzygane przez sędziów na co dzień pracujących ze sobą, co przypuszczalnie może wzbudzić w społeczeństwie zastrzeżenia co do rzetelności oraz braku obiektywizmu dokonywanych kontroli<sup>51</sup>.

Należy jednak podkreślić, że usprawnienie postępowania cywilnego jest niezbędne w celu zapewniania jednostkom ich prawa do rzetelnego procesu, zaś konstytucyjna zasada dwuinstancyjności nie narzuca w sposób bezwzględny dewolutywności środków zaskarżenia<sup>52</sup>. Gwarancja dwuinstancyjności postępowania nie wiąże się z koniecznością zapewnienia jego uczestnikom zaskarzania orzeczeń do organu wyższego rzędu<sup>53</sup>, a weryfikacja i nadzór nad orzekaniem w kwestiach formalnych mogą być przeprowadzane przed tym samym sądem w innym składzie osobowym<sup>54</sup>.

<sup>49</sup> P. Pogonowski, *Dopuszczalność zażalenia w postępowaniu upadłościowym*, PPH 2005, nr 12, s. 57.

<sup>50</sup> F. Zedler, *Zagadnienie instancyjności postępowania cywilnego* [w:] *Prace z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Janusza Pietrzykowskiego*, Warszawa 2000, s. 377.

<sup>51</sup> K. Górski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I–II. Komentarz do art. 1–1217*, pod red. T. Szanciły, 2019, art. 394, nb. 42.

<sup>52</sup> T. Zembrzusi, *Zaskarzanie orzeczeń incydentalnych wydanych po raz pierwszy w toku instancji*, PS 2007, nr 9, s. 18.

<sup>53</sup> M. Michalska-Marciniak, *Definicja pojęcia „instancja”* [w:] *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego, Serock, 24–26 września 2009 r.*, pod red. T. Erecińskiego, K. Weitza, Warszawa 2010, s. 497.

<sup>54</sup> J. Derlatka, *Zaskarżalność postanowień w przedmiocie wyłączenia sędziego w procesie cywilnym* (cz. 2), *Palestra* 2012, nr 1–2, s. 47.

*Anna Jaroniewska, prawnik w kancelarii adwokackiej; ORCID: 0000-0002-4135-269X*

## Literatura przedmiotu

- Broniewicz W., *Istota i rodzaje zażalenia w postępowaniu cywilnym*, PS 2001, nr 1.
- Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020.
- Derlatka J., *Zaskarżalność postanowień w przedmiocie wyłączenia sędziego w procesie cywilnym* (cz. 2), *Palestra* 2012, nr 1–2.
- Ereciński T., *Dopuszczalność zaskarżenia orzeczenia* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom III. Środki zaskarżenia*, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013.
- Gil P. [w:] *Meritum. Postępowanie cywilne*, pod red. E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2017.
- Górski K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I–II. Komentarz do art. 1–1217*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2019.
- Hanausek S., *System zaskarżania orzeczeń sądowych w nowym polskim postępowaniu cywilnym*, *Studia Cywilistyczne* 1967, nr 9.
- Kaspryszyn J., *O potrzebie zmiany regulacji środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym – głos w dyskusji* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, pod red. K. Markiewicza, Warszawa 2011.
- Marciniak A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 730–1088*, pod red. A. Marciniaka, K. Piaseckiego, Warszawa 2015.
- Michalska-Marciniak M., *Definicja pojęcia „instancja”* [w:] *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego, Sroć, 24–26 września 2009 r.*, pod red. T. Erecińskiego, K. Weitza, Warszawa 2010.
- Michalska-Marciniak M., *Zasada instancyjności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013.
- Muliński M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2015.
- Pogonowski P., *Dopuszczalność zażalenia w postępowaniu upadłościowym*, PPH 2005, nr 12.
- Pyzder B., *Zbieg zażalenia dewolutywnego i zażalenia poziomego w postępowaniu cywilnym*, *Palestra* 2020, nr 10 (online): <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/10-2020/arttykul/zbieg-z-azalenia-dewolutywnego-i-zazalenia-pozioomego-w-postepowaniu-cywilnym> (dostęp: 18.05.2022).
- Sławicki P. [w:] P. Sławicki, *Postępowanie klauzulowe. Art. 776–795 k.p.c. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Stangret-Smoczyńska A., Pękalski B. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012.
- Zawistowski D. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021.
- Zedler F., *Zagadnienie instancyjności postępowania cywilnego* [w:] *Prace z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Janusza Pietrzykowskiego*, pod red. Z. Banaszczyka, Warszawa 2000.
- Zembrzuski T., *Dopuszczalność zażalenia* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom III. Środki zaskarżenia*, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013.
- Zembrzuski T., *Wymagania formalne oraz termin do wniesienia zażalenia* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom III. Środki zaskarżenia*, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013.
- Zembrzuski T., *Zaskarżanie orzeczeń incydentalnych wydanych po raz pierwszy w toku instancji*, PS 2007, nr 9.

Zembrzuski T., *Zażalenie po nowelizacji, czyli o standardzie środka zaskarżenia*, Palestra 2019, nr 11–12 (online:) <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/11-12-2019/arttykul/zazalenie-po-nowelizacji-czyli-o-standardzie-srodka-zaskarzenia> (dostęp: 23.04.2022).

### Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469).

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2022 r., poz. 1125).

### Orzecznictwo

Postanowienie SN z dnia 1 czerwca 1968 r., IV KO 3/68, OSNKW 1968/10/117.

Uchwała SN z dnia 5 maja 1988 r., III CZP 29/88, OSNC 1989/10/151.

Uchwała SN z dnia 9 listopada 1994 r., III CZP 143/94, OSNC 1995/3, poz. 46.

Uchwała SN z dnia 20 maja 2003 r., III CZP 19/03, OSNC 2004/3/34.

Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 21 maja 2003 r., I ACz 443/03, OSA 2003/12/54.

Uchwała SN z dnia 2 grudnia 2003 r., III CZP 90/03, OSNC 2005/2/21.

Postanowienie SN z dnia 2 października 2007 r., II CZ 73/07, OSNC-ZD 2008/3/76.

Postanowienie SN z dnia 23 marca 2011 r., V CZ 3/11, Lex nr 1147806.

Wyrok SA w Poznaniu z dnia 13 grudnia 2012 r., I ACa 1016/12, Lex nr 1264379.

Postanowienie SN z dnia 20 lutego 2013 r., I CZ 22/13, OSNC 2013/7–8/100.

Wyrok SO w Gliwicach z dnia 24 kwietnia 2019 r., VIII Pz 19/19.

Postanowienie SN z dnia 7 czerwca 2019 r., II CZ 37/19, Lex nr 2683640.

Uchwała SN z dnia 27 listopada 2020 r., III CZP 12/20, OSNC 2021/4/25.

Uchwała SN z dnia 25 lutego 2021 r., III CZP 17/20, OSNC 2021/10/64.

Uchwała SN z dnia 26 lutego 2021 r., III CZP 22/20, OSNC 2021/9/58.

Uchwała SN z dnia 20 sierpnia 2021 r., III CZP 58/20, Lex nr 3216621.

Już w sklepie Currendy!  
[www.sklep.currenda.pl](http://www.sklep.currenda.pl)

# Postępowanie zabezpieczające w sprawach gospodarczych

Grzegorz Kamieński

PRACTICA



CURRENDA



DOSTĘPNA W CZYTELNI

[www.czytelnia.currenda.pl](http://www.czytelnia.currenda.pl)

STRESZCZENIE **Analiza zastępstwa długotrwałego na przykładzie art. 19 ust. 1 pkt. 2 ustawy o komornikach sądowych – problemy praktyczne**

*W artykule omówiono szczegółowy zakres i tryb powoływania zastępcy długotrwałego. Rozważaniom poddano zakres praw i obowiązków, jakie ma zastępca długotrwały. Przedstawiono wiele kwestii praktycznych, z którymi na co dzień musi mierzyć się komornik pełniący funkcję zastępcy. Istotne wątpliwości nadal budzą kwestie związane m.in. z przejęciem zakładu pracy w myśl art. 23<sup>1</sup> k.p. ze względu na brak w ustawie o komornikach sądowych odesłania w tym zakresie do przepisów prawa pracy. Ponadto w żaden sposób nie uregulowano kwestii związanych z archiwizacją akt i odpowiedzialnością w tym zakresie odwołanego komornika. Kolejno przedstawione zostały zagadnienia dotyczące urlopu wypoczynkowego zastępcy komornika sądowego oraz jego odpowiedzialności w związku z pełnieniem funkcji zastępcy komornika. Omówiono również problematykę związaną z dochodem zastępcy komornika.*

**Słowa kluczowe:** przejęcie zakładu pracy, ryzyko finansowe zastępcy, archiwizacja akt, dochód zastępcy

-----

SUMMARY **Analysis of Long-Term Replacement Exemplified in Art. 19(1)(2) of the Act on Bailiffs – Practical Problems**

*The article presents a detailed scope and mode of appointing a long-term replacement. The analysis covers the scope of rights and duties held by a long-term replacement. A number of practical issues have been presented, which have to be faced by a bailiff acting as a replacement in day-to-day work. Considerable doubts are still raised by issues relating, among other, with the take-over of an enterprise in the meaning of art. 23<sup>1</sup> of the Labour Code, as the Act on Bailiffs does not include a reference to regulations of labour law in this regard. Moreover, the issues relating to archiving files or liability of a dismissed bailiff in this respect have not been regulated at all. Other matters presented in the article concern a holiday leave of a replacement bailiff and his/her responsibility due to acting as a replacement bailiff. Finally, problems relating to income of a replacement bailiff have been discussed.*

**Keywords:** take-over of an enterprise, financial risk of a replacement, archiving of files, income of a replacement

# Analiza zastępstwa długotrwałego na przykładzie art. 19 ust. 1 pkt 2 ustawy o komornikach sądowych – problemy praktyczne

## I. Wstęp

Przedmiotem niniejszego opracowania jest omówienie problematyki dotyczącej pełnienia funkcji zastępcy komornika sądowego po odwołanym z urzędu komorniku w związku z ukończeniem przez niego 65. roku życia. Ustawodawca w projekcie ustawy o komornikach sądowych dążył do usystematyzowania i ujednolicenia dotychczas obowiązujących przepisów. Z praktycznego punktu widzenia przedstawiona poniżej analiza ukazuje, że obecnie obowiązujące przepisy, które regulują kwestie związane z zastępstwem komornika sądowego w związku z odwołaniem komornika z urzędu na podstawie art. 19 ust. 1 pkt 2 u.k.s., nie zostały przez ustawodawcę opracowane w sposób rzetelny. Istotnym *novum* wprowadzonym ustawą z dnia 22 marca 2018 r.<sup>1</sup> jest regulacja art. 45 ust. 3 u.k.s., w którym określono, iż zastępca komornika jest

---

<sup>1</sup> Ustawa o komornikach sądowych z dnia 28 marca 2018 r. (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1168); dalej: u.k.s.

uprawniony do zatrudniania bądź wypowiedzania umów z pracownikami zastępowanego komornika po uprzednim otrzymaniu zgody prezesa właściwego sądu apelacyjnego. W przepisach regulujących kwestie związane z przejściem zakładu pracy, w omawianym przypadku będzie to kancelaria i osoby w niej zatrudnione, nie znajdujemy odesłania do przepisów prawa pracy, które regulują tego rodzaju kwestie. Z uwagi na obszerność prezentowanej tu problematyki przedstawiono jedynie najistotniejsze zagadnienia dotyczące komorników pełniących funkcję zastępcy.

Celem niniejszego opracowania jest przede wszystkim przybliżenie szczególnych regulacji odnoszących się do długotrwałego zastępstwa komornika na przykładzie art. 19 ust. 1 pkt 2 u.k.s. i omówienie praktycznych problemów wiążących się z pełnieniem funkcji zastępcy komornika. Warto zastanowić się, czy nowe przepisy regulują w sposób szczegółowy i precyzyjny omawiane zagadnienie.

## **2. Tryb powoływania zastępcy**

Treść art. 45 u.k.s. określa tryb powoływania zastępcy komornika, którego wyznacza w drodze zarządzenia prezes właściwego sądu apelacyjnego na wniosek rady właściwej izby komorniczej. Wniosek powinien wskazywać przyczyny uzasadniające wyznaczenie zastępcy oraz osobę kandydata na zastępcę komornika. Rozwiązanie takie powiela model wyznaczenia zastępcy komornika funkcjonujący w czasie poprzednio obowiązującej ustawy<sup>2</sup> (dawniej art. 27 pkt 1 u.k.s.e.). Wniosek złożony przez właściwą radę izby komorniczej zawierający braki formalne podlega uzupełnieniu w sposób określony w art. 64 § 2 k.p.a.<sup>3</sup>

<sup>2</sup> Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji z dnia 29 sierpnia 1997r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 133, poz. 882) – uchylony; dalej: u.k.s.e

<sup>3</sup> Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 735, 1320 z późn. zm.), dalej: k.p.a. W myśl art. 64 § 2: „Jeżeli podanie nie spełnia innych wymagań ustalonych w przepisach prawa, należy wezwać wnoszącego do usunięcia braków w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż siedem dni, z pouczeniem, że nieusunięcie tych braków spowoduje pozostawienie podania bez rozpoznania”.

W przypadku niezłożenia takiego wniosku przez właściwą radę izby komorniczej bądź nieuzupełnienie wniosku zawierającego braki w terminie 7 dni od chwili pojawienia się przyczyny uzasadniającej wyznaczenie zastępcy będzie skutkowało tym, że zgodnie z regulacją zawartą w art. 45 ust. 5 u.k.s. prezes właściwego sądu apelacyjnego wyznaczy zastępcę komornika spośród członków rady właściwej izby komorniczej. Wedle obowiązującego przepisu art. 210 ust. 4 u.k.s. w skład rady izby komorniczej wchodzi również jeden asesor. Powstaje zatem pytanie, czy uprawnienia prezesa sądu apelacyjnego do wyznaczenia zastępcy komornika spośród członków właściwej rady izby komorniczej odnosi się również do osoby asesora<sup>4</sup>, który zgodnie z literalnym brzmieniem wskazanego przepisu także mógłby pełnić funkcję zastępcy. Biorąc pod uwagę treść art. 45 ust. 2 u.k.s., należy jednak wykluczyć taką możliwość i przyjąć, iż regulacja zawarta w art. 45 ust. 5 u.k.s. jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 45 ust. 2 u.k.s.

W literaturze przedmiotu regulację zawartą w art. 45 ust. 5 u.k.s. poddano szerokiej krytyce. Według G. Julke<sup>5</sup> nakładanie obowiązków na członków samorządu komorniczego w zakresie zastępstwa jest całkowicie nieuzasadnione i stanowi wyłącznie efekt przewidywanej niechęci do sprawowania zastępstwa. Należy w pełni zgodzić się z tak prezentowanym stanowiskiem. Omawiana regulacja jest przykładem na to, że ustawodawca niejako „na siłę” nałożył na członków właściwej rady izby komorniczej taki obowiązek. Członkostwo w organie samorządu

<sup>4</sup> Zgodnie z art. 43 ust. 1 u.k.s., który reguluje kwestie tzw. zastępstwa krótkotrwałego, zastępcą komornika może być inny komornik albo asesor, jednak z tym zastrzeżeniem, że musi to być asesor zatrudniony w kancelarii nieobecnego komornika, który przepracował na stanowisku co najmniej 2 lata – reguluje to przepis art. 43 ust. 2 u.k.s. Omawiana regulacja nie nakłada obowiązku, aby wskazany 2-letni okres zatrudnienia asesora odnosić wyłącznie do zatrudnienia w kancelarii zastępowanego komornika. Zgodnie z art. 43 ust. 3 u.k.s. komornik nie może być zastępowany przez asesora dłużej niż 60 dni w roku kalendarzowym. Co ważne, wskazany przez ustawodawcę okres sprawowanego zastępstwa odnosi się do całego roku kalendarzowego i nie ma znaczenia, czy komornik był zastępowany przez tego samego asesora lub innego.

<sup>5</sup> G. Julke, *Zastępca komornika sądowego. Kurator kancelarii komorniczej* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 292.

komorniczego, jakim jest rada izby komorniczej (art. 206 pkt 2 u.k.s.), nie może wiązać się z innymi obowiązkami niż te, które dotyczą prac tego organu<sup>6</sup>. Zgodnie z art. 222 pkt 10 u.k.s. za odmowę przyjęcia pełnienia obowiązków zastępcy komornika w związku z art. 45 ust. 5 u.k.s. komornik odpowiada dyscyplinarnie, jeżeli takie działanie bądź zaniechanie było celowe i nieuzasadnione. Pogląd przedstawiony przez G. Julke częściowo został podzielony w doktrynie przez J. Szachtę<sup>7</sup>. Co ważne, w przypadku utraty członkostwa w izbie komorniczej zastępca powołany spośród członków danej izby komorniczej na podstawie art. 45 ust. 5 u.k.s. dalej pozostaje zastępcą, bowiem zastępstwo takie nie wygasa z chwilą utraty członkostwa. Należy przyjąć, że inicjatywa pozostawiania członkiem jest istotna tylko w chwili wyznaczenia zastępcy, z uwagi na szczególnie charakter tego przepisu. W przypadku odmiennej interpretacji każdorazowa zmiana osoby będącej członkiem izby komorniczej musiałaby prowadzić do zmiany zastępcy, co w efekcie przyczyniłoby się do szeroko rozumianych negatywnych skutków nie tylko w zakresie prowadzonych postępowań egzekucyjnych, ale również innych czynności *stricto* technicznych, które ciążyą na zastępcy.

W okresie obowiązywania poprzedniej ustawy o komornikach sądowych i egzekucji regulacja zawarta w art. 27 ust. 2 u.k.s.e.<sup>8</sup> przewidywała, że przed wyznaczeniem zastępcy prezes właściwego sądu apelacyjnego dokonywał wysłuchania komornika kandydata lub zwracał się z prośbą o nadesłanie pisemnych wyjaśnień w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż 7 dni. Wydaje się to oczywiste również i na gruncie obowiązującej ustawy, pomimo braku jasnej regulacji ze strony ustawodawcy. Na gruncie aktualnych przepisów procedura ta również obowiązuje, pomimo braku jasno sprecyzowanej regulacji ze strony ustawodawcy.

<sup>6</sup> G. Julke [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. G. Sikorskiego, Sopot 2019, s. 203.

<sup>7</sup> J. Szachta [w:] *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, pod red. J. Świeczkowskiego, Warszawa 2012, s. 240.

<sup>8</sup> Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji z dnia 29 sierpnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 133, poz. 882) – uchylony; dalej: u.k.s.e

Uzyskanie zgody kandydata do pełnienia roli zastępcy komornika wydaje się konieczne ze względu na wykładnię art. 45 ust. 2 u.k.s.<sup>9</sup>

## 2.1. Forma i przesłanki zmiany zastępcy komornika sądowego

Formą prawną, służącą wyznaczeniu komornika do pełnienia funkcji zastępcy, jest zarządzenie prezesa właściwego sądu apelacyjnego. Zarządzenie<sup>10</sup> to ma charakter organizacyjny, jest aktem organizacyjnym władzy sądowniczej. W rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego nie jest decyzją administracyjną, a zatem nie podlega kontroli sądu administracyjnego.

Zgodnie z dyspozycją zawartą w art. 46 u.k.s. minister sprawiedliwości z ważnych powodów może dokonać zmiany zastępcy komornika sądowego wyznaczonego przez prezesa właściwego sądu apelacyjnego<sup>11</sup>. Ustawodawca nie sprecyzował jednak kategorii przesłanek oraz nie wskazał przykładów „ważnych powodów”, na podstawie których minister sprawiedliwości może dokonać zmiany zastępcy komornika. Takie same regulacje zawierała poprzednio obowiązująca ustawa o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r. Należy zatem przyjąć, że okolicznościami uzasadniającymi zmianę zastępcy komornika sądowego przez ministra sprawiedliwości będą te wymienione w art. 19 ust. 1 i 3 u.k.s. oraz art. 20 ust. 2 u.k.s. Podstawą do zmiany zastępcy komornika będzie także zawieszenie komornika w czynnościach przez ministra sprawiedliwości bądź przez komisję dyscyplinarną według zasad określonych w art. 18 u.k.s. oraz art. 222 u.k.s.<sup>12</sup>, a także nienależyte wykonywanie obowiązków przez zastępcę.

<sup>9</sup> Więcej na ten temat: J. Biernacka, *Zastępstwo komornika*, PPE 2020, nr 5, s. 47–49.

<sup>10</sup> A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 181.

<sup>11</sup> Na gruncie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z dnia 29 sierpnia 1997 r. zmiany zastępcy komornika dokonywał prezes właściwego sądu apelacyjnego.

<sup>12</sup> Por. wyrok SN (ID) z dnia 8 września 2020 r., II DSI 25/20, Legalis nr 2556571; postanowienie SN (ID) z dnia 16 czerwca 2020 r., I DSI 6/19, Legalis nr 2623613. Więcej na ten temat: S. Krześ, *Odpowiedzialność dyscyplinarna komorników sądowych – wybrane aspekty* [w:] *Księga jubileuszowa z okazji X-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej. Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribendii*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Sopot 2016, s. 235–240; J. Jagieła, *Odpowiedzialność dyscyplinarna komorników, asesorów i aplikantów komorniczych* [w:] *Założenia projektu nowej ustawy o komornikach sądowych*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2013, s. 106–117.

Przez zmianę zastępcy komornika<sup>13</sup> należy rozumieć odwołanie dotychczasowego zastępcy komornika i wyznaczenie nowego. W literaturze przedmiotu<sup>14</sup> przyjęto, że czynności, o których mowa w art. 46 u.k.s., podejmowane są wyłącznie z urzędu. Dlatego też należy przyjąć, że na ministrze sprawiedliwości nie spoczywa żaden obowiązek formalnego ustosunkowania się wobec kierowanych do niego wniosków osób trzecich zawierających żądanie zmiany osoby zastępcy.

Zgodnie z art. 47 ust. 1 i 2 u.k.s. w zarządzeniu o wyznaczeniu zastępcy wskazuje się osobę zastępcy oraz czas, na jaki został on wyznaczony, lub że wyznaczono go na czas nieokreślony. Zarządzenie musi zawierać uzasadnienie. Prezes właściwego sądu apelacyjnego o wyznaczeniu zastępcy zawiadamia ministra sprawiedliwości oraz prezesa właściwego sądu rejonowego poprzez doręczenie odpisu zarządzenia o wyznaczeniu zastępcy. Zgodnie z założeniami projektodawcy przedstawionymi w uzasadnieniu projektu ustawy<sup>15</sup> „celem regulacji jest wyeliminowanie sytuacji, w których niektórzy komornicy faktycznie pozostawali nieobecni w kancelarii przez znaczną część roku, a ich obowiązki wykonywali zastępujący ich asesory, przy braku jakichkolwiek możliwości prezesa sądu apelacyjnego do badania merytorycznej zasadności wniosków o ustanowienie zastępcy”. Wydaje się, że takie uzasadnienie jest całkowicie nietrafione. W poprzednio obowiązującym stanie prawnym obowiązek wskazania zastępcy komornika oraz merytoryczne uzasadnienie potrzeby wyznaczenia zastępcy wynikało z treści art. 27 ust. 2 u.k.s.e.<sup>16</sup>

<sup>13</sup> A. Marciniak, *Ustawa..., op. cit.*, s. 181.

<sup>14</sup> M. Klonowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwera, Warszawa 2019, s. 219.

<sup>15</sup> Z uzasadnienia do projektu ustawy o komornikach sądowych, Sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 1582.

<sup>16</sup> Przepis art. 27 u.k.s.e. został zmieniony ustawą z dnia 24 września 2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2004 r. Nr 236, poz. 2356).

## 2.2. Kompetencje ministra sprawiedliwości do wniesienia sprzeciwu wobec osoby kandydata na stanowisko zastępcy

Jak stanowi art. 47 ust. 3 i nast. u.k.s., ustawodawca z ważnych powodów, mając na względzie interes publiczny oraz dobro wymiaru sprawiedliwości, przyznał ministrowi sprawiedliwości możliwość wniesienia sprzeciwu co do osoby zastępcy, o której mowa w art. 47 ust. 2 u.k.s. Sprzeciw taki minister sprawiedliwości może wnieść w terminie 7 dni od daty otrzymania odpisu zarządzenia prezesa właściwego sądu apelacyjnego wraz z uzasadnieniem. Od sprzeciwu wniesionego przez ministra sprawiedliwości nie przysługuje odwołanie. Zarządzenie właściwego prezesa sądu apelacyjnego wydane w przedmiocie wyznaczenia zastępcy traci moc z dniem wskazanym w sprzeciwie.

Minister sprawiedliwości o wniesieniu sprzeciwu zawiadamia właściwego prezesa sądu rejonowego, prezesa właściwego sądu apelacyjnego, komornika, jego zastępcę, a także radę właściwej izby komorniczej. W kontekście powyższego sprzeciw, o którym mowa w art. 47 ust. 3 u.k.s., dotyczy osoby zastępcy, a nie zasadności jego ustanowienia. Przesłanką sprzeciwu mają być „ważne powody” oraz „interes publiczny i dobro wymiaru sprawiedliwości”. Tak ogólne przesłanki sprzeciwu, przy braku konkretyzacji wymogów co do osoby zastępcy, będą dawać ministrowi sprawiedliwości nieograniczone uprawnienia do wpływania na osobę zastępcy komornika<sup>17</sup>.

W literaturze przedmiotu<sup>18</sup> wskazuje się, że ważne powody muszą być związane z osobą zastępcy i ujawnione dopiero po objęciu funkcji zastępcy. Można do nich zaliczyć m.in.: okoliczności związane z nierzetelnym prowadzeniem egzekucji w kancelarii zastępcy, dużą liczbę zarządzeń wydawanych w trybie art. 759 § 2 k.p.c., czy też niezadowolające wyniki kontroli.

Postulaty odnoszące się do interesu publicznego i dobra wymiaru sprawiedliwości należy interpretować w ten sposób, że osoba pełniąca

<sup>17</sup> G. Julke, *Ustawa..., op. cit.*, s. 295.

<sup>18</sup> J. Szachta [w:] *Ustawa..., op. cit.*, s. 244.

funkcję zastępcy komornika powinna przede wszystkim dbać o przestrzeganie prawidłowości w zakresie fachowej i merytorycznej wiedzy podczas prowadzonych postępowań egzekucyjnych, bez względu na to, w czyjej kancelarii prowadzi postępowanie.

### **3. Zakres obowiązków i uprawnień zastępcy komornika sądowego**

Punktem wyjścia dla niniejszych rozważań, związanych z uprawnieniami zastępcy komornika sądowego, jest art. 51 zd. 1 u.k.s., który stanowi, że do czasu powołania nowego komornika na zwolnione stanowisko kurator kancelarii prowadzi jedynie postępowania w sprawach niezakończonych oraz w sprawach przekazanych w trybie zbiegu egzekucji. Z tak sformułowanej regulacji można wnioskować, że ograniczenia w przyjmowaniu nowych spraw będą miały zastosowanie w każdym przypadku, w którym dojdzie do ostatecznego opuszczenia stanowiska komornika<sup>19</sup>. Jak wskazuje się w literaturze przedmiotowej<sup>20</sup>, z treści tak zredagowanego przepisu wynika przede wszystkim, że zastępca komornika zawieszony w czynnościach (który nie jest kuratorem kancelarii) jest uprawniony do przyjmowania nowych spraw.

Kurator kancelarii jest zastępcą długotrwałym wyznaczonym m.in. w przypadku odwołania z urzędu przez ministra sprawiedliwości w drodze decyzji komornika z zajmowanego stanowiska w związku z ukończeniem przez niego 65. roku życia (art. 19 ust. 1 pkt 2 u.k.s.). Ograniczenia w przyjmowaniu nowych spraw przez kuratora kancelarii, pełniącego funkcję zastępcy komornika długotrwałego, oznacza, iż nie może on przyjmować nowych wniosków zmierzających do zainicjowania nowego postępowania egzekucyjnego.

---

<sup>19</sup> W czasie obowiązywania poprzedniej ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r. ograniczenia w przyjmowaniu nowych wniosków dotyczyły jedynie zastępcy, który został ustanowiony w przypadku śmierci komornika, odwołania oraz wygaśnięcia powołania na stanowisko z mocy prawa (art. 27a ust. 4 u.k.s.e.).

<sup>20</sup> G. Julke, *Zastępca...*, *op. cit.*, s. 296.

Koncentrując się na kwestii wprowadzenia zakazu przyjmowania nowych spraw przez zastępcę długotrwałego, należy nawiązać do wypowiedzi, jakie pojawiały się już na gruncie poprzednio obowiązującej ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r. Zdaniem G. Julke<sup>21</sup> zastępca komornika ma nie tylko prawo, ale i obowiązek przyjmowania nowych spraw. Argumentem przemawiającym za tak przedstawionym poglądem jest fakt, iż zastępca komornika ma prowadzić kancelarię w normalny sposób. Odmienny pogląd w tym zakresie zaprezentował A. Marciniak<sup>22</sup>, którego zdaniem zastępca komornika – wyznaczony ze względu na niemożność pełnienia obowiązków przez komornika z powodu przeszkód faktycznych bądź prawnych – ma obowiązek prowadzenia jedynie spraw, które są w toku. Nie może przyjmować nowych wniosków egzekucyjnych. Po dokonaniu analizy tych dwóch odmiennych stanowisk, należy w pełni zgodzić się z poglądem wyrażonym przez G. Julke.

Po pierwsze, w obecnych realiach zastępstwo komornika odwołanego ze względu na ukończenie przez niego 65. roku życia, przy uwzględnieniu możliwych środków prawnych pozwalających na odwołanie się od decyzji ministra sprawiedliwości z uwagi na dyskryminację ze względu na wiek oraz liczne luki i nieprawidłowości w przepisach prawnych trwa około 2 lat.

Po drugie, jeżeli dojdzie do sytuacji, w której komornik odwołany ze stanowiska na mocy art. 19 ust. 1 pkt 2 u.k.s. w trakcie prowadzenia kancelarii nie dokonał zniszczenia akt, które powinny być przez niego zniszczone, koszty z tego tytułu obciążają w całości zastępcę w związku z art. 54 ust. 1 u.k.s.<sup>23</sup> Wskazany przepis stanowi, że w przypadku powołania<sup>24</sup> na stanowisko po odwołanym lub przeniesionym komorniku albo

<sup>21</sup> Zob. G. Julke, *Status zastępcy komornika*, Nowa Currenda 2008 – aplikacja Pomocnik 2000 (dostęp: 16.09.2021); G. Julke, *Zastępca komornika...*, *op. cit.*, s. 296; G. Julke [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. G. Sikorskiego, Sopot 2019, s. 217.

<sup>22</sup> Więcej na ten temat: A. Marciniak, *Ustawa...*, *op. cit.*, s. 183–184; por. także: Z. Knypl, Z. Merchel, *Nowy komentarz do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Sopot 2010, s. 250–251.

<sup>23</sup> Dz.U. z 2018 r., poz. 771.

<sup>24</sup> Zgodnie z treścią art. 12 ust. 1 u.k.s. Minister Sprawiedliwości na wniosek zainteresowanego powołuje go na stanowisko komornika, w drodze decyzji, po zasięgnięciu opinii rady właściwej izby komorniczej o zainteresowanym. Rada izby komorniczej

komorniku, którego powołanie wygasało z mocy prawa, kurator kancelarii przekazuje komornikowi obejmującemu kancelarię sprawy niezałożone i urządzenia ewidencyjne niezbędne do prowadzenia spraw niezakończonych wraz ze spisami, o których mowa w art. 52, zadania kuratora kancelarii komorniczej (ust. 1 pkt 2, 3, 5 i 6), z zastrzeżeniami i uwagami, o których mowa w art. 52 ust. 3, oraz pieczęć urzędową.

W praktyce koszt zniszczenia akt wynosi około 40 000,00 zł; kwota ta może być oczywiście o wiele wyższa – zależy od wielkości kancelarii i prowadzonych w niej spraw. W sytuacji gdy w danym rewirze przez długi okres działał tylko jeden komornik, a zakres terytorialny danego rewiru jest obszerny, to koszty zniszczenia akt, jeżeli dokumenty nie były zniszczone przez dotychczas urzędującego komornika, prawdopodobnie przekroczą wskazaną wyżej kwotę.

Po trzecie, należy wziąć pod uwagę także koszty archiwizacji akt, jeżeli nie zostały zniszczone – wówczas kwota ta będzie wynosić około 20 000,00 zł.

Po czwarte, dochodzą jeszcze koszty bieżącego utrzymania kancelarii, do których można zaliczyć opłaty stałe związane z najmem lokalu, umowami zawartymi na różnego rodzaju abonamenty, prenumeraty,

---

nie ma statusu strony w toczącym się postępowaniu administracyjnym. Jednak jak widać z praktyki, Minister Sprawiedliwości, powołując nowych komorników na stanowisko, w ogóle nie bierze pod uwagę opinii właściwej rady izby komorniczej, która niejednokrotnie w swych uwagach wskazuje, że w danym rewirze komorniczym działa kilkanaście kancelarii komorniczych, które w pełni zaspokajają bieżące prowadzenie postępowań egzekucyjnych i nie ma potrzeby tworzenia kolejnego rewiru. Nasuwa się zatem pytanie, w jakim celu Minister Sprawiedliwości powołuje nowych komorników na stanowisko, skoro w każdej kierowanej opinii rada właściwej izby komorniczej wskazuje, że w danym rewirze działa wystarczająca liczba komorników. Takie działanie przyczynia się w dużej mierze do tego, że młodzi komornicy będą coraz częściej składać rezygnacje z zajmowanego stanowiska z uwagi na straty finansowe. W efekcie potrzebni będą zastępcy, którzy prawdopodobnie nie będą chcieli przyjmować takich zastępstw, skoro kancelaria generuje same straty i brakuje funduszy na zaspokajanie bieżących opłat. Warto w tym miejscu podkreślić, iż ustawodawca w art. 12 ust. 2 u.k.s. wyposażył Ministra Sprawiedliwości w odpowiednie kompetencje. Zgodnie z przywołanym przepisem Minister Sprawiedliwości może odmówić powołania na stanowisko komornika, jeżeli utworzenie nowej kancelarii w rewirze objętym wnioskiem nie jest celowe lub liczba komorników działających w danym rewirze jest wystarczająca. Biorąc pod uwagę, iż ramy niniejszego opracowania uniemożliwiają dalsze szczegółowe omówienie wskazanej problematyki, autorka ograniczyła się jedynie do przybliżenia tematu.

media, a także koszty, jakie ponosi się w związku z utrzymaniem niezbędnego personelu do obsługi kancelarii (kwoty wypłacane w związku z wszelkiego rodzaju umowami zawartymi z pracownikami). Uwzględniając miesięczne dochody kancelarii na poziomie około 40 000,00 zł, należy przypuszczać, że zastępca komornika w związku z pełnioną funkcją poniesie straty finansowe.

Wobec powyższego słuszne wydaje się rozwiązanie zaproponowane przez G. Julke<sup>25</sup>, aby w takiej sytuacji kosztami związanymi z wykonywaniem zastępstwa obciążać państwo. Pogląd ten spotkał się w doktrynie z krytyką ze strony K. Gołaszewskiego<sup>26</sup>, którego zdaniem nie ma potrzeby, by ryzyko finansowe związane z pełnieniem funkcji zastępcy komornika przenosić na Skarb Państwa, skoro zdecydowaną część wpływów z działalności egzekucyjnej będą otrzymywać komornicy. Ewentualne ryzyko ekonomiczne, zdaniem tego autora, winno być przenoszone na samorząd komorniczy. Pogląd wyrażony przez K. Gołaszewskiego należy uznać za nietrafiony, zwłaszcza jeśli weźmie się pod uwagę dyspozycję wynikającą z treści art. 3 ust. 1 u.k.s. zd. 1, zgodnie z którym to „komornik jest organem władzy publicznej w zakresie wykonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym”, na co zwrócił uwagę G. Julke<sup>27</sup>. Istotna będzie przy tym również wzmocniona konstrukcja nadzoru administracyjnego i judykacyjnego<sup>28</sup>

<sup>25</sup> Więcej na ten temat: G. Julke, *Zastępca komornika...*, op. cit., s. 305.

<sup>26</sup> K. Gołaszewski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2019, s. 227.

<sup>27</sup> Zob. G. Julke, *Zastępca komornika...*, op. cit., s. 305.

<sup>28</sup> Zob. K. Flaga-Gieruszyńska, *Nadzór prezesa sądu rejonowego nad komornikiem sądowym* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 133–150; J. Gołaczyński, *Nadzór prezesów sądów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych nad komornikiem* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 151–186; A. Harla, *Nadzór judykacyjny nad komornikiem według ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 187–201; M. Pelc, *Nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym w Polsce i w Niemczech. Egzekucja w praktyce*, Sopot 2019; S. Dalka, J. Świeczkowski, *O prewencyjnym nadzorze judykacyjnym sądu nad komornikiem według art. 759 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego*, PPE 2004, nr 3–4, s. 5–12.

nad komornikiem sądowym, którą wprowadzono w ustawie o komornikach sądowych z 2018 r.

Dlatego też ustawodawca zaproponował zmianę w tym zakresie, a mianowicie, by do art. 50 u.k.s. dodać ust. 3 w następującym brzmieniu: „Odwołany lub przeniesiony komornik albo komornik, którego powołanie wygasło z mocy prawa oraz jego następcy prawni ponoszą osobistą odpowiedzialność majątkową za koszty związane z przekazaniem do przechowywania, zniszczenia lub archiwizacji akt spraw, w których postępowanie zostało zakończone przed zwolnieniem stanowiska komornika, w zakresie, w jakim pozostawione przez komornika środki nie wystarczają na ten cel”<sup>29</sup>.

Projektowana zmiana spotkała się z aprobatą ze strony samorządu komorniczego, który w sposób pozytywny odniósł się do działań ustawodawcy, stwierdzając jednocześnie, że w opinii środowiska komorników sądowych proponowana zmiana powinna w całości rozwiązać sygnalizowane problemy<sup>30</sup>.

Kolejna zmiana zaproponowana przez ustawodawcę dotyczy nowelizacji art. 51 u.k.s.: „Przewiduje się wprowadzenie mechanizmów umożliwiających zwiększenie elastyczności zarządzania kancelarią przez kuratora kancelarii i redukcję istniejących obciążeń finansowych kancelarii, przy jednoczesnym doprecyzowaniu zasad, na jakich ma się to odbywać. Projektowane rozwiązania znoszą także zakaz przyjmowania nowych spraw przez kuratora kancelarii, co ma na celu zagwarantowanie, że w czasie długotrwałego zastępstwa kondycja finansowa kancelarii nie ulegnie istotnemu pogorszeniu”<sup>31</sup>.

<sup>29</sup> Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 29 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (online:) <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12354704/12840972/12840973/dokument536068.pdf> (dostęp: 8.02.2022).

<sup>30</sup> Więcej na ten temat: Opinia Krajowej Rady Komorniczej z dnia 13 stycznia 2022 r., KRK/VII/1273/21, do projektu ustawy z dnia 29 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (online:) <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12354704/12840972/12840975/dokument539509.pdf> (dostęp: 25.02.2022).

<sup>31</sup> Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 29 listopada 2021 r. o zmianie..., *op. cit.*

Zgodnie z art. 6 ust. 2 u.k.s. zastępca komornika używa pieczęci urzędowej<sup>32</sup> zastępowanego komornika oraz własnej pieczęci imiennej z zaznaczeniem, że działa w zastępstwie. Istotną zmianą, jaką wprowadzono na mocy ustawy o komornikach sądowych z 2018 r., jest wyeliminowanie z pieczęci urzędowej komornika jego imienia i nazwiska ze wskazaniem na pełnioną funkcję i zastąpienie oznaczeniem w postaci określonej cyfry rzymskiej z numerem porządkowym kancelarii. Jak wskazuje się w literaturze przedmiotu<sup>33</sup>, ustawodawca, wprowadzając takie *novum*, kierował się potrzebą wyeliminowania przyjętych praktyk, kiedy komornicy pełniący funkcję zastępcy komornika posługiwali się pieczęcią urzędową swojego poprzednika, co prowadziło do licznych skarg wnoszonych przez strony postępowania.

Jak określono w art. 6 ust. 3 u.k.s., obowiązek używania tradycyjnej pieczęci menniczej nie dotyczy pism w postaci elektronicznej<sup>34</sup>, do których komornik używa kwalifikowanego podpisu elektronicznego. W przypadku pełnienia funkcji zastępcy komornik nadal używa tego samego kwalifikowanego podpisu elektronicznego.

W treści art. 45 ust. 4 u.k.s. wyraźnie wskazano, że czynności prawne związane z organizacją pracy kancelarii podejmowane są w imieniu

<sup>32</sup> Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 3 grudnia 2003 r., K 5/2002 (Lex nr 82402, OTK-A 2003/9/98) orzekł, że prawo używania pieczęci urzędowej z godłem państwa jest symbolicznym wyrazem publicznoprawnego statusu komornika jako funkcjonariusza publicznego. Tak też przyjęto w późniejszym orzecznictwie na gruncie poprzednio obowiązującej ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r. Zob. m.in. wyrok TK z dnia 17 maja 2005 r., P 6/04, Lex nr 155504, OTK-A 2005/5/50; z dawniejszej literatury *mutatis mutandis*, która zachowuje dalej swoją aktualność, zob. Z. Szczurek, *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych – część ogólna*, Sopot 2005, s. 69.

Szczegółowe wytyczne określające wzór pieczęci urzędowej określa art. 16c ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych (Dz.U. z 1980 r. Nr 7, poz. 18). Z kolei sposób przechowywania i udostępniania pieczęci urzędowych pracownikom określa § 11 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1955 r. w sprawie tablic i pieczęci urzędowych (Dz.U. z 1955 r. Nr 47, poz. 316).

<sup>33</sup> R. Reiwer [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2019, s. 43.

<sup>34</sup> Szczegółowe zasady używania kwalifikowanego podpisu elektronicznego określa ustawa z dnia 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej (Dz.U. z 2020 r., poz. 1173).

zastępowanego komornika. Oznacza to, iż wywierają one bezpośredni skutek w sferze praw i obowiązków zastępowanego komornika. Czynności zwykłego zarządu związane z organizacją pracy kancelarii zastępca komornika podejmuje samodzielnie. W przypadku zaś czynności przekraczających zwykły zarząd niezbędna jest zgoda właściwego prezesa sądu apelacyjnego. Do czynności przekraczających zwykły zarząd w większości przypadków należałoby zaliczyć decyzję o przeniesieniu siedziby kancelarii, czy też czynności związane z zaciąganiem zobowiązań długoterminowych. Trudno zgodzić się z poglądem wyrażonym przez J. Szachtę<sup>35</sup>, aby jako przykład czynności przekraczających zwykły zarząd wskazywać zmianę godzin przyjęć interesantów bądź zmianę godzin pracy kancelarii. Z praktyki wynika, że wniosek o wyrażenie zgody na tego rodzaju czynności może być skierowany do właściwego prezesa sądu rejonowego, przy którym działa kancelaria, w ramach kompetencji nadzorczych<sup>36</sup> w związku z art. 30 ust. 3 u.k.s. Tym bardziej że zgodnie z art. 30 ust. 5 u.k.s. komornik w sprawach pilnych może przyjmować interesantów poza ustalonymi dniami i godzinami pracy kancelarii<sup>37</sup>. W literaturze przedmiotu słusznie wskazuje się, że w większości przypadków nie przekraczają zwykłego zarządu te czynności, które nie mają nieodwracalnych skutków lub trudnych do odwrócenia<sup>38</sup>. Mając powyższe na uwadze, można stwierdzić, że wymienione wyżej czynności należy zaliczyć do czynności nieprzekraczających zwykłego zarządu,

<sup>35</sup> J. Szachta [w:] *Ustawa..., op. cit.*, s. 241.

<sup>36</sup> Szerzej na ten temat: J. Misztal-Konecka, *Nadzór prezesów sądów powszechnych nad komornikami sądowymi* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawa o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 113–119.

<sup>37</sup> Należy przy tym zauważyć, że obecnie obowiązująca ustawa o komornikach sądowych z 2018 r. nie reguluje już granic czasowych podejmowanych czynności, tak jak to miało miejsce w poprzednio obowiązującym stanie prawnym, o czym stanowił art. 19 pkt 1 u.k.s.e. Regulacja ta została przeniesiona do znowelizowanego art. 810 k.p.c., zmodyfikowanego przez art. 261 pkt 12 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 771 ze zm.), zmieniającego niniejszą ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r. Zgodnie ze zmienionym art. 810 § 1 k.p.c. komornik może wykonywać czynności poza kancelarią komorniczą w dni robocze, w godzinach od siódmej do dwudziestej pierwszej.

<sup>38</sup> M. Klonowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych..., op. cit.*, s. 218.

jeżeli dostosuje się je w pełni do miejscowych warunków, o czym z kolei stanowi art. 30 ust. 2 u.k.s.

Komornik pełniący funkcję zastępcy zobligowany jest do składania comiesięcznej informacji do właściwego urzędu skarbowego o uzyskanych opłatach egzekucyjnych oraz opłatach egzekucyjnych podlegających przekazaniu, które stanowią dochód budżetu państwa, z tym zastrzeżeniem, że zastępca w tym przypadku działa we własnym imieniu i sam ponosi odpowiedzialność karnoskarbową za nieterminowe bądź nieprawidłowe złożenie informacji.

Zastępcy komornika wyznaczonemu na podstawie art. 45 ust. 1 u.k.s. przysługują o wiele szersze uprawnienia względem zatrudnionych pracowników niż zastępcy wyznaczonemu na podstawie art. 43 ust. 1 u.k.s. (zastępstwo krótkotrwałe). Zastępca taki z ważnych powodów, na mocy art. 45 ust. 3 u.k.s., za zgodą właściwego prezesa sądu apelacyjnego może zwalniać i zatrudniać pracowników. Istotną przesłanką ku temu z pewnością będzie sytuacja ekonomiczna kancelarii. Trudno, aby w przypadku, gdy kancelaria przynosi straty bądź tylko niewielkie zyski, które pozwalają jedynie na zaspokojenie bieżących opłat związanych z prowadzeniem kancelarii, komornik pełniący funkcję zastępcy miał pokrywać straty finansowe z własnych środków. Dlatego też najbardziej słusznym wyjściem będzie redukcja etatów, która może częściowo poprawić sytuację ekonomiczną takiej kancelarii. Kolejnym przypadkiem, w którym uzasadnione jest zwolnienie pracownika, może być niewłaściwe bądź całkowite niewykonywanie powierzonych mu obowiązków służbowych, celowe działania pracownika na szkodę pracodawcy, długotrwała nieusprawiedliwiona nieobecność pracownika. Co prawda, zastępca może zatrudniać za zgodą właściwego prezesa sądu apelacyjnego nowych pracowników. Jeżeli jednak przeanalizujemy koszty, jakie ewentualnie musi ponieść osoba pełniąca funkcję zastępcy, i porównamy je z comiesięcznymi dochodami kancelarii, które w danym miesiącu mogą oscylować na poziomie zmiennych kwot związanych z dochodem, jakie komornik

uzyskuje z tytułu pełnionego zastępstwa, to trudno przyjąć, aby zatrudnienie nowych pracowników było opłacalne.

Ustawodawca, mając świadomość konieczności zmian również i w tym zakresie<sup>39</sup>, zaproponował dodanie art. 50a w brzmieniu: „1. Kurator kancelarii może bez zgody prezesa sądu apelacyjnego wypowiedzieć z terminem natychmiastowym wysokość dotychczasowego wynagrodzenia za pracę osobom zatrudnionym w kancelarii przed zwolnieniem stanowiska przez komornika, jeżeli wynagrodzenie tych osób przekracza wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w drugim kwartale roku poprzedzającego. 2. Jeżeli mimo podjęcia działań, o których mowa w ust. 1, bieżące dochody kuratora kancelarii uzyskiwane w tej kancelarii nie wystarczają na pokrycie kosztów związanych z bieżącym funkcjonowaniem kancelarii, kurator kancelarii może skierować do wykonywania zadań w kancelarii osoby, które sam zatrudnia jako komornik. Skierowanie wymaga zgody prezesa sądu rejonowego właściwego ze względu na siedzibę kancelarii, dla której ustanowiono kuratora. Zgodę wyraża się po zapoznaniu ze sprawozdaniem kuratora kancelarii, a w razie dodatkowej potrzeby – po przeprowadzeniu kontroli finansowej kancelarii”.

Zdaniem przedstawicieli samorządu komorniczego<sup>40</sup> proponowana zmiana w pewnym stopniu na pewno mogłaby się przyczynić do zbilansowania kosztów prowadzonej kancelarii komorniczej, a w szczególności do uniknięcia ryzyka finansowego w postaci pokrywania strat z prywatnych środków zastępcy.

Wydaje się jednak, że najlepszym rozwiązaniem w takiej sytuacji byłaby swoboda zastępcy komornika w zakresie zatrudniania i zwalniania personelu niezbędnego do obsługi kancelarii, tak jak to miało miejsce na gruncie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r., bez angażowania w to prezesa właściwego sądu apelacyjnego bądź – jak zaproponowano w nowelizacji – prezesa sądu rejonowego.

<sup>39</sup> Zob. powoływany już projekt ustawy z dnia 29 listopada 2021 r. o zmianie ustawy...

<sup>40</sup> Szerzej na ten temat: Opinia Krajowej Rady Komorniczej z dnia 13 stycznia 2022 r., *op. cit.*

Na mocy przepisów Kodeksu pracy<sup>41</sup> przejęcie zadań zastępowanego komornika należy zakwalifikować jako „przejęcie zakładu pracy” zgodnie z art. 23<sup>1</sup> k.p., stanowiącym, iż w razie przejścia zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę staje się on z mocy prawa stroną w dotychczasowych stosunkach pracy<sup>42</sup>. Wobec powyższego należy stwierdzić, że w chwili powołania zastępcy komornika przez prezesa sądu apelacyjnego zastępca wstępuje z mocy prawa w stosunki pracy ze wszystkimi osobami, które są zatrudnione w kancelarii na podstawie umów o pracę, i co istotne, nie ma solidtarnej odpowiedzialności dotychczasowego pracodawcy.

W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego<sup>43</sup> w przypadku, gdy zakład pracy realizuje zadania publiczne, przejęcie takiego zakładu pracy następuje wraz z przejęciem tych zadań, nawet gdyby nie towarzyszyło temu przejęcie majątku. Zatem w razie odwołania komornika ze stanowiska zastępca komornika przejmuje czasowo zakres jego kompetencji i można uznać zastępcę odwołanego komornika za przejmującego zakład pracy. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 kwietnia 2010 r.<sup>44</sup> wyraził pogląd, że „kancelaria komornicza stanowi jednostkę organizacyjną pracodawcy – w ujęciu osobowym, materialnym i organizacyjno-technicznym, w ramach której i za pomocą której pracodawca realizuje swoje zadania (zakład pracy w ujęciu przedmiotowym). Zatrudnionych w kancelarii pracowników łączy umowa o pracę z komornikiem i jest on dla tych pracowników pracodawcą w rozumieniu art. 3 k.p. Zastępca komornika, przejmując z jednej strony zadania wykonywane przez tę jednostkę będące jednocześnie zadaniami publicznymi odwołanego komornika, w zamian za prawo czerpania z nich dochodów, z mocy

<sup>41</sup> Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks Pracy (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1320 z późn. zm.); dalej: k.p.

<sup>42</sup> Por. M. Kalinowski, *Opinia dotycząca niektórych aspektów statusu prawnego zastępcy komornika sądowego*, PPE 2014, nr 11–12, s. 54–70.

<sup>43</sup> Tak m.in. w wyroku SN: z dnia 29 sierpnia 1995 r., I PRN 38/95, OSNP 1996/6/83; z dnia 1 lutego 2000 r., I PKN 508/99, OSNP 2001/12/412; z dnia 10 października 2003 r., I PK 456/02, OSNP 2004/19/335.

<sup>44</sup> Wyrok SN z dnia 19 kwietnia 2010 r., II PK 298/09, Lex nr 602256.

art. 23<sup>1</sup> k.p. staje się stroną w dotychczasowych stosunkach pracy łączących odwołanego komornika z jego pracownikami”.

Obowiązki nałożone na zastępcę komornika wobec zatrudnionych pracowników, jak słusznie podkreśla się w literaturze przedmiotu<sup>45</sup>, nie są rozwiązaniami korzystnymi dla zastępcy, gdyż oznacza to również przejście przez niego odpowiedzialności za wszelkie zobowiązania wynikające z zatrudniania pracowników w kancelarii. W wyroku z dnia 23 listopada 2003 r. Sąd Najwyższy<sup>46</sup> stwierdził, że w razie przejścia zakładu pracy na nowego pracodawcę bądź likwidacji dotychczasowego pracodawcy za zobowiązania wynikające ze stosunku pracy, jakie powstały przed przejściem zakładu na innego pracodawcę, odpowiedzialny jest tylko nowy pracodawca. Zatem należy przyjąć, iż zastępca będzie musiał odpowiadać za wszystkie ewentualne zobowiązania wynikające ze stosunków pracy z osobami zatrudnionymi w kancelarii.

Istotne znaczenie dla omawianego zagadnienia ma również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2014 r.<sup>47</sup>, w którym Sąd wyraził pogląd, że w razie czasowej niezdolności pracownika do pracy zapoczątkowanej przed i trwającej po przejściu zakładu pracy albo stwierdzonej bezpośrednio po urlopie wypoczynkowym, z którego pracownik korzystał przed i po transferze, wystarczające jest przesłanie nowemu pracodawcy kolejnego zaświadczenia lekarskiego stwierdzającego niezdolność do pracy.

Stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w omawianej kwestii w praktyce coraz częściej będzie doprowadzało do tego, iż komornicy zaczną unikać pełnienia funkcji zastępcy, zwłaszcza przy uwzględnieniu dotychczasowych regulacji i ograniczeń wynikających z braku możliwości przyjmowania nowych spraw, a przede wszystkim z uwagi na przeciągające się w czasie odwołania komorników od decyzji ministra sprawiedliwości.

<sup>45</sup> J. Stelina, *Komornik jako podmiot zatrudniający asesorów, aplikantów i innych pracowników w kancelarii komorniczej – uwagi de lege lata i de lege ferenda* [w:] *Założenia projektu nowej ustawy o komornikach sądowych. Materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej pod patronatem Ministra Sprawiedliwości*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2013, s. 85.

<sup>46</sup> Wyrok SN z dnia 23 listopada 2006 r., II PK 57/06, OSNP 2008/1-2/4.

<sup>47</sup> Wyrok SN z dnia 10 lipca 2014 r., II PK 250/13, OSNP 2016/1/2.

W piśmiennictwie na problem zastępstwa komornika zwrócił uwagę Z. Knypl. Pomimo iż autor ten wyraził swoje wątpliwości jeszcze w czasie obowiązywania poprzedniej ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r., to kwestie te nadal pozostają w pełni aktualne. Autor postawił pytanie<sup>48</sup>, jakże dzisiaj trudne, a zarazem w pełni słuszne w obecnych realiach: „Kto chciałby wbrew swej woli stawać się pracodawcą cudzych pracowników i zaspokajać zobowiązania, których nie zaciągnął?”. Odpowiedź wydaje się oczywista – żaden zastępca nie chce ponosić zobowiązań finansowych za swoich poprzedników wobec „nie-swoich” pracowników. Tym bardziej jeśli przeanalizuje się wnikliwie art. 45 i nast. u.k.s. i nie znajdzie się w żadnym z tych przepisów jakiegokolwiek regulacji prawnej odsyłającej do stosowania art. 23<sup>1</sup> k.p. Przepis art. 45 ust. 1 u.k.s. stanowi, że zastępca komornika jest wyznaczany w drodze zarządzenia prezesa właściwego sądu apelacyjnego na wniosek rady izby komorniczej.

Warto podkreślić, iż obecnie (podobnie zresztą było w czasie obowiązywania poprzedniej ustawy) brakuje normy prawnej, która nakładałaby na prezesa sądu apelacyjnego obowiązek w postaci informowania kandydata na zastępcę komornika o tym, że stanie się on, zgodnie z art. 3 k.p., pracodawcą<sup>49</sup> dla pracowników kancelarii i co najważniejsze – będzie odpowiadał za ewentualne świadczenia wynikające ze stosunku pracy (w praktyce najczęściej będzie to ekwiwalent za niewykorzystany urlop wypoczynkowy).

#### **4. Odpowiedzialność odszkodowawcza i dyscyplinarna zastępcy komornika sądowego**

W obecnie obowiązującej ustawie o komornikach sądowych ogólne zasady odpowiedzialności komornika sądowego za wyrządzoną przez

<sup>48</sup> Z. Knypl, *Zastępca komornika nie powinien odpowiadać za jego zobowiązania*, Egzekucja Sądowa, Kowalewski & Wolff 2014, nr II/MMXIV, s. 19 i n.

<sup>49</sup> Więcej na ten temat: A.M. Świątkowski, *Komornik jako pracodawca*, PPE 2016, nr 8, s. 25 i n.

niego szkodę uregulowane zostały w art. 36 u.k.s.<sup>50</sup> Zasady te powielają rozwiązania zawarte w art. 23 u.k.s.e., przy czym nowa regulacja prawna doprecyzowała założenia odpowiedzialności zastępcy komornika będącego asesorem wyznaczonym w trybie art. 43 u.k.s. oraz komornika pełniącego funkcję zastępcy komornika.

Przepis art. 36 ust. 4 u.k.s. normuje zasady odpowiedzialności komornika sądowego będącego zastępcą innego komornika. Zgodnie z treścią przytoczonego artykułu „komornik będący zastępcą innego komornika jest obowiązany do naprawienia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności podejmowanych w roli zastępcy innego komornika”<sup>51</sup>. W tym przypadku Skarb Państwa ponosi solidarną odpowiedzialność wraz z zastępcą komornika.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 maja 2016 r.<sup>52</sup> przyjął, że zastępca komornika ponosi odpowiedzialność tak jak komornik, niemniej należy zaznaczyć, że uwaga ta jest skierowana bezpośrednio do zastępcy komornika będącego komornikiem i nie należy jej odnosić do asesora pełniącego funkcję zastępcy komornika. Zastępca komornika ponosi odpowiedzialność w granicach dokonanych czynności i odpowiada

<sup>50</sup> Z uwagi na określone ramy niniejszego opracowania autorka nie będzie szczegółowo omawiała problematyki związanej z odpowiedzialnością odszkodowawczą komornika sądowego zawartą w art. 36 u.k.s. Więcej na ten temat: Z. Świeboda, *Odpowiedzialność komornika sądowego za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu powierzonej mu czynności na tle orzecznictwa SN*, Palestra 1978, nr 22, s. 9–18; H. Ciepla, J. Skibińska-Adamowicz, *Status prawny komornika i podstawy jego odpowiedzialności odszkodowawczej po uchyleniu art. 769 k.p.c.*, PPE 2006, nr 4–6, s. 5–22; J. Studzińska, *Wybrane aspekty statusu prawnego komornika z uwzględnieniem orzecznictwa Sądu Najwyższego* [w:] *Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi. Księga jubileuszowa z okazji X-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Sopot 2016, s. 378–380; A. Marciniak, *Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika sądowego w prawie polskim*, Sopot 2020.

<sup>51</sup> Dz.U. z 2018 r., poz. 771.

<sup>52</sup> Wyrok SN z dnia 16 maja 2016 r., I CSK 396/15, Legalis nr 1488802. W wyroku tym Sąd Najwyższy stwierdził, że deliktowy charakter odpowiedzialności odszkodowawczej komornika i jego zastępcy uzasadnia przyjęcie na podstawie art. 441 § 1 k.c. – solidarnej odpowiedzialności komornika i zastępcy komornika. Zob. też: wyrok SN z dnia 24 czerwca 2016 r., II CSK 544/14, Legalis nr 1310190; postanowienie SN dnia 25 lutego 2015 r., IV CSK 302/14, Legalis nr 12113126; uchwała SN z dnia 13 października 2004 r., III CZP 54/04, Legalis nr 65403.

osobiście za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie bez względu na to, czy nadal pełni funkcję zastępcy.

Co do zasady, komornik sądowy, a w tym przypadku należy również odnieść się do zastępcy komornika, ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą za działania zatrudnionych asesorów, aplikantów, a także osób niezbędnych do obsługi kancelarii jak za własne działania podejmowane w związku z prowadzonymi postępowaniami egzekucyjnymi. Przy czym art. 153 ust. 4 u.k.s. wyłącza w tym zakresie solidarną odpowiedzialność Skarbu Państwa za zobowiązania komornika wynikające z zatrudnienia asesorów, aplikantów oraz osób niezbędnych do obsługi kancelarii.

Poza odpowiedzialnością odszkodowawczą komornicy, jak również komornicy pełniący zastępstwo ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną<sup>53</sup> za przewinienia. W treści ustawy wprowadzicie brakuje odrębnych przepisów regulujących odpowiedzialność dyscyplinarną komornika pełniącego funkcję zastępcy, mimo to należy przyjąć, iż ponosi on odpowiedzialność dyscyplinarną na ogólnych zasadach, jakie zostały przewidziane w ustawie, a odnoszących się do komornika. Katalog przewinień, za które komornik odpowiada dyscyplinarnie, został określony przez ustawodawcę w art. 222 u.k.s. Zatem wobec braku odmiennej regulacji dotyczącej odpowiedzialności dyscyplinarnej zastępcy komornika należy przyjąć, iż zastępca komornika będący komornikiem będzie odpowiadał dyscyplinarnie za:

- 1) naruszenie powagi lub godności urzędu albo inne uchybienie zasadom etyki zawodowej;
- 2) niewykonanie zaleceń powizytacyjnych, polustracyjnych lub pokontrolnych, jak też zarządzeń organów nadzoru administracyjnego;

<sup>53</sup> Zob. P. Rączka, *Odpowiedzialność dyscyplinarna komornika sądowego*, PPE 2006, nr 12, s. 89–107; S. Krześ, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, *op. cit.*, s. 235–240 oraz powołane tam orzecznictwo; M. Nawrocki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna komornika sądowego*, Sopot 2020; J. Jagieła, *Przewinienia dyscyplinarne komorników*, Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji 2021, s. 210–226.

- 3) wydatkowanie środków podlegających dokumentacji na działalność niezgodną z ich przeznaczeniem;
- 4) podejmowanie czynności z nieuzasadnioną zwłoką;
- 5) naruszenie właściwości określonej w art. 9 i art. 10 u.k.s., w szczególności zasad przyjmowania spraw z wyboru wierzyciela;
- 6) niepodjęcie lub nieterminowe podjęcie czynności, o których mowa w art. 767 § 5 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego;
- 7) brak nadzoru nad zatrudnionymi asesorami i aplikantami oraz innymi osobami, o których mowa w art. 153 ust. 1 u.k.s.;
- 8) pozyskiwanie informacji z naruszeniem art. 761 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego;
- 9) naruszenie zasad korzystania z prawa do nieobecności, usprawiedliwiania tych nieobecności albo korzystania z wyznaczonego zastępcy komornika określonych w art. 39–41 i art. 43 u.k.s.;
- 10) odmowę podjęcia obowiązków zastępcy komornika w przypadkach, o których mowa w art. 43 ust. 6 i art. 45 ust. 5 u.k.s.;
- 11) inną niż wymienione w pkt 1–10 rażąco lub uporczywą obrazę przepisów prawa.

Z uwagi na określone ramy tematyczne niniejszego opracowania nie zostaną omówione zagadnienia z zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej komornika sądowego.

## **5. Dochód zastępcy komornika odwołanego z zajmowanego stanowiska w związku z art. 19 ust. 1 pkt. 2 u.k.s.**

Kwestie dochodu zastępcy komornika po odwołanym komorniku z uwagi na ukończenie przez niego 65. roku życia zostały uregulowane w art. 48 ust. 3 u.k.s. Zgodnie z tym przepisem zastępca komornika, określany mianem „kuratora kancelarii”, pobiera 100% dochodu zastępowanego komornika.

Jak słusznie wskazuje się w literaturze przedmiotu<sup>54</sup>, realny dochód uzyskiwany przez kuratora kancelarii może być niższy od dochodu uzyskiwanego przez zastępowanego komornika. Wynika to przede wszystkim z omawianego już art. 51 u.k.s., zgodnie z którym kurator kancelarii nie może przyjmować nowych wniosków egzekucyjnych, a jedynie prowadzić postępowania w sprawach niezakończonych oraz tych przekazanych w wyniku zbiegu egzekucji. Tym samym zastępca pozbawiony jest możliwości zwiększenia wpływów z tytułu wynagrodzenia prowizyjnego, a dodatkowo zostaje obciążony wieloma obowiązkami, które mogą znaczenie zwiększać koszty związane z prowadzeniem kancelarii.

Nie ulega wątpliwości, że zastępca komornika, który został odwołany ze stanowiska w związku z ukończeniem 65. roku życia, będzie ponosił wydatki, które prawdopodobnie nie znajdą w całości pokrycia w uzyskanym przez niego dochodzie, co może prowadzić do sytuacji nieuzyskania w ogóle dochodu w danym miesiącu i w konsekwencji będzie się to wiązało z obowiązkiem pokrycia strat.

## 6. Podsumowanie

Niewątpliwie zastępstwo długotrwałe komornika budzi wiele wątpliwości i problemów praktycznych. Wprowadzone do systemu prawnego zmiany w statusie zastępcy komornika sądowego powodują wiele pytań i trudności, na które nie sposób znaleźć odpowiedzi oraz skutecznych rozwiązań.

Wprowadzone regulacje, zgodnie z którymi zastępca został pozbawiony możliwości przyjmowania nowych wniosków egzekucyjnych, przy uwzględnieniu kosztów związanych z prawidłowym funkcjonowaniem kancelarii, wydają się irracjonalne. Wskutek tak wprowadzonych zmian kuratorzy kancelarii stają przed widmem strat.

<sup>54</sup> K. Gołaszewski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych...*, *op. cit.*, s. 226.

W ustawie brakuje też konkretnych regulacji, które nakładałyby na zastępowanego komornika obowiązek zniszczenia i archiwizacji akt, co wiąże się z bardzo dużymi kosztami obciążającymi zastępcę.

Przyjęte przez ustawodawcę i obecnie funkcjonujące rozwiązania prowadzą w rezultacie do tego, iż komornicy niechętnie chcą przyjmować zastępstwa.

Konieczne wydaje się zatem wyraźne określenie obowiązków i zadań, które spoczywałyby na komorniku, który zostaje odwołany ze stanowiska ze względu na swój wiek.

Zmiany powinny także objąć kwestie dotyczące stosunków pracowniczych, tym bardziej że w ustawie brakuje odesłania do przepisów prawa pracy.

Wydaje się, że słuszne byłoby również powrócenie do regulacji z poprzedniego stanu prawnego możliwości przyznania zastępcy swobody w zatrudnianiu oraz zwalnianiu pracowników.

Wprowadzenie postulowanych zmian wymagałoby jednak wyraźnej inicjatywy ze strony ustawodawcy.

---

*Marta Pawłowska, uczestniczka prawniczego seminarium doktorskiego w Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie, prawnik w kancelarii komorniczej; ORCID: 0000-0003-2430-1919*

---

#### **Literatura przedmiotu**

Biernacka J., *Zastępstwo komornika*, PPE 2020, nr 5.

Ciepla H., Skibińska-Adamowicz J., *Status prawny komornika i podstawy jego odpowiedzialności odszkodowawczej po uchyleniu art. 769 k.p.c.*, PPE 2006, nr 4–6.

Dalka S., Świeczkowski J., *O prewencyjnym nadzorze judykacyjnym sądu nad komornikiem według art. 759 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego*, PPE 2004, nr 3–4.

Flaga-Gieruszyńska K., *Nadzór prezesa sądu rejonowego nad komornikiem sądowym [w:] Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawa o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018.

Gołaczyński J., *Nadzór prezesów sądów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych nad komornikiem [w:] Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawa o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018.

Gołaszewski K. [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2019.

- Harla A., *Nadzór judykacyjny nad komornikiem według ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawa o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018.
- Jagięła J., *Odpowiedzialność dyscyplinarna komorników, asesorów i aplikantów komorniczych* [w:] *Założenia projektu nowej ustawy o komornikach sądowych*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2013.
- Jagięła J., *Przewinienia dyscyplinarne komorników*, Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji 2021.
- Julke G. [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. G. Sikorskiego, Sopot 2019.
- Julke G., *Zastępca komornika sądowego. Kurator kancelarii komorniczej* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018.
- Kalinowski M., *Opinia dotycząca niektórych aspektów statusu prawnego zastępcy komornika sądowego*, PPE 2014, nr 11–12.
- Klonowski M. [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2019.
- Knypl Z., Merchel Z., *Nowy komentarz do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Sopot 2010.
- Knypl Z., *Zastępca komornika nie powinien odpowiadać za jego zobowiązania*, Egzekucja sądowa, Wiosna 2014, nr II/MMXIV.
- Krześ S., *Odpowiedzialność dyscyplinarna komorników – wybrane aspekty* [w:] *Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi. Księga jubileuszowa z okazji X-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Sopot 2016.
- Marciniak A., *Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika sądowego w prawie polskim*, Sopot 2020.
- Marciniak A., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2007.
- Misztal-Konecka J., *Nadzór prezesów sądów powszechnych nad komornikami sądowymi* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawa o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018.
- Nawrocki M., *Odpowiedzialność dyscyplinarna komornika sądowego*, Sopot 2020.
- Pelc M., *Nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym w Polsce i w Niemczech. Egzekucja w praktyce*, Sopot 2019.
- Rączka P., *Odpowiedzialność dyscyplinarna komornika sądowego*, PPE 2006, nr 12.
- Reiwer R. [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2019.
- Stelina J., *Komornik jako podmiot zatrudniający asesorów, aplikantów i innych pracowników w kancelarii komorniczej – uwagi de lege lata i de lege ferenda* [w:] *Założenia projektu nowej ustawy o komornikach sądowych. Materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej pod patronatem Ministra Sprawiedliwości*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2013.
- Studzińska J., *Wybrane aspekty statusu prawnego komornika z uwzględnieniem orzecznictwa Sądu Najwyższego* [w:] *Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi. Księga jubileuszowa z okazji X-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Sopot 2016.
- Szachta J. [w:] *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, pod red. J. Świczekowskiego, Warszawa 2012.
- Szczurek Z., *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych – część ogólna*, Sopot 2005.
- Świątkowski A.M., *Komornik jako pracodawca*, PPE 2016, nr 8.
- Świeboda Z., *Odpowiedzialność komornika sądowego za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu powierzonych mu czynności na tle orzecznictwa SN*, Palestra 1978, nr 22.

### Akty prawne

Opinia Krajowej Rady Komorniczej z dnia 13 stycznia 2022 r., KRK/VII/1273/21, do projektu ustawy z dnia 29 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (online:) <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12354704/12840972/12840975/dokument539509.pdf> (dostęp: 25.02.2022).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1955 r. w sprawie tablic i pieczęci urzędowych (Dz.U. z 1955 r. Nr 47, poz. 316).

Ustawa z dnia 24 września 2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2004 r. Nr 236, poz. 2356).

Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych (Dz.U. z 1980 r. Nr 7, poz. 18).

Ustawa z dnia 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej (Dz.U. z 2020 r., poz. 1173).

Uzasadnienie do projektu ustawy o komornikach sądowych, Sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 1582.

Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 29 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (online:) <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12354704/12840972/12840973/dokument536068.pdf> (dostęp: 8.02.2022).

Ustawa o komornikach sądowych z dnia 28 marca 2018 r. (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1168).

Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji z dnia 29 sierpnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 133, poz. 882) – uchylona

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2021 r., poz. 735, 1320 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks Pracy (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1320 z późn. zm.).

### Orzecznictwo

Wyrok SN z dnia 29 sierpnia 1995 r., I PRN 38/95, OSNP 1996/6/83.

Wyrok SN z dnia 1 lutego 2000 r., I PKN 508/99, OSNP 2001/12/412.

Wyrok SN z dnia 10 października 2003 r., I PK 456/02, OSNP 2004/19/335.

Wyrok TK z dnia 3 grudnia 2003 r., K 5/2002 (Lex nr 82402, OTK-A 2003/9/98).

Uchwała SN z dnia 13 października 2004 r., III CZP 54/04, Legalis nr 65403.

Wyrok TK z dnia 17 maja 2005 r., P 6/04, Lex nr 155504, OTK-A 2005/5/50.

Wyrok SN z dnia 23 listopada 2006 r., II PK 57/06, OSNP 2008/1-2/4.

Wyrok SN z dnia 19 kwietnia 2010 r., II PK 298/09, Lex nr 602256.

Wyrok SN z dnia 10 lipca 2014 r., II PK 250/13, OSNP 2016/1/2.

Postanowienie SN dnia 25 lutego 2015 r., IV CSK 302/14, Legalis nr 12113126.

Wyrok SN z dnia 16 maja 2016 r., I CSK 396/15, Legalis nr 1488802.

Wyrok SN z dnia 24 czerwca 2016 r., II CSK 544/14, Legalis nr 1310190.

Postanowienie SN (ID) z dnia 16 czerwca 2020 r., I DSI 6/19, Legalis nr 2623613.

Wyrok SN (ID) z dnia 8 września 2020 r., II DSI 25/20, Legalis nr 2556571.

Już w sklepie Currendy!  
[www.sklep.currenda.pl](http://www.sklep.currenda.pl)

# Elektroniczne licytacje w sądowym postępowaniu egzekucyjnym

Jacek Gołaczyński

PRACTICA



CURRENDA



DOSTĘPNA W CZYTELNI

[www.czytelnia.currenda.pl](http://www.czytelnia.currenda.pl)

**STRESZCZENIE Glosa do uchwały Sądu Najwyższego  
z dnia 2 lutego 2022 r., III CZP 32/22 (częściowo krytyczna)**

*Przedmiotem glosy jest uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2022 roku, III CZP 32/22 dotycząca konkurencji przy zaspokojeniu wierzytelności wierzyciela pauliańskiego oraz wierzyciela hipotecznego. Glosator omawia skutki zakwalifikowania wierzytelności chronionej wyrokiem pauliańskim do piątej kategorii zaspokojenia. Zwraca uwagę, że Sąd Najwyższy niepotrzebnie wypowiedział się na temat pozostałych kwestii objętych tezą orzeczenia.*

**Słowa kluczowe:** *skarga pauliańska, hipoteka, plan podziału, kategoria zaspokojenia*

-----

**SUMMARY Gloss on the Resolution of the Supreme Court  
of 2 February 2022, III CZP 32/22 (Partly Critical)**

*The gloss concerns a resolution of the Supreme Court dated 2 February 2022, III CZP 32/22, concerning competition when repaying liabilities of a Paulian creditor and a mortgage credit. The author discusses effects of qualifying a liability protected with a Paulian judgement into the fifth category of satisfaction. It is noteworthy that the Supreme Court expressed unnecessarily its opinion about other issues covered by the thesis of the ruling.*

**Keywords:** *Paulian claim, mortgage, distribution plan, category of satisfaction*

# Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2022 r., III CZP 32/22 (częściowo krytyczna)

## 1. Wstęp

W ostatnich miesiącach Sąd Najwyższy miał okazję dwukrotnie wypowiedzieć się w istotnych kwestiach dotyczących skargi pauliańskiej. Rozstrzygnięte w uchwałach Sądu Najwyższego zagadnienia mają istotne znaczenie dla postępowania egzekucyjnego. Dnia 16 czerwca 2021 r. Sąd Najwyższy w składzie 7 sędziów wydał uchwałę w sprawie III CZP 60/19<sup>1</sup>, a w uzasadnieniu tej uchwały zrewidował wcześniejsze poglądy na temat charakteru wyroku uwzględniającego powództwo pauliańskie oraz pozycji wierzyciela i dłużnika pauliańskiego w postępowaniu egzekucyjnym<sup>2</sup>. Stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w tej uchwale można uznać za przełomowe.

W głosowanej uchwale z dnia 2 lutego 2022 r. (III CZP 32/22)<sup>3</sup> Sąd Najwyższy zajął się konkurencją przy zaspokojeniu wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie oraz wierzytelności wierzyciela pauliańskiego.

<sup>1</sup> Uchwała SN (7) z dnia 16 czerwca 2021 r., III CZP 60/19, OSNC 2021/10/62.

<sup>2</sup> Zob. M. Pietrzyk, *Glosa do uchwały SN z dnia 16 czerwca 2021 r., III CZP 60/19*, PPE 2022, nr 2, s. 76–95.

<sup>3</sup> Uchwała SN z dnia 2 lutego 2022 r., III CZP 32/22, Lex nr 3295155.

Poruszone we wspomnianych uchwałach Sądu Najwyższego kwestie były dyskutowane w ostatnim czasie w doktrynie<sup>4</sup>.

Z pewnym zdziwieniem należy przyjąć, że Sąd Najwyższy w głosowanej uchwale pominął poglądy wyrażone w uzasadnieniu uchwały z dnia 16 czerwca 2021 r., powołując się na nieaktualne zapatrywania dotyczące osoby występującej jako dłużnik egzekwowany w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez wierzyciela pauliańskiego i nie opatrzył ich żadnym komentarzem. Autor niniejszej glosy nie uważa, aby nawiązanie do wcześniejszych poglądów w głosowanej uchwale oznaczało niejednolitość poglądów w SN w odniesieniu do zagadnienia statusu dłużnika oraz wierzyciela pauliańskiego w postępowaniu egzekucyjnym, czy też uznania wyroku uwzględniającego powództwo pauliańskie za tytuł egzekucyjny. Wspomniane poglądy zdaniem autora niniejszej glosy nie stanowią powrotu do wcześniejszych zapatrywań. Powołanie się na poprzednie orzecznictwo, porzucone w uchwale w sprawie III CZP 60/19, jest o tyle usprawiedliwione, że Sąd Najwyższy zajmował się zagadnieniem prawnym dotyczącym egzekucji, która znajdowała się na zaawansowanym etapie, po uzyskaniu przybicia prawa użytkowania wieczystego. Postępowanie egzekucyjne było prowadzone według dotychczasowych reguł.

W uchwale z dnia 2 lutego 2022 r. Sąd Najwyższy uznał, że w postępowaniu egzekucyjnym z użytkowania wieczystego w razie zbiegu uprawnień wierzyciela (pauliańskiego), względem którego czynność prawna zbycia tego prawa zawarta między dłużnikiem a osobą trzecią została uznana za bezskuteczną (art. 532 k.c.<sup>5</sup>), z uprawnieniem wierzyciela (hipotecznego), który uzyskał na tym prawie zabezpieczenie hipoteczne na podstawie czynności prawnej zawartej z osobą trzecią, ale przed

<sup>4</sup> Zob. M. Lutkowski, *Istota odpowiedzialności osoby trzeciej powstałej wskutek dokonania przez dłużnika wierzyciela pauliańskiego fraudacyjnej czynności prawnej*, PS 2019, nr 3, s. 36–44; P. Grzegorzczuk, *Zaspokojenie wierzyciela pauliańskiego z przedmiotu czynności fraudacyjnej*, PS 2019, nr 3, s. 7–35, A. Machnikowska, *Sprawozdanie ze Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego (Jastrzębia Góra, 22–25 IX 2021)*, PPC 2022, nr 2, s. 409–419.

<sup>5</sup> Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1360 z późn. zm.); dalej: k.c.

ujawnieniem w księdze wieczystej roszczenia wierzyciela pauliańskiego, mają zastosowanie reguły pierwszeństwa wynikające z ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece<sup>6</sup>, chyba że wierzyciel pauliański zakwestionował skutecznie czynność prawną ustanowienia hipoteki w trybie skargi pauliańskiej realizowanej w formie powództwa albo zarzutu przeciwko wierzycielowi hipotecznemu (art. 531 § 1 i 2 k.c.).

Na pozór rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości z punktu widzenia słuszności. Można odnieść wrażenie, że Sąd znalazł salomonowe rozwiązanie problemu, wyważając interesy wierzyciela pauliańskiego i wierzyciela hipotecznego, dodatkowo chroniąc bezpieczeństwo obrotu gospodarczego i zaufanie do treści księgi wieczystej. Jeśli jednak spojrzeć się wnikliwiej na rozważania SN i dalsze konsekwencje, które mogą z nich płynąć, ocena rozstrzygnięcia dokonanego przez Sąd Najwyższy nie będzie już tak jednoznaczna.

## **2. Stan faktyczny**

Stan faktyczny, na kanwie którego zapadła glosowana uchwała, można w pewnym uproszczeniu przedstawić następująco: na przełomie lat 2008 i 2009 małżonkowie zbyli na rzecz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością prawo użytkowania wieczystego. W chwili przeniesienia prawa użytkowania wieczystego małżonkowie posiadali zaległości z tytułu podatku VAT. Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 19 marca 2013 r. uznał za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego wyżej wymienioną umowę zbycia prawa użytkowania wieczystego. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 12 lutego 2014 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego, doprecyzowując sentencję wyroku sądu pierwszej instancji. Sąd Apelacyjny wskazał, że uznanie czynności prawnej za bezskuteczną ma służyć ochronie wiarygodności z tytułu wykonawczego opisanego w orzeczeniu sądu drugiej instancji

---

<sup>6</sup> Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2204); dalej: u.k.w.h.

(dotyczącego należności z tytułu podatku VAT małżonków). Po nabyciu użytkowania wieczystego spółka z ograniczoną odpowiedzialnością obciążała przedmiotowe prawo:

- hipoteką umowną łączną na kwotę 4 000 000 zł w celu zabezpieczenia wierzytelności z tytułu kredytu z dnia 19 grudnia 2008 r. udzielonego przez bank, która została wpisana w dniu 12 kwietnia 2013 r. (hipotekę wykreślono w 2015 r.);
- hipoteką umowną łączną w kwocie 3 500 000 zł na rzecz wierzyciela hipotecznego prowadzącego egzekucję tytułem zabezpieczenia wierzytelności określonych w akcie notarialnym z dnia 12 maja 2013 r., której wpis w księdze wieczystej nastąpił w dniu 18 czerwca 2013 r. na wniosek złożony w dniu 24 maja 2013 r.;
- hipoteką umowną łączną w kwocie 1 500 000 zł na rzecz osoby fizycznej tytułem zabezpieczenia wierzytelności określonych w akcie notarialnym z dnia 22 maja 2013 r., której wpis w księdze wieczystej nastąpił w dniu 18 czerwca 2013 r. na wniosek złożony w dniu 24 maja 2013 r.

Wszystkie wymienione hipoteki ujawniono w księdze wieczystej już w trakcie postępowania ze skargi pauliańskiej. Uwzględnione wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 12 lutego 2014 r. rozszczenie Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego ze skargi pauliańskiej zostało ujawnione w księdze wieczystej dopiero po jego wydaniu, na wniosek z dnia 17 kwietnia 2014 r.

Komornik sądowy prowadził postępowanie egzekucyjne z prawa użytkowania wieczystego z wniosku dwóch wierzycieli – wierzyciela pauliańskiego (Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego) oraz wierzyciela hipotecznego. Wierzyciel pauliański dysponował administracyjnym tytułem wykonawczym obejmującym zaległości z tytułu podatku VAT w stosunku do poprzedników prawnych spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (uprawnionej z prawa użytkowania wieczystego) oraz prawomocnym wyrokiem uwzględniającym powództwa ze skargi pauliańskiej w stosunku do wymienionej spółki (osoby trzeciej, dłużnika

pauliańskiego). Wierzyciel hipoteczny uzyskał tytuł wykonawczy w sprawie o zapłatę wierzytelności zabezpieczonej hipoteką.

Wierzyciel hipoteczny, któremu przysługiwała druga z wymienionych hipotek, występujący w charakterze wierzyciela egzekwującego, nabył na licytacji prawo użytkowania wieczystego. Postanowieniem z dnia 19 marca 2019 r. uzyskał przybicie i zwrócił się o zaliczenie własnej wierzytelności na poczet ceny nabycia. Sąd Rejonowy odmówił przysądzenia i stwierdził wygaśnięcie skutków przybicia. Wyjaśnił, że zaliczenie własnej wierzytelności na poczet ceny nabycia było nieskuteczne. Sąd Rejonowy powołał się na fakt, iż art 532 k.c. nie zawęży zastosowania skutków uwzględnienia skargi pauliańskiej wyłącznie do wierzycieli osobistych osoby trzeciej. Zdaniem sądu w podziale mogłoby uczestniczyć najwyżej wierzyciele rzeczowi samego dłużnika, co do których dłużnik ustanowił hipotekę jeszcze przed zbyciem przysługującego mu prawa. Przy rozpoznaniu zażalenia wierzyciela Sąd Okręgowy powziął wątpliwości, które przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu.

### **3. Problem konkurencji zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego i wierzyciela hipotecznego w dotychczasowym orzecznictwie i w doktrynie**

Analizowany przez Sąd Najwyższy problem nie był dotychczas szerzej poruszany w orzecznictwie. Odnotować można wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 18 czerwca 2019 r.<sup>7</sup> Sąd ten, dzieląc jeden z poglądów wyrażonych w doktrynie, uznał, że art. 532 k.c. daje wierzycielowi pauliańskiemu pierwszeństwo zaspokojenia przed wszelkimi wierzycielami, również tymi wymienionymi w art. 1025 § 1 pkt 2–7 k.p.c.<sup>8</sup> Odmienny pogląd wyraził natomiast Sąd Apelacyjny we

<sup>7</sup> Wyrok SA w Rzeszowie z dnia 18 czerwca 2019 r., I ACa 113/18, Lex nr 3061264.

<sup>8</sup> Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.); dalej: k.p.c.

Wrocławiu w uzasadnieniu wyroku z dnia 20 grudnia 2016 r., stwierdzając, że z kwoty uzyskanej z egzekucji zaspokaja się w tej samej kategorii należności zarówno hipotecznie zabezpieczone, jak i inne korzystające z ustawowego pierwszeństwa. Oznacza to, że w podziale uzyskanej ceny uczestniczą, oprócz wierzyciela pauliańskiego, również pozostali wierzyciele osoby trzeciej w kolejności wynikającej z art. 1025 i 1026 k.p.c.<sup>9</sup> Jeszcze inaczej ujął problem Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 2 kwietnia 2015 roku uznając, że wierzyciel pauliański ma prawo zaspokoić się z przedmiotu nabytego przez osobę trzecią przed jej wierzycielami, którzy mogą wziąć udział w podziale sumy uzyskanej z licytacyjnej sprzedaży przedmiotu egzekucji dopiero w dalszej kolejności. W pierwszej kolejności są jednak zaspokajani wierzyciele hipoteczni dłużnika, których nie można uznać za wierzycieli osoby trzeciej<sup>10</sup>. Zagadnienie zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego w zbiegu z wierzycielem osoby trzeciej było szczegółowiej analizowane w doktrynie. Zarysowały się dwa nurty poglądów: pierwszy przyznający wierzycielowi pauliańskiemu pierwszeństwo przed wszystkimi wierzycielami osoby trzeciej; według drugiego nurtu pierwszeństwo, o którym stanowi art. 532 k.c., nie ma bezwzględnego charakteru, a wierzyciel pauliański podlega zaspokojeniu w konkurencji z wierzycielami osoby trzeciej w kategorii piątej, obok wierzycieli rzeczowych, jako uprawniony do należności korzystającej z ustawowego pierwszeństwa (art. 1025 § 1 pkt 5 k.p.c.)<sup>11</sup>. Dostrzeżono, że za pierwszym ze stanowisk przemawiała intencja, jaka przyświecała międzywojennym kodyfikatorom. Przepisy art. 796 i 800 k.p.c. z 1930 r., będące odpowiednikami art. 1025 k.p.c., nie wymieniały wśród kategorii zaspokojenia należności korzystających z ustawowego pierwszeństwa, przez co brzmienie art. 292 k.z.<sup>12</sup> miało

<sup>9</sup> Uzasadnienie wyroku SA we Wrocławiu z dnia 20 grudnia 2016 r., I ACa 1426/16, Lex nr 2432040.

<sup>10</sup> Wyrok SA w Warszawie z 2 kwietnia 2015 r., I ACa 1457/14, Lex nr 1734675.

<sup>11</sup> Stanowiska konkretnych autorów omawia P. Grzegorzczak, *Zaspokojenie wierzyciela...*, *op. cit.*, s. 7–35.

<sup>12</sup> Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 z późn. zm.).

decydujące znaczenie. Podkreśla się również, że pierwszeństwo wierzyciela pauliańskiego jest usprawiedliwione aksjologicznie. Skoro przedmiot czynności fraudacyjnej znalazł się w majątku osoby trzeciej w sposób naganny, z pokrzywdzeniem wierzyciela tej osoby, to niesłuszne może wydawać się, aby mógł on służyć jako substrat zaspokojenia wierzycieli tej osoby, niezależnie od ich uprzywilejowania, przynajmniej dopóty, dopóki pretensji swojej nie zaspokoi wierzyciel pauliański. Według drugiego ze stanowisk pierwszeństwo materialnoprawne, w tym z art. 532 k.c., jest respektowane tylko w granicach określonych przez przepisy postępowania cywilnego. O tym zaś, że przepisy ustanawiające pierwszeństwo materialnoprawne nie mogą być interpretowane w oderwaniu od brzmienia przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o podziale sumy uzyskanej z egzekucji, skutecznie przekonuje art. 65 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece. Przepis ten – *verba legis* – ustanawia pierwszeństwo wierzyciela hipotecznego przed wierzycielami osobistymi dłużnika bez żadnych zastrzeżeń, podczas gdy z art. 1025 k.p.c. wynika jasno, że wierzyciel hipoteczny ustępuje pierwszeństwa także niektórym wierzycielom osobistym<sup>13</sup>.

#### 4. Uwagi dotyczące rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu głosowanej uchwały stwierdza, że do wierzyciela pauliańskiego jako wierzyciela dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym, a ściślej do jego wierzytelności (należności) mają zastosowanie reguły wynikające z art. 1025 § 1 pkt 5 k.p.c. oraz art. 1026 § 1 k.p.c., przy czym należy uwzględniać zasady pierwszeństwa wierzytelności wynikające z przepisów szczególnych – w tej sprawie z ustawy o księgach wieczystych i hipotece. Sąd Najwyższy zaszerzegował wierzytelność wierzyciela pauliańskiego jako wierzytelność korzystającą z ustawowego pierwszeństwa, znajdującą się w tej samej kategorii zaspokojenia co

<sup>13</sup> P. Grzegorzcyk, *Zaspokojenie wierzyciela...*, *op. cit.*, s. 7–35.

należności zabezpieczone hipotecznie. Powyższe oznacza, że pomimo jednoznacznej treści art. 532 k.c., dającego wierzycielowi pauliańskiemu pierwszeństwo przed wierzycielami osoby trzeciej, Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, iż pierwszeństwo to musi być sytuowane w ramach przepisów proceduralnych normujących kategorie zaspokojenia. Konsekwentne plasowanie wierzytelności chronionej wyrokiem pauliańskim w piątej kategorii zaspokojenia oznacza, że wierzytelność ta nie ma pierwszeństwa w stosunku do wierzytelności opisanych w art. 1025 § 1 pkt 1–4 k.p.c., w szczególności przed należnościami alimentacyjnymi. Wskutek tego wierzyciel pauliański będzie musiał się pogodzić z niższą kategorią zaspokojenia lub kierować kolejne powództwa ze skargi pauliańskiej. Wykorzystanie obowiązku alimentacyjnego to często spotykany w praktyce zabieg w celu pozbawienia zaspokojenia wierzytelności. Nietrudno wyobrazić sobie sytuację, w której wobec osoby trzeciej (dłużnika pauliańskiego) zapada na skutek braku podjęcia przez niego obrony wyrok zaoczny uwzględniający roszczenie alimentacyjne w znacznej wysokości. Zastosowanie skargi pauliańskiej w takiej sytuacji nie jest wykluczone, ale będzie wikłać wierzyciela pauliańskiego w kolejny proces ze skargi pauliańskiej – tym razem przeciwko wierzycielom alimentacyjnym. W trybie skargi pauliańskiej ulegają zaskarżeniu nie tylko czynności w ścisłym znaczeniu tego słowa, ale również wszelkie zaniechania, z powodu których podlegający egzekucji majątek dłużnika nie powiększa się albo wręcz ulega uszczupleniu, przez co powstaje stan bezskuteczności egzekucji<sup>14</sup>. Sąd Najwyższy dopuścił również stosowanie skargi pauliańskiej w drodze analogii do czynności procesowych<sup>15</sup>. Możliwe jest zastosowanie skargi pauliańskiej w stosunku do uznania powództwa o zasądzenie alimentów przez dłużnika pauliańskiego<sup>16</sup>. O ile jednak wierzyciel pauliański wie o istnieniu należności zabezpieczonej hipotecznie uzyska z wpisu z księgi wieczystej, to

<sup>14</sup> Uchwała SN (7) z dnia 11 października 1980 r., III CZP 37/80, OSNC 1981/4/48.

<sup>15</sup> Uchwała SN z dnia 8 października 2015 r., III CZP 56/15, OSNC 2016/10/111; uchwała SN z dnia 17 czerwca 2010 r., III CZP 41/10, OSNC 2011/1/5.

<sup>16</sup> Wyrok SN z dnia 14 listopada 2008 r., V CSK 163/08, Lex nr 1169168.

o należnościach zakwalifikowanych zgodnie z art. 1025 § 1 pkt 2 i 3 k.p.c. może dowiedzieć się dopiero na etapie przysądzenia własności, a nawet sporządzania planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji. Wierzyciele ci mogą przystąpić do podziału sumy uzyskanej z egzekucji na podstawie art. 1036 § 1 pkt 1–2 oraz 4 k.p.c.<sup>17</sup>

Kolejną kwestią wartą omówienia jest ujawnienie przez wierzyciela pauliańskiego roszczenia w księdze wieczystej. W uchwale Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że roszczenia wierzyciela hipotecznego i wierzyciela pauliańskiego mają zostać zaspokojone w kolejności odpowiadającej przysługującemu im pierwszeństwu (art. 1026 § 1 k.p.c.). Dalej wyjaśnił, że istota instytucji pierwszeństwa na gruncie ustawy o księgach wieczystych opiera się na tym, że prawo wpisane później nie może być wykonywane z uszczerbkiem dla prawa wpisanego wcześniej, chyba że inne zasady pierwszeństwa wynikają z przepisów szczególnych. Zasady pierwszeństwa praw osobistych i roszczeń oraz ograniczonych praw rzeczowych ujawnionych w księdze wieczystej zostały uregulowane w art. 20 ust. 1 i 2 u.k.w.h. w zw. z art. 11 i art. 12 ust. 1 u.k.w.h. Sąd Najwyższy stwierdził, że wierzyciel pauliański może uzyskać zabezpieczenie roszczenia przez ustanowienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości, przez co uzyskuje prawo osobiste zabezpieczone na nieruchomości, a dalej ocenił, że art. 17 u.k.w.h. stanowi podstawę prawną skutecznego dochodzenia roszczenia zabezpieczonego przez wpis także w odniesieniu do wierzyciela hipotecznego, który uzyskał wpis hipoteki już po ujawnieniu roszczenia w księdze wieczystej.

W przeszłości Sąd Najwyższy wyraził opinię, że wierzyciel pauliański po uzyskaniu prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo pauliańskie może ujawnić w księdze wieczystej prawo przewidziane w art. 532 k.c., tj. prawo zaspokojenia się z nieruchomości z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela nieruchomości (dłużnika pauliańskiego)<sup>18</sup>. Taki wpis uzyskał Naczelnik Urzędu Skarbowego,

<sup>17</sup> Zob. uchwała SN z dnia 26 listopada 2009 r., III CZP 104/09, OSNC 2010/5/76.

<sup>18</sup> Postanowienie SN z dnia 26 października 2005 r., V CK 776/04, Lex nr 178229.

jednak już po ujawnieniu hipotek. Pogląd o możliwości ujawnienia prawa osobistego w księdze wieczystej bez wyraźnego ustawowego upoważnienia, jak w tym przypadku, nie jest jednak przyjmowany przez Sąd Najwyższy w sposób jednolity. W ostatnim okresie Sąd Najwyższy wielokrotnie odstąpił od tego stanowiska. Odmienne zapatrywanie zostało wyrażone w orzeczeniach Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2017 r.<sup>19</sup>, z dnia 14 marca 2017 r.<sup>20</sup> i z dnia 15 października 2020 r.<sup>21</sup> Również stanowisko doktryny w tym przedmiocie jest krytyczne<sup>22</sup>, a w orzecznictwie sądów powszechnych powołane orzeczenie Sądu Najwyższego w sprawie V CK 776/04 często jest odrzucane<sup>23</sup>. Sąd Najwyższy w głosowanej uchwale nie wypowiedział się na temat możliwości uzyskania tego typu wpisu. Skoncentrował się na uprawnieniu do zabezpieczenia roszczenia ze skargi pauliańskiej, płynnie przechodząc między kwalifikacją ujawnionego w księdze wieczystej zakazu zbywania i obciążania nieruchomości jako prawa osobistego zabezpieczonego na nieruchomości w rozumieniu art. 922 k.p.c. i treścią art. 17 u.k.w.h. Takie poprowadzenie argumentacji jest mylące, ponieważ niedostatecznie uwypukla, że faktycznie chodzi o dwa, różne wpisy w księdze wieczystej – jeden na podstawie postanowienia o zabezpieczeniu (takiego wpisu Naczelnik Urzędu Skarbowego nie uzyskał) i drugi – na podstawie prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo pauliańskie (uzyskany przez Naczelnika Urzędu Skarbowego).

Akceptując pogląd o braku możliwości ujawnienia w księdze wieczystej prawa przewidzianego w art. 532 k.c. na podstawie wyroku uwzględniającego powództwo pauliańskie, pogląd Sądu Najwyższego o zastosowaniu

<sup>19</sup> Orzeczenie SN z dnia 19 stycznia 2017 r., II CSK 230/16, OSNC 2017/9/103.

<sup>20</sup> Orzeczenie SN z dnia 14 marca 2017 r., II CSK 257/16, Lex nr 2275710.

<sup>21</sup> Orzeczenie SN z dnia 15 października 2020 r., II CSK 645/19, Lex nr 3066667.

<sup>22</sup> P. Mysiak, *Glosa do postanowienia SN z dnia 26 października 2005 r., V CK 776/04*, M.Prawn. 2006, nr 17, s. 948 i n.; M. Deneka, *Prawa osobiste i roszczenia ujawniane w księdze wieczystej. Glosa do postanowienia SN z dnia 19 stycznia 2017 r., II CSK 230/16*, OSP 2019/6/59, Lex.

<sup>23</sup> Postanowienie SO w Kielcach z dnia 30 stycznia 2019 r., II Ca 65/19, Lex nr 2666454; postanowienie SO w Łodzi z dnia 9 stycznia 2020 r., III Ca 933/19, Lex nr 3063438.

reguł pierwszeństwa z ustawy o księgach wieczystych i hipotece wyrażony w głosowanej uchwale jest zasadniczo pozbawiony znaczenia. Jeśli bowiem wierzyciel uzyskał zabezpieczenie powództwa ze skargi pauliańskiej przez zakaz zbywania i obciążania nieruchomości, to wpis w księdze wieczystej hipoteki umownej stanie się niemożliwy. Natomiast po zakończeniu postępowania wierzyciel pauliański będzie zmuszony do bezzwłocznego (zasadniczo w terminie 2 miesięcy od dnia uprawomocnienia się wyroku uwzględniającego powództwo pauliańskie, chyba że z postanowienia o ustanowieniu zakazu zbywania i obciążania będzie wynikał inny termin lub termin zostanie wydłużony<sup>24</sup>) wszczęcia postępowania egzekucyjnego z nieruchomości. W innym wypadku może doprowadzić do upadku zabezpieczenia i narazić się na ustanowienie przez dłużnika pauliańskiego hipoteki. Ustanowienie hipoteki umownej po wszczęciu postępowania egzekucyjnego z nieruchomości jest niemożliwe (art. 930 § 3 k.p.c.).

Jeśli przed złożeniem wniosku o wpis hipoteki obciążającej nieruchomość dłużnika pauliańskiego ujawniony zostanie zakaz zbywania i obciążania nieruchomości na podstawie postanowienia o zabezpieczeniu udzielonym w postępowaniu ze skargi pauliańskiej, wniosek o wpis hipoteki umownej zostanie oddalony. Ustanowienie hipoteki będzie z mocy ustawy nieważne. Czynność prawna dokonana wbrew zakazowi zbywania lub obciążania nieruchomości, która ma urządzoną księgę wieczystą, albo spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu jest nieważna, jeżeli w księdze wieczystej dokonano wpisu ostrzeżenia o zakazie zbywania lub obciążania tych praw (art. 756<sup>4</sup> § 2 k.p.c.). Sąd wieczystoksięgowy zobowiązany jest do materialnoprawnej analizy wniosku o wpis oraz dokumentów mających stanowić podstawę wpisu oraz ma obowiązek zbadać, czy mająca być podstawą wpisu czynność prawna jest zgodna z przepisami bezwzględnie obowiązującymi. W razie stwierdzenia braku podstawy do

<sup>24</sup> Odnośnie do możliwości wydłużenia terminu obowiązywania zabezpieczenia zob. T. Czech, *Iluzoryczne zabezpieczenie? Trwałość hipoteki przymusowej ustanowionej w sądowym postępowaniu zabezpieczającym*, Temidium 2022, nr 1, s. 31–35 i powołane tam orzecznictwo na gruncie art. 754<sup>1</sup> § 1 k.p.c.

wpisu, w szczególności nieważności czynności prawnej mającej stanowić podstawę wpisu, sąd wieczystoksięgowy odmówi dokonania wpisu. Zabezpieczenie w postaci zakazu zbywania i obciążania nieruchomości jest udzielane w celu zabezpieczenia roszczenia ze skargi pauliańskiej z reguły na czas trwania postępowania. Zgodnie z art. 757 k.p.c., jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej albo sąd inaczej nie postanowi, zabezpieczenie w postaci zakazu zbywania i obciążania nieruchomości upada po upływie dwóch miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia uwzględniającego roszczenie, które podlegało zabezpieczeniu, albo od uprawomocnienia się postanowienia o odrzuceniu apelacji lub innego środka zaskarżenia wniesionego przez obowiązane od orzeczenia uwzględniającego roszczenie, które podlegało zabezpieczeniu. Na wniosek obowiązanego sąd wydaje postanowienie stwierdzające upadek zabezpieczenia w całości albo w części. Nawet w razie upadku zabezpieczenia, przy braku wykreślenia zakazu zbywania i obciążania nieruchomości z działu III księgi wieczystej, dłużnik pauliański nie uzyska wpisu hipoteki, który jest wpisem konstytutywnym (art. 67 u.k.w.h.). Sąd wieczystoksięgowy posiada ograniczoną kognicję obejmującą badanie treści i formy wniosku, dołączonych do wniosku dokumentów oraz treści księgi wieczystej. Nie może więc badać aktualności i skuteczności ujawnionego w księdze zakazu zbywania i obciążania nieruchomości. Po zakończeniu procesu ze skargi pauliańskiej i najczęściej po upływie dwóch miesięcy od wydania wyroku uwzględniającego powództwo (art. 757 k.p.c.) dłużnik pauliański może uzyskać postanowienie stwierdzające upadek zabezpieczenia. To pozwoli mu na wykreślenie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości. Żądanie wykreślenia zakazu zbywania i obciążania nieruchomości można połączyć z wnioskiem o wpis hipoteki.

Przedstawiony pogląd Sądu Najwyższego dotyczący reguł pierwszeństwa z ustawy o księgach wieczystych i hipotece wyjątkowo może nabrać znaczenia w przypadku, w którym do ustanowienia hipoteki przez dłużnika pauliańskiego dojdzie po przekazaniu przez sąd wniosku o ujawnienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości (art. 756<sup>3</sup>

§ 2 k.p.c.), a przed jego ujawnieniem w księdze wieczystej<sup>25</sup>. Wówczas sankcja bezwzględnej nieważności z art. 756<sup>4</sup> § 2 k.p.c. nie znajduje zastosowania<sup>26</sup>. O pierwszeństwie zaspokojenia między wierzytelnością wierzyciela pauliańskiego chronionej nieujawnionym jeszcze zakazem zbywania i obciążania nieruchomości a wierzytelnością wierzyciela hipotecznego decyduje treść art. 12 ust. 1 u.k.w.h. w zw. z art. 20 ust. 1 u.k.w.h.<sup>27</sup> – tj. chwila złożenia wniosku o dokonanie wpisu zakazu zbywania i obciążania nieruchomości (art. 29 u.k.w.h.), i to tylko wówczas, gdy zakaz zbywania i obciążania nieruchomości nie zostanie wykreślony.

Można zastanowić się jeszcze, czy rozważania Sądu Najwyższego o pierwszeństwie między ujawnionym zakazem zbywania i obciążania nieruchomości i hipoteką nabierają aktualności w przypadku uzyskania przez wierzyciela osobistego dłużnika pauliańskiego wpisu hipoteki przymusowej. W stanie faktycznym omawianej sprawy w księdze wieczystej ujawniono wyłącznie hipoteki umowne. Niewykluczone jest jednak podjęcie próby ubezpieczenia zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego przez uzyskanie wpisu hipoteki przymusowej. Udzielone wierzycielowi pauliańskiemu zabezpieczenie przez ustanowienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości nie jest skuteczne przeciwko czynnościom egzekucyjnym podjętym w postępowaniach

<sup>25</sup> W praktyce zaistnienie takiej sytuacji jest mało prawdopodobne. W księdze wieczystej znajdzie się wzmianka o wniosku skierowanym do działu III. Notariusz przed sporządzeniem akt ustanowienia hipoteki z pewnością ustali treść nierozpatrzonego wniosku. Może to doprowadzić do odmowy sporządzenia aktu notarialnego; poniższe rozważania są czynione przy założeniu, iż istnieje możliwość zakwalifikowania zakazu zbywania i obciążania nieruchomości jako prawa osobistego lub roszczenia na gruncie art. 16 i 17 u.k.w.h. Krytycznie wypowiada się na ten temat J. Żurek, *Kilka uwag odnośnie do zabezpieczenia roszczenia niepieniężnego za pomocą zakazu zbywania przedmiotu lub prawa objętego postępowaniem*, *Palestra* 2017, nr 3, s. 44–60.

<sup>26</sup> T. Partyk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz*, pod red. O.M. Piaskowskiej, Warszawa 2022, art. 756(4); J. Bodio, *Nieważność czynności prawnych obowiązanych dokonanych wbrew sądowemu zakazowi zbycia nieruchomości lub spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu*, *Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały* 2017, nr 2 (21), s. 77–99.

<sup>27</sup> Zob. również postanowienie SN z dnia 22 maja 2020 r., III CSK 273/19, *Lex* nr 3223590.

egzekucyjnych prowadzonych z inicjatywy wierzycieli osoby trzeciej<sup>28</sup>. Aktualnie w orzecznictwie dominuje pogląd, że hipoteka przymusowa nie jest rodzajem ani sposobem egzekucji, lecz środkiem zabezpieczenia wierzytelności ułatwiającym jej wyegzekwowanie<sup>29</sup>. Zabezpieczenie powództwa ze skargi pauliańskiej w postaci zakazu zbywania i obciążania nieruchomości będzie oddziaływać na możliwość wpisu hipoteki przymusowej. W orzecznictwie występuje bowiem ugruntowany już pogląd, że do ustanowienia hipoteki przymusowej oprócz odpowiedniego tytułu i wpisu do księgi wieczystej, konieczna jest inicjatywa wierzyciela, którą kwalifikuje się jako jego jednostronne oświadczenie woli<sup>30</sup>. W przypadku ujawnienia zakazu zbywania i obciążania nieruchomości oświadczenie wierzyciela o ustanowieniu hipoteki przymusowej będzie sprzeczne z wpisem zakazu. To pozwoli na oddalenie wniosku o wpis hipoteki przymusowej.

Uznanie, że zasada pierwszeństwa na gruncie ustawy o księgach wieczystych i hipotece decyduje o kolejności zaspokojenia może mieć dalsze, chyba niezamierzone przez Sąd Najwyższy, konsekwencje. Skoro bowiem decyduje o pierwszeństwie zaspokojenia między wierzycielem hipotecznym i wierzycielem pauliańskim, to niewykluczone, że może decydować również o pierwszeństwie zaspokojenia między wierzycielami pauliańskimi. Wierzytelności wierzyciela pauliańskiego umieszczone są w piątej kategorii zabezpieczenia jako należności korzystające z ustawowego pierwszeństwa. Prawo osobiste wierzyciela ujawnione w księdze wieczystej ma pierwszeństwo przed takim prawem innego wierzyciela nieujawnionym w księdze (art. 11 u.k.w.h. w zw. z art. 20 ust. 1 u.k.w.h.). O pierwszeństwie praw osobistych wpisanych do księgi

<sup>28</sup> Postanowienie SN z dnia 16 maja 2019 r., III CZP 2/19, Lex nr 2665336.

<sup>29</sup> Postanowienia SN: z dnia 7 listopada 2014 r., IV CSK 76/14, Lex nr 1583511; z dnia 12 lutego 2014 r., IV CSK 275/13, Lex nr 1441195; z dnia 21 sierpnia 2013 r., II CSK 17/13, Lex nr 1460952; z dnia 17 listopada 2011 r., IV CSK 20/11, Lex nr 1147771.

<sup>30</sup> Postanowienie SN z dnia 22 maja 2020 r., III CSK 273/19, Lex nr 3223590; postanowienie SN z dnia 7 marca 2019 r., IV CSK 610/17, Lex nr 2630589; postanowienie SN z dnia 30 stycznia 2018 r., III CSK 379/16, Lex nr 2476256; postanowienie SN z dnia 26 listopada 2021 r., I NSNc 456/21, OSNKN 2022/1/2. Pogląd ten, choć jest ugruntowany w orzecznictwie, ma wątplę oparcie normatywne i słusznie jest krytykowany w doktrynie – zob. T. Czech [w:] *Księgi wieczyste i hipoteka. Komentarz. Tom II. Hipoteka*, Warszawa 2022, art. 109.

wieczyste] rozstrzyga chwila, od której liczy się skutki dokonanego wpisu (art. 12 ust. 1 u.k.w.h. w zw. z art. 20 ust. 1 u.k.w.h.). Mogłoby się wydawać, że przyjęcie tego poglądu spowoduje, iż kilku wierzycieli pauliańskich nie zostanie zaspokojonych adekwatnie do wysokości ich wierzytelności, lecz według zasady pierwszeństwa. Wcześniej w podobnej kwestii Sąd Najwyższy zajął odmienne stanowisko. W wyroku z dnia 7 maja 2014 r. stwierdził, że hipoteka przymusowa ustanowiona jako zabezpieczenie roszczenia o uznanie czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną, chroniąc to roszczenie w stosunku do wierzycieli osobistych osoby trzeciej, nie może być traktowana jako przywilej względem innych wierzycieli, co do których ta sama czynność została uznana za bezskuteczną<sup>31</sup>. Pogląd ten wyrażono bez szerszej analizy i dotyczy zabezpieczenia powództwa przez ustanowienie hipoteki przymusowej, niemniej może zostać przyjęty również w odniesieniu do prawa osobistego z art. 532 k.c.<sup>32</sup>, jeśli weźmie się pod uwagę, że chodzi o ujawnienie prawa skierowanego przeciwko wierzycielom dłużnika pauliańskiego, a nie innym wierzycielom pauliańskim.

Inną kwestią jest to, czy po wydaniu uchwały w sprawie III CZP 60/19 zostanie podtrzymany pogląd o niedopuszczalności uzyskania wpisu hipoteki przymusowej przez wierzyciela pauliańskiego na podstawie wyroku w sprawie o zapłatę oraz wyroku uwzględniającego powództwo ze skargi pauliańskiej. Dotychczasowe stanowisko Sądu Najwyższego w tym przedmiocie było zdecydowane przeciwne<sup>33</sup>. Bazowało ono jednak na argumencie o niedysponowaniu przez wierzyciela pauliańskiego, występującego z wnioskiem o wpis hipoteki przymusowej, tytułem wykonawczym przeciwko dłużnikowi pauliańskiemu (właścicielowi

<sup>31</sup> Wyrok SN z dnia 7 maja 2014 r., II CSK 418/13, OSNC 2015/4/48.

<sup>32</sup> Mało prawdopodobne jest jednak, że sądy wieczystoksięgowe będą skłonne ujawniać tego typu roszczenia z uwagi na przedstawione wcześniej bieżące orzecznictwo Sądu Najwyższego.

<sup>33</sup> Postanowienie SN z dnia 7 listopada 2014 r., IV CSK 76/14, Lex nr 1583511; wyrok SN z dnia 12 listopada 2020 r., III CSK 32/18, Lex nr 3080069; postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2019 r., V CSK 152/18, Lex nr 2687810; postanowienie SN z dnia 21 sierpnia 2013 r., II CSK 17/13, OSNC 2014/5/50; postanowienie SN z dnia 18 maja 2012 r., IV CSK 560/11, OSNC 2013/2/21.

nieruchomości). Według obecnych zapatrywań wyrok uwzględniający powództwo pauliańskie stanowi tytuł egzekucyjny, a po nadaniu klauzuli wykonalności tytuł wykonawczy. Sąd Najwyższy nadal dysponuje argumentami za dotychczasową linią orzecniczą. W dalszym ciągu zobowiązanie dłużnika pauliańskiego wynikające z tytułu wykonawczego nie obejmuje obowiązku zapłaty, lecz obowiązek znoszenia egzekucji z danego składnika majątkowego. Przywileje wynikające z zabezpieczenia należności hipoteką przymusową, w szczególności pierwszeństwo zaspokojenia, skłonią wierzycieli pauliańskich o ubieganie się o wpis hipoteki przymusowej. W związku z tym w przyszłości kwestia ta z pewnością będzie musiała być ponownie rozstrzygnięta przez Sąd Najwyższy.

Zastrzeżenia budzi stwierdzenie Sądu Najwyższego, że wierzyciel pauliański może zakwestionować skutecznie czynność prawną ustanowienia hipoteki w trybie skargi pauliańskiej realizowanej w formie zarzutu przeciwko wierzycielowi hipotecznemu (art. 531 § 1 i 2 k.c.) w toku postępowania egzekucyjnego. Powyższe poparte jest wyjaśnieniem, że przepis art. 531 § 1 k.c. w zw. art. 531 § 2 k.c., stanowiąc ogólnie o zarzucie przeciwko tzw. osobie czwartej, nie ograniczają uprawnień wierzyciela do podniesienia zarzutu przeciwko wierzycielowi osoby trzeciej w określonym rodzajowo procesie, a zatem może to nastąpić w jakimkolwiek postępowaniu sądowym w obronie przed roszczeniem osoby trzeciej albo osoby, która uzyskała korzyść majątkową na podstawie czynności prawnej z osobą trzecią, z przedmiotu czynności fraudacyjnej. Sąd Najwyższy pomija fakt, że ograniczenia dotyczące zgłaszania zarzutów mogą wynikać nie tylko z przepisów materialnoprawnych, ale również z przepisów procesowych, a nawet z istoty danego postępowania. W postępowaniu egzekucyjnym podejmuje się czynności egzekucyjne zmierzające do zastosowania i zrealizowania środka egzekucyjnego. Na pewno nie jest taką czynnością rozstrzyganie zasadności skargi pauliańskiej kierowanej przez wierzyciela pauliańskiego przeciwko wierzycielowi hipotecznemu w formie zarzutu. Ustawodawca część sporów między konkurującymi wierzycielami wyraźnie kieruje do

postępowania procesowego (art. 1028 § 2 zd. 2 k.p.c.). Zdaniem autora niniejszej glosy należało odrzucić możliwość zgłoszenia skargi pauliańskiej w formie zarzutu w toku postępowania egzekucyjnego. Konflikt między wierzycielami może zahamować postępowanie egzekucyjne na wiele miesięcy. Spór dotyczący skargi pauliańskiej realizowanej w formie zarzutu może się pojawić w różnych stadiach postępowania egzekucyjnego. Pierwszym momentem, w którym sąd będzie musiał podjąć decyzję w przedmiocie tego zarzutu, jest próba skorzystania przez wierzyciela hipotecznego z przywileju zwolnienia od uiszczenia rękojmi (art. 964 k.p.c.)<sup>34</sup>. Może to również nastąpić, jak w omawianej tu sprawie, na etapie wezwania do uiszczenia pozostałej części ceny nabycia (art. 968 k.p.c. i art. 967 k.p.c.). A w końcu zarzut może zostać zgłoszony dopiero na etapie sporządzenia planu podziału.

Wierzyciel pauliański może realizować roszczenie skargi pauliańskiej przeciwko wierzycielowi hipotecznemu w formie powództwa. Jeśli powództwo takie zostanie wniesione w trakcie postępowania egzekucyjnego, nie powinno zahamować to jego toku. Wierzyciel pauliański będzie mógł uzyskać zabezpieczenie przez wstrzymanie wykonania planu podziału. Jeśli przed prawomocnym rozpoznaniem powództwa pauliańskiego wierzyciel hipoteczny skorzysta z prawa zaliczenia na poczet ceny nabycia własnej wierzytelności i nie uiszczy jej w całości lub w części, a w wyniku uwzględnienia powództwa pauliańskiego okaże się, że skorzystał z tego prawa bezpodstawnie, wierzycielowi pauliańskiemu przydzielona zostanie suma od nabywcy (wierzyciela hipotecznego), zgodnie z art. 1037 § 2 k.p.c. W tej części plan podziału będzie tytułem egzekucyjnym przeciwko nabywcy, a wierzyciel pauliański nabędzie z mocy samego prawa hipotekę na sprzedanej nieruchomości (art. 1037 § 1 i 2 k.p.c.).

<sup>34</sup> Konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego, w tym z osobowych źródeł dowodowych, dotyczącego skargi pauliańskiej zgłoszonej w postaci zarzutu, może spowodować uchylenie terminu licytacji; w postępowaniu egzekucyjnym nie podejmuje się, co do zasady, tego typu czynności.

## 5. Podsumowanie

Trudno nie oprzeć się wrażeniu, że rozstrzygając pytanie prawne, Sąd Najwyższy nieco pogubił się w argumentacji w uzasadnieniu uchwały. Ponadto rozwiązując jedno zagadnienie prawne dotyczące skargi pauliańskiej, stworzył kolejne punkty sporne. Cenne jest natomiast wyrażone opowiedzenie się za jednym ze stanowisk wyrażanych w doktrynie w odniesieniu do analizowanego zagadnienia. Uplasowanie wierzytelności wierzyciela pauliańskiego w piątej kategorii zaspokojenia stanowi wskazówkę dla rozwiązywania kwestii dotyczących konkurencji tych wierzytelności w zbiegu z wierzytelnościami innych wierzycieli. Pozostałe zagadnienia omawiane przez Sąd Najwyższy były zbędne z punktu widzenia sprawy, co do której zapadła uchwała. Nie było potrzeby szerszego wypowiedzania się na temat pierwszeństwa między hipoteką i prawem osobistym ujawnionym w księdze wieczystej, skoro w tej sprawie wierzyciel pauliański uzyskał wpis roszczenia już po ujawnieniu hipotek. Podobnie zbyteczne było wypowiedzanie się w kwestii możliwości zgłoszenia skargi pauliańskiej w formie zarzutu w postępowaniu egzekucyjnym, jeśli w stanie faktycznym sprawy skuteczne złożenie takiej skargi było niemożliwe z powodu upływu 5-letniego terminu z art. 534 k.c. Przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego powinna być wyłącznie kwestia prawna budząca poważne wątpliwości, której wyjaśnienie jest niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy. W głosowanej uchwale Sąd Najwyższy wyszedł poza te ramy.

---

*Mateusz Pietrzyk, sędzia Sądu Rejonowego w Chrzanowie*

---

### Literatura przedmiotu

Bodio J., *Nieważność czynności prawnych obowiązanych wbrew sądowemu zakazowi zbycia nieruchomości lub spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu*, Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały 2017, nr 2 (21).

Czech T., *Iluzoryczne zabezpieczenie? Trwałość hipoteki przymusowej ustanowionej w sądowym postępowaniu zabezpieczającym*, Temidium 2022/1.

Czech T. [w:] *Księgi wieczyste i hipoteka. Komentarz. Tom II. Hipoteka*, Warszawa 2022.

Deneka M., *Prawa osobiste i roszczenia ujawniane w księdze wieczystej. Głos do postanowienia SN z dnia 19 stycznia 2017 r., II CSK 230/16, OSP 2019, nr 6.*

Grzegorzcyk P., *Zaspokojenie wierzyciela pauliańskiego z przedmiotu czynności fraudacyjnej*, PS 2019, nr 3.

Lutkowski M., *Istota odpowiedzialności osoby trzeciej powstałej wskutek dokonania przez dłużnika wierzyciela pauliańskiego fraudacyjnej czynności prawnej*, PS 2019, nr 3.

Machnikowska A., *Sprawozdanie ze Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego (Jastrzębia Góra, 22–25 IX 2021)*, PPC 2022, nr 2, s. 409–419.

Mysiak P., *Głos do postanowienia SN z dnia 26 października 2005 r., V CK 776/04*, M.Prawn. 2006, nr 17.

Partyk T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz*, pod red. O.M. Piaskowskiej, Warszawa 2022.

Pietrzyk M., *Głos do uchwały SN z dnia 16 czerwca 2021 r., III CZP 60/19*, PPE 2022, nr 2.

Żurek J., *Kilka uwag odnośnie do zabezpieczenia roszczenia niepieniężnego za pomocą zakazu zbywania przedmiotu lub prawa objętego postępowaniem*, Palestra 2017, nr 3.

## Akty prawne

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1360 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2204).

## Orzecnictwo

Uchwała SN (7) z dnia 11 października 1980 r., III CZP 37/80, OSNC 1981/4/48.

Postanowienie SN z dnia 26 października 2005 r., V CK 776/04, Lex nr 178229.

Wyrok SN z dnia 14 listopada 2008 r., V CSK 163/08, Lex nr 1169168.

Uchwała SN z dnia 26 listopada 2009 r., III CZP 104/09, OSNC 2010/5/76.

Uchwała SN z dnia 17 czerwca 2010 r., III CZP 41/10, OSNC 2011/1/5.

Postanowienie SN z dnia 17 listopada 2011 r., IV CSK 20/11, Lex nr 1147771.

Postanowienie SN z dnia 18 maja 2012 r., IV CSK 560/11, OSNC 2013/2/21.

Postanowienie SN z dnia 21 sierpnia 2013 r., II CSK 17/13, OSNC 2014/5/50.

Postanowienie SN z dnia 12 lutego 2014 r., IV CSK 275/13, Lex nr 1441195.

Wyrok SN z dnia 7 maja 2014 r., II CSK 418/13, OSNC 2015/4/48.

Postanowienia SN z dnia 7 listopada 2014 r., IV CSK 76/14, Lex nr 1583511.

Wyrok SA w Warszawie z 2 kwietnia 2015 r., I ACa 1457/14, Lex nr 1734675.

Uchwała SN z dnia 8 października 2015 r., III CZP 56/15, OSNC 2016/10/111.

Postanowienie SN z 14 marca 2017 r., II CSK 257/16, Lex nr 2275710.

Uzasadnienie wyroku SA we Wrocławiu z dnia 20 grudnia 2016 r., I ACa 1426/16, Lex nr 2432040.

Orzeczenie SN z dnia 19 stycznia 2017 r., II CSK 230/16, OSNC 2017/9/103.

Postanowienie SN z dnia 30 stycznia 2018 r., III CSK 379/16, Lex nr 2476256.

Postanowienie SO w Kielcach z dnia 30 stycznia 2019 r., II Ca 65/19, Lex nr 2666454.

Postanowienie SN z dnia 7 marca 2019 r., IV CSK 610/17, Lex nr 2630589.  
Postanowienie SN z dnia 25 marca 2019 r., I CSK 115/18, Lex nr 2638614.  
Postanowienie SN z dnia 16 maja 2019 r., III CZP 2/19, Lex nr 2665336.  
Postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2019 r., V CSK 152/18, Lex nr 2687810.  
Wyrok SA w Rzeszowie z dnia 18 czerwca 2019 r., I ACa 113/18, Lex nr 3061264.  
Postanowienie SO w Łodzi z dnia 9 stycznia 2020 r., III Ca 933/19, Lex nr 3063438.  
Postanowienie SN z dnia 22 maja 2020 r., III CSK 273/19, Lex nr 3223590.  
Postanowienie SN z dnia 22 maja 2020 r., III CSK 273/19, Lex nr 3223590.  
Orzeczenie SN z dnia 15 października 2020 r., II CSK 645/19, Lex nr 3066667.  
Wyrok SN z dnia 12 listopada 2020 r., III CSK 32/18, Lex nr 3080069.  
Uchwała SN (7) z dnia 16 czerwca 2021 r., III CZP 60/19, OSNC 2021/10/62.  
Postanowienie SN z dnia 26 listopada 2021 r., I NSNc 456/21, OSNKN 2022/1/2.  
Uchwała SN z dnia 2 lutego 2022 r., III CZP 32/22, Lex nr 3295155.

Już w sklepie Currendy!  
[www.sklep.currenda.pl](http://www.sklep.currenda.pl)

# Koszty komornicze

Zbiór studiów

redakcja naukowa  
Andrzej Marciniak



Centrum Naukowo-Szkoleniowe  
Przy Krajowej Radzie Komorniczej



CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

[www.czytelnia.currenda.pl](http://www.czytelnia.currenda.pl)

Już w sklepie Currendy!  
[www.sklep.currenda.pl](http://www.sklep.currenda.pl)

# Pozycja asesora komorniczego w prawie polskim

redakcja naukowa  
Andrzej Marciniak



INSTYTUT NAUKOWO-SZKOLENIOWY  
PRAW KRAJOWEJ SĄDZIE KOMORNICZEJ



CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

[www.czytelnia.currenda.pl](http://www.czytelnia.currenda.pl)



PRZ  
EKUCYJNEGO  
PRZEGLĄD  
PRAWA  
GZEKUCYJNEGO  
F  
EGZE  
PR

# PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

CURRENDA SP. Z O.O.

---

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

tel.: +48 664 962 310

e-mail: [ppe@currenda.pl](mailto:ppe@currenda.pl)

[www.sklep.currenda.pl](http://www.sklep.currenda.pl), [www.czytelnia.currenda.pl](http://www.czytelnia.currenda.pl)

EGZFK